

Koncepcia rozvoja inštitucionálnej spolupráce v oblasti ochrany prírody a biodiverzity v prihraničnom regióne

Koncepcia je spolufinancovaná z
Európskeho fondu regionálneho
rozvoja a realizovaná v rámci
operačného programu Interreg
V-A SK-AT 2014-2020.

Bratislava, December 2022



Partneri projektu:



Ecoregion SKAT



Koncepcia vznikla v rámci projektu Ecoregion SKAT (kód projektu 305021X346). Projekt je spolufinancovaný z Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci operačného programu Interreg V-A SK-AT 2014-2020.

Zadávatel'

Bratislavský samosprávny kraj
Sabinovská 16
820 05 Bratislava

Spracovatelia

Boglárka Kurka Ivanegová
boglarka.ivanegova@susto.earth

Jan Kurka
jan.kurka@susto.earth

Sadzba

Vít Jebavý

Fotografie na obálke

© Bratislavský samosprávny kraj

Vytlačené na recyklovanom papieri.

Podakovanie

Spracovatelia vyjadrujú osobitnú vďaku Petrovi Lajdovi (IRP BSK) za efektívnu spoluprácu a odbornú koordináciu zo strany zadávateľa. Za ďalšie usmernenie, expertné vstupy a pripomienky patrí vďaka týmto odborníčkam a odborníkom: Matúš Krnčok (IRP BSK), Elena Pätoprstá (BSK), Jana Repáňová (BSK), Martin Obuch (BSK), Rudolf Brídzik (BSK), Ladislav Findl (BSK), Monika Chrenková (DAPHNE), Jana Menkynová (DAPHNE), Stephanie Blutaumüller (NP Donau-Auen), Rafaela Waxmann (Region Marchfeld), Hansy Hermann (Region Marchfeld), Tomáš Olšovský (CHKO Záhorie), Peter Puchala (CHKO Malé Karpaty), Katarína Králiková (ŠOPSR), Tomáš Kušík (BROZ), Adriana Kušíková (MŽP SR), Eva Viestová (MŽP SR), Pavla Štefkovičová (baum_cityregion), Dana Hudcová (MIB), František Stano (BRT), Iveta Szeghyová (BRT), Andrea Seč (BA), Milada Bieleková (RPS), Claudia Lichtblau (mecca consulting), Hannes Schaffer (mecca consulting), Sandra Karanitsch-Ackerl (Römerland Carnuntum). V poslednom rade patrí veľká vďaka Veronike Koníkovej (BA) za detailné pripomienky a námety ďalšieho postupu v procese inštitucionalizácie.

Zoznam použitých skratiek

AT	Rakúska republika	OCHÚ	Obecné chránené územie
BA	Hlavné mesto Slovenskej republiky Bratislava	OOCR	Oblasťná organizácia cestovného ruchu
baum	Projekt Bratislava územný manažment	OSN	Organizácia spojených národov
BGL	Spolková krajina Burgenland	Öbf	Rakúske národné lesy
BMK	Rakúske spolkové ministerstvo pre ochranu klímy, životného prostredia, energie, mobility, inovácií a technológií	PAF	Prioritný akčný rámec pre sústavu Natura 2000 v Slovenskej republike vo viacročnom finančnom rámci na roky 2021–2027
BROZ	Bratislavské regionálne a ochranárske združenie	PHRSR	Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja
BRT	Bratislava Region Tourism	PP	Prírodná pamiatka
BSK	Bratislavský samosprávny kraj	PrP	Prírodný park
EK	Európska komisia	Prihraničný región	Územie BSK, NÖ a BGL
EVVO	Environmentálna výchova, vzdelávanie a osвета	PR	Prírodná rezervácia
EÚ	Európska únia	OOCR	Oblasťná organizácia cestovného ruchu
CHA	Chránený areál	SAŽP	Slovenská agentúra životného prostredia
CHKO	Chránená krajinná oblasť	SPP	Spoločná poľnohospodárska politika EÚ
CHKP	Chránený krajinný prvok	SR	Slovenská republika
CHVÚ	Chránené vtáčie územie	SVP	Slovenský vodohospodársky podnik
IUCN	Medzinárodná únia na ochranu prírody a prírodných zdrojov	ŠOP SR	Štátna ochrana prírody Slovenskej republiky
KOCR	Krajská organizácia cestovného ruchu	TTSK	Trnavský samosprávny kraj
MCHÚ	Maloplošné chránené územie	ÚEV	Územie európskeho významu
MŽP SR	Ministerstvo životného prostredia SR	VCHÚ	Veľkoplošné chránené územie
NÖ	Spolková krajina Dolné Rakúsko	WFD	Rámcová smernica o vode
NP	Národný park		

ZHRNZUTIE	10
1 ÚVOD	12
2 ANALYTICKÁ ČASŤ	14
2.1 Prehľad relevantných dokumentov	15
Environmentálna politika	
Biodiverzita	
Mokrade	
Lesy	
Ochrana vtáctva a biotopov	
Voda	
Ochrana prírody	
Zmena klímy	
Poľnohospodárstvo	
Cestovný ruch	
Cezhraničná spolupráca	
Environmentálne vzdelávanie	
2.2 Analýza územia	22
Bratislavský samosprávny kraj	
Dolné Rakúsko	
Burgenland	
2.3 Analýza legislatívneho rámca a manažmentu chránených území	26
na Slovensku a v Rakúsku	
Slovensko	
Rakúsko	
2.4 Aktuálny stav infraštruktúry a poskytovanie služieb v oblasti ochrany prírody, podpory biodiverzity, ekoturizmu a environmentálnej výchovy	31
Partneri projektu	
Kľúčoví aktéri v ochrane prírody a biodiverzity	
Kľúčoví aktéri a infraštruktúra v environmentálnej výchove	

Stav infraštruktúry a poskytovania služieb v EVVO	
Kľúčoví aktéri v turizme a regionálnom rozvoji	
Stav infraštruktúry v ekoturizme	
2.5 Stručný opis prírodného prostredia, stupňa a typu ochrany územia	
2.6 Príklady dobrej praxe cezhraničnej spolupráce v oblasti ochrany prírody a krajiny	
Cezhraničný národný park Neusiedler See-Seewinkel a Fertő-Hanság	
Globálny geopark UNESCO Novohrad-Nógrad	
3 NÁVRHOVÁ ČASŤ	44
3.1 Existujúce platformy spolupráce	45
3.2 Modely spolupráce v prihraničnom regióne	47
Model 1: Komunikácia a zdieľanie informácií	
Model 2: Konzultácia	
Model 3: Koordinovaná akcia	
Model 4: Spoločné vykonávanie rozhodnutí	
3.3 Potreby a očakávania partnerov a dotknutých aktérov	50
3.3.1 Účel inštitucionálnej spolupráce podľa partnerov projektu Ecoregion SKAT	
3.3.2 Rozdielne vnímanie priorít cezhraničnej spolupráce	
3.3.3 Rozdielne vnímanie hrozieb pre ochranu prírody v prihraničnom regióne	
3.3.4 Aktuálna podoba spolupráce v prihraničnom regióne	
3.3.5 Uprednostňovaný model cezhraničnej spolupráce	
3.3.6 Očakávané benefity cezhraničnej spolupráce	
3.3.7 Akú úlohu by chceli dotazované organizácie zohrávať v procese príprav inštitucionalizovanej spolupráce?	
3.3.8 Nositelia inštitucionalizácie	
3.3.9 Osvedčená prax v medzidisciplinárnej spolupráci v prihraničnom území	
3.4 Možnosti financovania	54
3.4.1 Nové programové obdobie Interreg VI-A Slovenská republika-Rakúsko 21-27	
4 ZHRNUTIE A ODPORÚČANIE ĎALŠIEHO POSTUPU	56
4.1 SWOT analýza	57
4.2 Spoločné fázy procesu ustanovenia cezhraničnej spolupráce	59
ZOZNAM POUŽITÝCH ZDROJOV	64

Zoznam obrázkov

Obrázok 1: Mapové zobrazenie prihraničného územia

Obrázok 2: Organizačná štruktúra Národného parku Neusiedler See-Seewinkel, stav v roku 2018.

Obrázok 3: Organizačná štruktúra Národného parku Donau-Auen

Obrázok 4: Mapové zobrazenie vybraných praktických ochranárskych projektov v prihraničnom území.

Obrázok 5: Mapové zobrazenie existujúcich a plánovaných ekocentier v prihraničnom území

Obrázok 6: Zóny Národného parku Donau-Auen

Obrázok 7: Zóny Národného parku Neusiedler See – Seewinkel

Obrázok 8: Riadiaca štruktúra Geoparku Novohrad-Nógrád

Zoznam tabuliek

Tabuľka 1: Zdroje financovania ŠOP SR pre rok 2022

Tabuľka 2: Základné údaje o zriadení, rozlohe a počte zamestnancov dotknutých CHKO

Tabuľka 3: Zdroje financovania NP Neusiedler See-Seewinkel v roku 2018

Tabuľka 4: Zdroje financovania NP Donau-Auen v roku 2021

Tabuľka 5: Prehľad mapových portálov poskytujúcich informácie o cyklistika a cyklo-turizme v prihraničnom území

Tabuľka 6: Prehľad návrhu priorít a oprávne-ných aktivít nového programového obdobi Interreg VI-A SK-AT 2021–2027

Tabuľka 7: SWOT analýza východiskovej situácie pre inštitucionalizáciu cezhraničnej spolupráce v prihraničnom regióne

Tabuľka 8: Fázy procesu ustanovenia cezhraničnej spolupráce

Zoznam grafov

Graf 1: Priority cezhraničnej spolupráce podľa partnerov Ecoregion SKAT a dotknutých aktérov zobrazené zvlášť

Graf 2: Priority cezhraničnej spolupráce podľa partnerov Ecoregion SKAT a dotknutých aktérov zobrazené spoločne

Graf 3: Vnímanie najväčších hrozieb pre ochranu prírody v prihraničnom regióne podľa partnerov projektu Ecoregion SKAT a dotknutých aktérov zobrazené zvlášť

Graf 4: Vnímanie najväčších hrozieb pre ochranu prírody v prihraničnom regióne podľa partnerov projektu Ecoregion SKAT a dotknutých aktérov zobrazené zvlášť

Graf 5: Dostupnosť zdrojov, ktoré môžu partneri projektu Ecoregion SKAT venovať rozvoju inštitucionálnej spolupráce

Zoznam príloh (súčasť elektronickej verzie)

Príloha 1: Prehľad kľúčových aktérov

Príloha 2: Prehľad praktických ochranárskych projektov realizovaných v prihraničnom regióne

Príloha 3: Prehľad kategórií územnej ochrany v prihraničnom regióne

Príloha 4: Odporúčania pre dizajnovú fázu inštitucionalizácie

ZHRNUTIE

Vznik Koncepcie rozvoja inštitucionálnej spolupráce v oblasti ochrany prírody v prihraničnom regióne (Koncepcia) inicioval slovensko-rakúsky cezhraničný projekt Ecoregion SKAT (kód projektu 305021X346), spolufinancovaný z Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci operačného programu Interreg V-A SK-AT 2014–2020 (Ecoregion SKAT). Projekt bol realizovaný v spolupráci Bratislavského samosprávneho kraja, Štátnej ochrany prírody Slovenskej republiky, DAPHNE-Inštitútu aplikovanej ekológie, národného parku Donau-Auen, národného parku Neusiedler See-Seewinkel a regiónu Marchfeld v rokoch 2020–2022.

Koncepcia identifikuje viaceré hybné sily inštitucionalizácie v prihraničnom regióne Bratislavského samosprávneho kraja (BSK) a spolkových krajín Dolné Rakúsko (NÖ) a Burgenland (BGL). Ukazuje, že dôležitosť cezhraničnej spolupráce pre ochranu prírody, podporu biodiverzity, ekoturizmu a environmentálnej výchovy je zakotvená vo väčšine relevantných strategických dokumentov na regionálnej, národnej, európskej a medzinárodnej úrovni.

Zámer inštitucionalizovať cezhraničnú spoluprácu nachádza oporu u väčšiny relevantných subjektov v prihraničnom regióne a nadväzuje na viac ako dve dekády slovensko-rakúskej cezhraničnej projektovej spolupráce, v rámci ktorých bolo preinvestovaných viac ako 65 miliónov EUR na projekty s environmentálnym zameraním. Inštitucionalizácia cezhraničnej spolupráce je vítaná ako príležitosť prepojiť čiastkové iniciatívy v regióne, ktorá by mohla nastaviť koncepčný postup v naplňovaní spoločných cieľov. Nemenej dôležitým stimulom je prítomnosť finančných nástrojov, predovšetkým v rámci nového programového obdobia Interreg VI-A Slovenská republika – Rakúsko na roky 2021–2027, ktoré môžu podporiť prehľbovanie, zefektívnenie a dlhodobé koordinovanie spolupráce.

Zahájenie tohto procesu sa však stretáva s niekoľkými prekážkami, ktoré bude nutné adresovať v rámci ďalšieho postupu. Patria sem rozdielne prístupy k správe a financovaniu chránených území (národných parkov a chránených krajinných oblastí) na oboch stranách hranice, ako aj odlišná prax so zapojením kľúčovým aktérov do fungovania a rozvoja týchto území. Doterajšia ad hoc cezhraničná projektová spolupráca je síce základom dôvery medzi partnermi projektu a dotknutými aktérmi, inštitucionalizácia cezhraničnej spolupráce si však bude vyžadovať proaktívnejší, inkluzívnejší, strategickejší a dlhodobejší prístup než doteraz. Bariérou môže byť aj nevyjasnený vzťah procesu inštitucionalizácie k existujúcim platformám spolupráce, akou je napríklad Trilaterálna ramsarská platforma.

Partneri projektu, spolu s ďalšími dotknutými aktérmi, uprednostňujú model spolupráce, ktorý ide nad rámec zdieľania informácií a príležitostných konzultácií. Zasadujú sa o dlhodobú koordinovanú spoluprácu, ktoré realizujú organizácie vo svojej územnej pôsobnosti za účelom dosiahnutia spoločne zadefinovaných cieľov ochrany prírody a rozvoja celého prihraničného regiónu. Úroveň strategického plánovania aktivít sa tak posúva z lokálneho kontextu BSK, NÖ a BGL na zdieľaný prihraničný región.

Záver koncepcie prezentuje kroky potrebné pre rozvoj takéhoto koordinovaného modelu spolupráce. Ďalší postup si bude vyžadovať určenie lídra, resp. lídrov procesu inštitucionalizácie. Z prieskumu realizovaného v rámci príprav Koncepcie vyplynulo, že sa najväčšej dôvere v oblasti interdisciplinárnej spolupráce v prihraničnom území tešia predovšetkým Národný park Donau-Auen, Bratislavské regionálne a ochranné združenie (BROZ) a DAPHNE, pričom všetci títo aktéri vyjadrili záujem byť aktívnymi spolutvorcami inštitucionalizácie. Partneri projektu Ecoregion SKAT sa zároveň zhodli, že nositeľmi inštitucionalizácie by mali byť aj dotknuté samosprávne celky a zoskupenia

miestnych samospráv. Z ich rád prejavili záujem o spoluprácu BSK a rakúske miestne akčné skupiny Marchfeld a Römerland-Carnuntum.

Vzhľadom na široký tematický záber Koncepcie bude v nadväzujúcej etape potrebné mobilizovať a zapojiť, prípadne o procese aspoň informovať, v Koncepcii identifikovaných kľúčových aktérov, ktorý majú v gescii ochranu prírody a rozvoj environmentálnej výchovy a ekoturistickej ponuky. Rovnako dôležitým krokom bude vytvorenie

transparentného mechanizmu zapojovania ďalších záujemcov o spoluprácu v budúcnosti. Vízia a ciele inštitucionálnej spolupráce by sa mali zadefinovať spoločne za účasti všetkých zainteresovaných strán. Až za predpokladu úspešného zvládnutia týchto krokov je možné pristúpiť k štandardnému manažérskemu postupu, teda k plánovaniu činností, definovaniu úloh, zaisťovaniu kapacít, implementácii, hodnoteniu a komunikácii výsledkov.

1. ÚVOD

Cezhraničnú ochranu prírody motivuje základné poznanie, že sa príroda neriadi podľa politických hraníc. Alúvium Moravy je rovnako dôležité pre mokradné spoločenstvá na svojom slovenskom aj rakúskom brehu, rovnako sú biotopy pozdĺž Dunaja významné pre voľne žijúce vtáky v oboch krajinách. V uplynulých dekádach vzniklo vzhľadom na zdieľané prírodné dedičstvo množstvo cezhraničných rakúsko-slovenských spoluprác.

Impulzom pre rozvoj spoločných environmentálnych projektov bol v 90. rokoch 20. storočia program PHARE a neskôr mechanizmus Interreg Slovenská republika – Rakúsko, ktorý je dodnes dôležitým motivátorom cezhraničnej spolupráce. Napriek dekádam cezhraničných projektov však nevznikla spoločná inštitúcia, ktorá by dlhodobo zastrešovala, prepájala a koordinovala slovenských a rakúskych aktérov v oblasti ochrany prírody v celom prihraničnom regióne Bratislavského samosprávneho kraja (BSK) a spolkových krajín Dolné Rakúsko (NÖ) a Burgenland (BGL).

Hlavným zámerom projektu Ecoregion SKAT, realizovaného v rokoch 2020–2022, bolo posilnenie environmentálnej výchovy a ekoturizmu v prihraničnom regióne¹. Jedným z jej výstupov je aj predmetná Koncepcia, ktorá sa zaoberá možnosťami a potrebami rozvoja inštitucionálnej spolupráce. Inštitucionalizácia je pre účely Koncepcie definovaná ako proces vytvárania vhodných podmienok, kapacít a štruktúr pre užšiu koordináciu aktérov ochrany prírody. Vzhľadom na dôležitú úlohu, ktorú v ochrane prírody môžu zohrávať environmentálna výchova, vzdelávanie a osвета (EVVO) a ekoturizmus, adresuje Koncepcia aj tieto oblasti.

EVVO sa usiluje o rozvíjanie vzťahu k prírode a miestu, pochopenia ekologických dejov a zákonitostí, ktoré v prírode prebiehajú ako aj k identifikácii príčin environmentálnych problémov a ich riešení. Jej cieľom je rozvíjať pripravenosť robiť kroky v prospech ochrany životného prostredia a udržateľného rozvoja².

Medzinárodná spoločnosť ekoturizmu definuje ekoturizmus ako zodpovedné cestovanie do prírodných lokalít, ktoré chráni životné prostredie, udržiava blahobyt miestnych obyvateľov a zahrňuje interpretáciu prírodného dedičstva a vzdelávanie³.

Analytická časť dokumentu prezentuje východiská spolupráce v prihraničnom regióne BSK a spolkových krajín NÖ a BGL. Prvá kapitola uvádza prehľad strategických a koncepčných dokumentov, ktoré definujú priority a usmerňujú budúci vývoj v prioritných oblastiach koncepcie. Kapitola 2.2 obsahuje stručný opis prihraničného regiónu a veľkoplošných chránených území v ňom. Základný legislatívny rámec a spôsob manažmentu týchto území je predstavený v kapitole 2.3.

Kľúčoví aktéri v ochrane prírody a biodiverzity, EVVO a ekoturizmu a služby, ktoré poskytujú sú prezentované v kapitole 2.4., v ktorej je zosumarizovaný aj stav infraštruktúry a základné rozdiely v poskytovaní envirovýchovných a ekoturistických služieb v Rakúsku a na Slovensku. Záver analytickej časti prezentuje dva príklady osvedčenej cezhraničnej spolupráce.

Návrhová časť dokumentu poukazuje na existujúce platformy spolupráce v prihraničnom regióne Slovenska a Rakúska s cieľom predchádzať duplicitným aktivitám. Základné aspekty úspešných cezhraničných spoluprác v oblasti ochrany prírody spolu s typológiou modelov spoluprác v prihraničnom regióne načrtáva kapitola 3.2. Potrebami, návrhmi a očakávaniami kľúčových aktérov od procesu inštitucionalizácie spolupráce sa zaoberá kapitola 3.3. Nasledujúca kapitola poukazuje možnosti financovania inštitucionálnej spolupráce z nového programu cezhraničnej spolupráce Interreg VI-A Rakúsko-Slovensko 2021–2027⁴.

Záverečná časť Koncepcie vo forme SWOT analýzy rekapituluje hlavné zistenia a na základe týchto zistení približuje spoločné fázy procesu ustanovenia inštitucionálnej cezhraničnej spolupráce. Rozvoj efektívnej a udržateľnej spolupráce, ktorá adresuje potreby a možnosti prihraničného regiónu, si bude vyžadovať dlhodobé úsilie a aktívnu participáciu kľúčových aktérov pri artikulovaní spoločných cieľov a definovaní aktivít, prostredníctvom ktorých sa budú tieto ciele napĺňať. Návrhová časť Koncepcie navrhuje základný postup, ako tento proces zahájiť.

2 ANALYTICKÁ ČASŤ

2.1 Prehľad relevantných dokumentov

Koncepcia vzniká v kontexte medzinárodných, národných a regionálnych stratégií, ktoré usmerňujú rozvoj v oblasti ochrany prírody a biodiverzity, udržateľného turizmu a environmentálnej výchovy. Mnohé z nich vychádzajú z urgentnej potreby zastaviť degradáciu životného prostredia, bez ktorej sú udržateľný rozvoj, či zvládnutie výziev zmeny klímy nedosiahnuteľné. Aj z toho dôvodu vyhlásila Organizácia spojených národov (OSN) aktuálne desaťročie 2020–2030 Dekádou obnovy ekosystémov⁵. Udržateľný cestovný ruch, ktorý v plnej miere zohľadňuje svoj súčasný a budúci hospodársky, sociálny a environmentálny vplyv, a ktorý rieši nielen potreby návštevníkov, ale aj ekologické limity prostredia spolu s blahobytom a rozvojom hostiteľských komunít, sa stávajú novou normou sektoru. Spoločnými prvkami týchto stratégií a kľúčovými faktormi, ktoré podmieňujú ich úspešnosť, sú EVVO a spolupráca dotknutých aktérov.

Environmentálna politika

Základné smerovanie environmentálnej politiky na Slovensku (SR) a v Rakúsku (AT) udáva **Európska zelená dohoda**⁶, plán Európskej únie (EÚ) do roku 2050 dosiahnuť klimatickú neutralitu a zelenú transformáciu európskeho hospodárstva. Ďalším z jej hlavných cieľov je ochraňovať, šetriť a zveľaďovať prírodný kapitál EÚ. Ciele a rámcové opatrenia pre zlepšenie stavu životného prostredia v Slovenskej republike nastavuje **Stratégia environmentálnej politiky Slovenskej republiky do roku 2030**⁷. Jej neoddeliteľnou súčasťou je účinná ochrana prírody a krajiny cez zastavenie straty biodiverzity, obnovu degradovaných ekosystémov, udržateľné využívanie ekosystémových služieb, zjednodušenie systému ochrany prírody a dodržiavania bezzásahovosti v najvyššom stupni ochrany, uplatňovanie integrovaného konceptu ochrany krajiny a prostredníctvom reformy štátnych inštitúcií ochrany prírody. Spomínanú reformu odštartovala novela

6/2022 zákona 543/2022 o ochrane prírody, vďaka ktorej sa slovenské národné parky stali inštitúciami s vlastnou právnou subjektivitou a ktorá zároveň urýchlila ich zonáciu.

Biodiverzita

Kľúčovým medzinárodným nástrojom pre ochranu biodiverzity je **Dohovor o biologickej diverzite** z roku 1992⁸. Jeho ústredným cieľom je ochrana biodiverzity na všetkých úrovniach od genetickej, cez druhovú po ekosystémovú a udržateľné využívanie všetkých jej zložiek. Prínosy, ktoré biodiverzita a genetické bohatstvo poskytujú, by mali byť spravodlivo a rovnocenne využívané.

V rámci Dohovoru sa aktuálne pripravuje **Globálny rámec pre biodiverzitu 2020+**⁹, ktorý má byť vzorom pre aktualizáciu národných stratégií a akčných plánov v oblasti biodiverzity. Prijatie rámca sa odhaduje na 15. konferencii zmluvných strán Dohovoru koncom decembra 2022. Síce jej finálne znenie ešte nie je známe, pracovná verzia odhaľuje jej obrysy v podobe 4 dlhodobých cieľov do roku 2050 s viacerými merateľnými míľnikmi do roku 2030. Patrí sem obnova aspoň 20% degradovaných ekosystémov do roku 2030 a všetkých degradovaných ekosystémov do roku 2050, integrácia ochrany biodiverzity do politik a plánovacích procesov, odklonenie finančných prostriedkov od aktivít, ktoré biodiverzitu poškodzujú, či zvyšovanie informovanosti a kapacít pre ochranu biodiverzity.

EÚ definuje svoj príspevok k naplneniu Dohovoru o biologickej diverzite v **Stratégii EÚ v oblasti biodiverzity do roku 2030**¹⁰. Ide nad rámec regulácie v tom, že očakáva kroky od občanov, podnikov, sociálnych partnerov a výskumnej komunity, ako aj silné partnerstvá medzi miestnou, regionálnou, národnou a európskou úrovňou. Medzi kľúčové záväzky do roku 2030 patrí, okrem iného, právna ochrana aspoň 30% pevniny v EÚ a 30% jej morí, vysoká ochrana minimálne tretiny chránených území, všetkých pralesov a iných ekosystémov bohatých na uhlík či efektívna ochrana chránených území s jasne definovanými cieľmi a adekvátnym monitoringom. Stratégia

počíta s obnovou aspoň 25 000 km riek na voľne tečúce a uvoľnením aspoň 20 miliárd EUR ročne na ochranu prírody. Na dosiahnutie týchto cieľov predstavila Európska komisia v júni 2022 návrh nového **Nariadenia pre obnovu prírody**¹¹, v rámci ktorého sa ukladá členským krajinám povinnosť vypracovať a monitorovať národné plány obnovy ekosystémov.

Nová rakúska národná Stratégia biodiverzity 2030 sa od 2019 tvorí participatívnym procesom v rámci tzv. **Dialógu o biodiverzite 2030**¹². Návrh Stratégie biodiverzity Rakúsko 2030, ktorý bol zverejnený v lete 2021, sa aktuálne prerokováva. Slovenský rezort životného prostredia má platnú koncepciu, aktualizovanú národnú stratégiu ochrany biodiverzity do roku 2020 a jej akčný plán, ktorú však plánuje aktualizovať. Pri aktualizácii sa riadi požiadavkami vyššie spomínanej EÚ stratégie v oblasti biodiverzity. Nová stratégia by mala byť schválená po decembri 2022, teda po schválení vyššie spomínaného Globálneho rámca 2020+.

Mokrade

Pre územia obsiahnuté v Koncepcii je smerodajný aj Dohovor o mokradiach majúcich medzinárodný význam predovšetkým ako biotopy vodného vtáctva, známy tiež pod názvom **Ramsarský dohovor**¹³. Povinnosťou krajín, ktoré Dohovor ratifikujú, je určenie medzinárodne významných mokradí na svojom území, spolu s plánmi o ich starostlivosti. V prihraničnom regióne AT, SR a Českej republiky je vyhlásená Trilaterálna ramsarská lokalita Niva na sútoku riek Morava-Dyje-Dunaj¹⁴.

Opatrenia pre riešenie príčin úbytku a degradácie mokradí, ich efektívnu ochranu, manažment a ich udržateľné využívanie v slovenskom kontexte špecifikuje **Akčný plán pre mokrade na roky 2022–2024 k aktualizovanému Programu starostlivosti o mokrade Slovenska do roku 2024**¹⁵. V Rakúsku sa téme mokradí venovala **Stratégia mokradí 2020+**¹⁶, na ktorej aktualizácii sa tiež práve pracuje. Zaujímavosťou v Rakúskom kontexte je nedávno publikovaná **Stratégia pre ochranu rašelinísk 2030**¹⁷.

Lesy

Hlavným cieľom **Rakúskej lesníckej stratégie 2020+**¹⁸ je udržateľné obhospodarovanie lesov. Zameriava sa na 7 oblastí, vrátane príspevku rakúskych lesov k ochrane klímy, zdraviu, biodiverzity, ale aj spoločenským a hospodárskym aspektom lesného hospodárstva. V NÖ lesnícky priemysel zohľadňuje **Odporúčania pre lesné hospodárstvo Dolného Rakúska**¹⁹, kým v BGL bol smerodajným dokumentom **Lesnícky program Burgenlandu**²⁰. Zámery SR v oblasti lesníckej politiky sú predmetom **Národného lesníckeho programu SR**, v roku 2022 sa pracuje na jeho aktualizácii. Systémovej podpore prírode-blízkeho lesníctva sa venuje **Koncepcia prírode blízkeho hospodárenia v lesoch SR**²¹ a ochrane lesných genetických zdrojov venuje pozornosť **Národný program ochrany lesných genetických zdrojov na roky 2020–2026**²². Na území BA je kľúčovým dokumentom **Koncepcia rozvoja Mestských Lesov v Bratislave**²³. Ochrane a udržateľnému rozvoju lesov sa venujú viaceré memorandá o spolupráci. **Memorandum o spolupráci a spoločnom postupe pri ochrane lesov na území BSK**, ktorý v roku 2018 inicioval BSK, podpísalo 8 mimovládnych organizácií a 33 primátorov miest, starostov mestských častí Bratislavy a starostov obcí BSK²⁴. Ciele memoranda uvádza do praxe **Akčný plán na presadzovanie ochrany lesov na území BSK**²⁵. Lesom sa ďalej venuje **Memorandum o podpore rekreačných funkcií lesov v okolí BA**²⁶ a **Memorandum „Milion stromov pre Slovensko“**²⁷ z roku 2021.

Ochrana vtáctva a biotopov

Chránené územia cezhraničného regiónu sú zároveň súčasťou siete Natura 2000, európskej sústavy chránených území, ktoré sa vyhlasujú pre zachovanie najcennejších a ohrozených druhov a biotopov Európy. Táto sieť pozostáva z chránených vtáčích území, ktoré sú vymedzené podľa **Smernice o ochrane voľne žijúceho vtáctva**²⁸ a území európskeho významu, vymedzených na základe **Smernice o ochrane biotopov**²⁹.

Preskúmanie environmentálnych právnych predpisov v roku 2022, ktoré v členských krajinách EÚ vykonáva pravidelne Európska komisia, však v oboch krajinách identifikovalo pretrvávajúce výzvy spojené so sústavou Natura 2000. Na Slovensku sa to týka vyhlásenia lokalít Natura 2000³⁰ kým v Rakúsku hlavne zabezpečenia lepšej ochrany území Natura 2000³¹. Za účelom zlepšenia stavu biotopov a druhov európskeho významu v SR schválil rezort životného prostredia v roku 2021 **Prioritný akčný rámec pre sústavu Natura 2000 v SR vo viacročnom finančnom rámci na roky 2021–2027** (PAF)³².

Za zmienku stojí aj Usmernenie generálneho riaditeľa sekcie ochrany prírody, biodiverzity a krajiny Ministerstva životného prostredia Slovenskej republiky k vyhlasovaniu ochranných zón hniezdnych lokalít chránených druhov vtákov 2/IX/5, ktorý je dôležitým nástrojom ochrany hniezdnych lokalít v územiach obsiahnutých v Koncepcii. Vďaka nemu bolo v území BSK vyhlásených niekoľko sto ochranných zón.

Voda

Vzhľadom na to, že významnej časti cezhraničnej oblasti dominujú rieky Dunaj a Morava je dôležité spomenúť strategické dokumenty a nástroje venujúce sa ochrane vôd a spolupráci na hraničných vodách. Ochrane prostredia hraničných vôd sa od roku 1992 venuje **Dohovor o ochrane a využívaní hraničných tokov a medzinárodných jazier**³³. Podunajské štáty, vrátane AT a SR od roku 1998 naplňajú ciele vyplývajúceho z **Dohovoru o spolupráci pri ochrane a trvalom využívaní Dunaja**³⁴.

Na úrovni EÚ je kľúčovým nástrojom **Rámcová smernica o vode** z roku 2000 (WFD), ktorá zaviazala členské štáty EÚ k dosiahnutiu dobrého kvantitatívneho a kvalitatívneho stavu vôd³⁵. Jej úspešnú a koordinovanú implementáciu usmerňuje **Spoločná implementačná stratégia WFD** a jej pracovné programy, ktoré sa aktualizujú každé dva roky. Členské štáty vykonávajú WFD prostredníctvom plánov manažmentu povodí, ktoré sa spracovávajú každých 6 rokov. V Ra-

kúsku plní túto úlohu **Národný plán manažmentu povodí na roky 2022–2027**³⁶, na Slovensku to je **Vodný plán Slovenska** a jeho aktualizácia z roku 2021, schválená vládou SR v roku 2022³⁷.

SR v máji 2022 schválila **Koncepciu vodnej politiky Slovenskej republiky do roku 2030 s výhľadom do roku 2050**³⁸, ktorá sa zameriava na 10 prioritných oblastí. Venuje sa napríklad úlohe vody v krajine vrátane vodozádržných a iných adaptačných funkcií, ochrane vodných plôch pred znečistením, systematickej obnove vodných tokov vrátane pririeknych mokradí a revitalizácii záplavových území. Problematike sucha sa v SR kontexte venuje **Akčný plán na riešenie dôsledkov sucha a nedostatku vody – H2ODNOTA JE VODA**³⁹.

Ochrana prírody

Rakúsko má **Stratégiu Národných Parkov 2020+**⁴⁰, ktorá sa venuje rôznym oblastiam od profesionálneho manažmentu chránených území cez osvetu návštevníkov, ktorých počet by chcela rozšíriť nad rámec milovníkov prírody. Vzdelávaniu sa venujú aj smerom dovnútra, keďže jedným z cieľov národných parkov je mať zamestnancov, ktorí sú vysoko kvalifikovaní pre výkon svojho povolania. Viaceré opatrenia sa sústreďujú na posilnenie spolupráce s regionálnymi, národnými, cezhraničnými a medzinárodnými aktérmi.

Základným princípom ochrany prírody v Dolnom Rakúsku sa venuje **Charta Ochrany prírody**⁴¹. Vyzdvihuje dôležitosť neporušenej prírody, prírode blízkeho hospodárenia a zdravých ekosystémov pre blahobyt obyvateľov. Územnej a druhovej ochrane sa venuje **Koncepcia ochrany biotopov a druhov v Dolnom Rakúsku**⁴², ktorá bola v roku 2015 aktualizovaná o témy zelenej infraštruktúry a biokoridorov, predovšetkým s ohľadom na Alpsko-Karpatský koridor. Špecifickosťou tejto aktualizovanej koncepcie je rozdelenie územia Dolného Rakúska do 26 regiónov podľa ich charakteristických biotopov, pričom pre každý z týchto regiónov sú uvádzané prioritné opatrenia. Smerovanie dolnorakúskych prírodných parkov približuje **Stratégia prírodných parkov Dolného Rakúska 2025**⁴³.

Spolková krajina Burgenland prezentuje svoj environmentálny program v **Stratégii pre budúcnosť životného prostredia, vidieka a ochrany prírody do roku 2030**⁴⁴. Medzi jej štyri úzko prepojené priority patrí podpora regionálnej výroby, zachovanie krajinnej štruktúry, vodné hospodárstvo a ochrana prírody. V nej sa, okrem iného, vyzdvihuje rozvoj sústavy chránených území, zvyšovanie environmentálneho povedomia a regionálnej identity, ale aj udržateľný manažment prírodných zdrojov. Rozvoj šiestich burgenlandských prírodných parkov definuje **Plán manažmentu prírodných parkov Burgenlandu 2030**⁴⁵.

Zmena klímy

Zdravie prírody, biodiverzity, ekosystémov a ekosystémových služieb je neoddeliteľnou súčasťou stratégií ochrany klímy. **Parížska dohoda**⁴⁶, ktorá je súčasťou Rámcového dohovoru OSN o zmene klímy (UNFCCC), sa usiluje o obmedzenie priemerných globálnych teplôt výrazne pod hranicu 2°C a zvyšovanie schopnosti prispôsobovať sa nepriaznivým dopadom. Zmluvným stranám, okrem iného, odporúča spolupracovať na zvyšovaní odolnosti spoločnosti a ekosystémov, keďže zdravé ekosystémy hrajú kľúčovú úlohu v zachytávaní uhlíka.

EÚ prezentuje svoj plán cieľov v oblasti klímy v oznámení **Ambicióznejšie klimatické ciele pre Európu na rok 2030**⁴⁷. Dôležitým nástrojom je **Európsky právny predpis v oblasti klímy**⁴⁸, ktorý prihliada na potrebu zvyšovať prirodzené záchyty uhlíka, chrániť a obnovovať biodiverzitu a na adaptáciu založenú na prírode blízkyh riešeniach. Posilnenie schopnosti ekosystémov viazať uhlík je súčasťou balíku Fit for 55, predovšetkým **Revízie nariadenia o využívaní pôdy, zmenách vo využívaní pôdy a lesníctve**⁴⁹. **Európa odolná proti zmene klímy – nová stratégia EÚ pre adaptáciu na zmenu klímy** sa sústreďuje, okrem iného, na zlepšenie adaptačných stratégií a plánov, čo zahŕňa aj koordináciu a implementáciu spoločných opatrení medzi členskými štátmi EÚ⁵⁰.

Dôležitosti zdravých ekosystémov sa venujú aj národné stratégie akými sú dlhodobá **Stratégia 2050 – Rakúsko**⁵¹ a rakúska **Klimatická a energetická stratégia Mission 2030**⁵², či slovenská **Nízkouhlíková stratégia**⁵³, **Adaptačná stratégia**⁵⁴ a jej akčný plán⁵⁵.

Podobne aj **Klimatický a energetický program Dolného Rakúska**⁵⁶ počíta so zvýšením odolnosti voči zmene klímy prostredníctvom posilnenia biodiverzity. Environmentálna udržateľnosť, bezpečnosť dodávok energie, konkurencieschopnosť a spoločenská kohézia sú prioritnými oblasťami **Klimatickej a energetickej stratégie Burgenlandu do roku 2050**⁵⁷.

Dôkazmi podloženým východiskom pre uchopenie zmeny klímy v BA je rozsiahla analytická monografia **Atlas hodnotenia zraniteľnosti a rizík nepriaznivých dôsledkov zmeny klímy na území hlavného mesta Bratislava**⁵⁸. Hlavné mesto Viedeň vychádza z podobného materiálu s názvom **Klimatická analýza mesta Viedeň ako základ pre plánovanie projektov**⁵⁹. Mestská časť Bratislava-Karlova Ves sa riadi **Klimatickým akčným plánom do roku 2030**⁶⁰, ktorý adresuje adaptačné aj mitigačné opatrenia a stanovuje merateľné ciele zníženia emisií. BSK aktuálne pripravuje Plán revitalizácie krajiny s ohľadom na dôsledky zmeny klímy ako aj Adaptačný plán BSK na nepriaznivé dôsledky zmeny klímy. Konkrétne prírode blízke riešenia adaptácie na zmenu klímy v sídelnom prostredí BSK sú spracované v **Katalógu adaptačných opatrení miest a obcí BSK na nepriaznivé dôsledky zmeny klímy**⁶¹.

Poľnohospodárstvo

Posilnenie odolnosti potravinových systémov voči krízam a zníženie ich environmentálnej stopy je cieľom európskej **Stratégie z farmy na stôl v záujme spravodlivého, zdravého potravinového systému šetrného k životnému prostrediu**⁶². Tá úzko súvisí aj s novou **Spoločnou poľnohospodárskou politikou EÚ na roky 2023–2027**⁶³ (SPP), ktorá vstupuje do platnosti v roku 2023. Jedným z jej hlavných cieľov je zvýšenie prínosu

poľnohospodárstva k plneniu cieľov EÚ v oblasti životného prostredia a klímy. V rámci novej SPP sa má minimálne 25% priamych platieb vyčleniť na tzv. Eko-schémy.

Z eko-schém sa budú v programovom období 2023–2027 podporovať poľnohospodári, ktorí dodržia stanovené poľnohospodárske postupy, ktorých cieľom je pomôcť biodiverzite, kvalite pôdy a aj znižovaniu emisií⁶⁴. Príkladom takýchto opatrení je dodržiavanie maximálnej výmery pôdy (20 ha v chránených územiach), skvalitňovanie štruktúry pôdy, či vyňatie časti pôdy z produkcie a ďalšie opatrenia na skvalitnenie životných podmienok zvierat⁶⁵. Rakúsku stratégiu implementácie novej SPP schválila EK v septembri⁶⁶ a slovenskú koncom novembra 2022⁶⁷.

Cestovný ruch

So zelenou transformáciou hospodárstva sa mení aj odvetvie cestovného ruchu. Základné kroky tohto prechodu v kontexte EÚ určuje **Stratégia EÚ pre udržateľný cestovný ruch**⁶⁸. Tá vyzýva Komisiu a členské štáty EÚ k vypracovaniu akčných plánov udržateľného cestovného ruchu, ktoré reflektujú opatrenia na zníženie klimatickej a environmentálnej stopy odvetvia vytváraním udržateľnejších foriem cestovného ruchu, diverzifikáciou ponuky a posilnením spolupráce medzi zainteresovanými aktérmi.

Rešpektovanie udržateľnosti je zásadou rakúskeho **Plánu T – Masterplánu pre Turizmus**⁶⁹, ktorý sa usiluje o etablovanie Rakúska ako „zelenej“ destinácie. Dosiahnuť sa to má regionalizáciou a decentralizáciou zásobovania turistických zariadení obnoviteľnými zdrojmi energie a podporou udržateľných foriem mobility.

Aj **Vízia a stratégia rozvoja Slovenska do roku 2030**⁷⁰, ktorá je základným implementačným dokumentom Agendy 2030 v SR, si vytyčuje za cieľ podporu udržateľného (najmä prírodného a ekologického) cestovného ruchu. Spôsob naplnenia tohto cieľa bude rozvinutý v Slovenskej národnej stratégii udržateľného turizmu, ktorá je v roku 2022 v prípravnej fáze.

V súlade so Stratégiou národných parkov 2020+ predstavili riaditelia rakúskych národných parkov v roku 2019 **pozičný dokument Turizmus v národných parkoch Rakúska**⁷¹. Vyjadrujú v ňom svoje odhodlanie zabezpečiť, aby bol význam prírodného dedičstva v stratégiách cestovného ruchu zohľadnený v rovnakej miere ako význam kultúrneho dedičstva. Cieľom je spolu s organizáciami cestovného ruchu budovať spoločnú identitu udržateľného turizmu, ktorý rešpektuje ekologické limity chránených území a je hnacou silou regionálneho rozvoja. Dôraz kladú aj na spoluprácu so súkromným sektorom, za predpokladu, že tieto subjekty riadia svoje podnikateľské aktivity udržateľne a zdieľajú hodnoty ochrany prírody. Rakúske národné parky v dizajne svojich turistických produktov zohľadňujú tzv. pomalé prístupy, ktoré spomaľujú zážitok z dobrodružstva poznávania a vzdelávania na mieru, ktorá vedie návštevníkov k hlbšiemu porozumeniu prírode a nabáda ich k dlhšiemu pobytu. V ponuke parkov sú ale aj také produkty, ktoré dokážu sprostredkovať spontánnejšie a krátkodobé zážitky.

Turistická stratégia Burgenland 2022+⁷², si vytýčila za cieľ posilňovať imidž Burgenlandu ako krajiny slnka, ktorá je nielen pionierom obnoviteľných zdrojov energie, ale aj miestom, kde môže človek načerpať vnútornú silu. Zameriava sa na zvýšenie významu celoročnej turistiky a zážitkových programov, ktoré podnecujú k opakovaným návštevám. Burgenland začiatkom roka 2022 avizoval prípravu nového konceptu prírodného turizmu, ktorý má zefektívniť spoluprácu národného parku Neusiedler See-Seewinkel s prírodnými parkmi a turistickými organizáciami.

Podobne aj v **Dolnorakúskej stratégii cestovného ruchu na roky 2021–2025**⁷³ je udržateľnosť základnou hodnotou. Autori vyzdvihujú potrebu simultánneho zohľadnenia jej sociálneho, ekonomického a ekologického piliera a volajú po obozretnom využívaní prírodných zdrojov. Podľa stratégie účelom sektora cestovného ruchu nemá byť ekonomický rast, ale tvorba širšie poňatej pridanej hodnoty.

Na subregionálnej úrovni Dolného Rakúska sa rozvoju cestovného ruchu venuje aj **Stratégia regiónu Weinviertel 2024⁷⁴**, ako aj **Rozvojová stratégia regiónu Marchfeld 2014–2020⁷⁵**. Tá okrem úlohy cestovného ruchu v regionálnom rozvoji zdôrazňuje (v súlade s Plánom T) znižovanie environmentálnej stopy turizmu rozšírením využívania alternatívnych zdrojov energie a podporou regionálnej energetickej sebestačnosti.

Udržateľnosť sa stáva leitmotívom turistických stratégií spolkových republík Burgenland a Dolné Rakúsko a osvojuje si ho aj BSK. **Koncepcia rozvoja cestovného ruchu v Bratislavskom kraji do roku 2030⁷⁶** je postavená na princípoch unikátности, inovatívности, spolupráce a udržateľnosti, ktoré sa stretávajú naprieč štyrmi prioritnými oblasťami – udržateľný cestovný ruch, destinačný manažment, destinačný marketing a synergia s politikami regionálneho rozvoja. Zásady funkčného využívania územia BSK z hľadiska rozvoja rekreácie a cestovného ruchu ďalej špecifikujú **záväzné regulatívy územného rozvoja BSK⁷⁷**, ktoré zdôrazňujú rešpektovanie prírodného prostredia ako nevyhnutnej podmienky optimálneho fungovania rozvoja cestovného ruchu.

BSK, Dolné Rakúsko vrátane Marchfeldu a Burgenland sa zameriavajú na rozvoj tematicky podobnej ponuky. V centre pozornosti je päť oblastí: prírodný turizmus (ekoturizmus, geoturizmus), zdravotný turizmus a „wellness“, vinársky turizmus a gastroturizmus, aktívny (cyklo a peší) turizmus a kultúrny turizmus.

Cezhraničná spolupráca

Podpora cezhraničnej spolupráce, ktorá je aj základom predkladanej Koncepcie, je v súlade s viacerými stratégiami v oboch krajinách. Prehĺbenie spolupráce krajín dunajského regiónu a riešenie spoločných výziev je predmetom Stratégie EÚ pre podunajskú oblasť, ktorá bola radou EÚ schválená v júni 2011. Medzi hlavné piliere stratégie patria aj priority projektu Eco-region SKAT. Jedná sa o prepojenie podunajskej oblasti aj pomocou podpory cestovného ruchu, ochrany životného prostredia a zvyšovania inštitucionálnej kapacity a spolupráce.

Vytvorenie funkčných štruktúr, inštitucionálnych podmienok a spoločných stratégií pre regionálnu, lokálnu a cezhraničnú spoluprácu je jedným z predpokladov úspešnej implementácie **Vízie a stratégie rozvoja Slovenska do roku 2030**. Rozvoj kooperačných väzieb medzi viedenskou a bratislavskou aglomeráciou a podpora spolupráce medzi jednotlivými obcami BSK a obcami a regiónmi v okolitých štátoch je tiež záväzným regulatívom územného rozvoja BSK.

Lokálna rozvojová stratégia regiónu Marchfeld 2014–2020 prezentuje zámer zintenzívnenia spolupráce s miestnymi akčnými skupinami na Slovenskej strane za účelom starostlivosti o prírodné a kultúrne dedičstvo a rozvoja ponuky v oblasti cestovného ruchu. Rakúska Stratégia Národných Parkov 2020+ sa venuje posilneniu spolupráce s regionálnymi, národnými a medzinárodnými aktérmi vrátane inštitucionalizácie spolupráce s rakúskymi a zahraničnými národnými parkami. Sieťovaniu s Bratislavským regiónom sa venuje aj **Plán regionálneho turizmu a mobility v regióne Neusiedler See⁷⁸**.

Memorandum o spolupráci v rámci iniciatívy BAUM2020+⁷⁹ medzi hlavným mestom Bratislava (BA), NÖ a BGL zas potvrdzuje úmysel účastníkov spolupracovať v budúcnosti na slovensko-rakúskych iniciatívach cezhraničného mestského regiónu Bratislava a okolie.

Environmentálne vzdelávanie

Cieľ udržateľného rozvoja 4.7, „zabezpečiť aby všetky vzdelávajúce sa osoby získali vedomosti a zručnosti na presadzovanie udržateľného rozvoja“⁸⁰, je adresovaný takmer vo všetkých vyššie spomenutých stratégiách a koncepciách. Medzinárodnej spolupráci v oblasti vzdelávania pre udržateľný rozvoj sa venuje **Stratégia Európskej hospodárskej komisie OSN v oblasti vzdelávania pre udržateľný rozvoj⁸¹**, ktorej signatármi sú Slovensko aj Rakúsko. Spolupráca v tejto oblasti by podľa stratégie mohla pomôcť zabezpečiť vzájomné porozumenie, posilniť dôveru a prehĺbiť rešpektovanie kultúrnych hodnôt, čím sa vytvoria priateľské vzťahy medzi národmi.

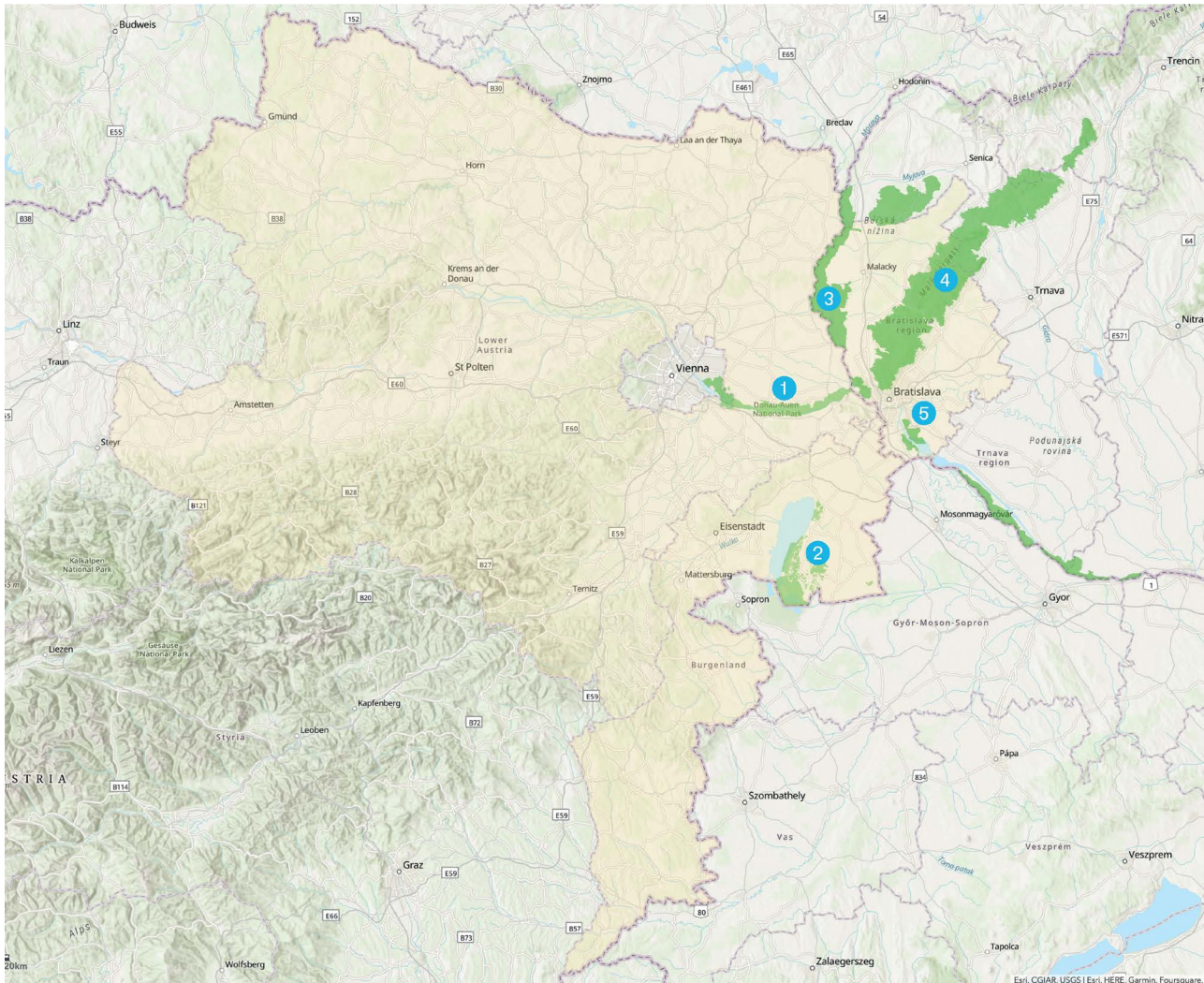
Dolnorakúska charta ochrany prírody nazýva environmentálnu výchovu základnou úlohou modernej ochrany prírody. Je silne akcentovaná aj v rakúskej stratégií národných parkov, ktorá volá po pestrej ponuke programov, ktoré umožňujú rôznorodé formy zážitku z prírody. Zdôrazňuje sa tvorba bezbariérových vzdelávacích príležitostí pre návštevníkov so špeciálnymi potrebami. Programy by mali byť dostupné každému, bez ohľadu na vek a sociálne zázemie.

Slovenský rezort životného prostredia, ktorý je zodpovedný za koordináciu neformálnej EVVO na Slovensku, sa environmentálnej výchove venuje v **Rezortnej koncepcii environmentálnej výchovy, vzdelávania a osvetu do roku 2025⁸²**. Táto koncepcia sleduje päť cieľov, menovite vytvorenie stabilného systému EVVO v SR reflektujúceho aktuálne požiadavky, zachovanie a ďalšie vzdelávanie zamestnancov verejnej správy, zavádzanie nových trendov a zvýšenie záujmu o životné prostredie, skvalitnenie životného prostredia v SR prostredníctvom realizovania environmentálnych a osvetových aktivít a v neposlednom rade aj zlepšenie spolupráce zainteresovaných subjektov v oblasti EVVO.

BSK si zvýšenie environmentálneho povedomia obyvateľov vytýčilo ako jeden z cieľov **Plánu hospodárskeho a sociálneho rozvoja 2021–2027⁸³**. Dosiahnuť ho chce budovaním environmentálnych edukačných centier či tvorbou pútavých vzdelávacích materiálov pre rôzne cieľové skupiny. BSK sa riadi vlastnou **Koncepciou budovania siete environmentálno-vzdelávacích centier na obdobie 2018–2025⁸⁴**. Jej strategickým cieľom je tvorba funkčného systému environmentálnej výchovy, vďaka ktorej má každý obyvateľ a návštevník BSK prístup k informáciám o životnom prostredí a k environmentálnemu vzdelávaniu, ktoré rozvíja jeho vedomosti, zručnosti, kompetencie a motiváciu vytvárať prostredie priateľské k udržateľnému spôsobu života. Prioritnými oblasťami tejto koncepcie sú rozvoj infraštruktúry a ľudských kapacít, realizácia kvalitných programov pre mládež a verejnosť a zavedenie kvalitného, efektívneho a systémového prístupu k rozvoju EVVO.

2.2 Analýza územia

Koncepcia sa sústreďuje na prihraničné územia BSK, NÖ a BGL so špeciálnym zreteľom na národné parky (NP) a chránené krajinné oblasti (CHKO), ktoré sa v nich nachádzajú.



Obrázok 1: Mapové zobrazenie územia (zdroj: vlastné spracovanie), **1.** Národný park Donau-Auen, **2.** Národný park Neusiedler See-Seewinkel, **3.** Chránená krajinná oblasť (CHKO) Záhorie, **4.** CHKO Malé Karpaty, **5.** CHKO Dunajské luhy

Bratislavský samosprávny kraj

Územie BSK sa nachádza na juhozápade Slovenska. Je najmenším krajom Slovenska, s rozlohou 2052,7 km². Jadrom a metropolou kraja je hlavné mesto SR Bratislava, ktorej metropolitná oblasť zasahuje i mimo hranice BSK a Slovenskej republiky, do Rakúska. Z hľadiska krajinnej štruktúry

je územie tvorené južnou časťou Malých Karpát a územím Borskej nížiny a Podunajskej nížiny. Zo severnej a východnej strany susedí s Trnavským krajom (ďalej len „TTSK“), na juhu hraničí s Maďarskou republikou a na západe s Rakúskom. Väčšinu hranice s Rakúskom (77 km zo 106,7 km) tvoria rieky Morava a Dunaj. Na území BSK sa nachádzajú, alebo do nej čiastočne zasahujú 3 chránené krajinné oblasti (ďalej len „CHKO“) s celkovou rozlohou 47,834 ha, čo tvorí približne 23% rozlohy kraja⁸⁵. Jedná sa o CHKO Dunajské Luhy, CHKO Malé Karpaty a CHKO Záhorie.

CHKO Dunajské luhy

Najmladšou slovenskou CHKO je CHKO Dunajské luhy, vyhlásená v roku 1998. Táto oblasť nadväzuje na rakúsky Národný park Donau-Auen a tiahne sa v smere toku Dunaja až k hranici s Maďarskom, kde plynule nadväzuje na maďarské chránené územie Szigetközi Tájvédelmi Körzet. Jej najväčšiu časť tvorí Žitný ostrov, ktorý je svojou rozlohou 1600 km² najväčším riečnym ostrovom v Európe. Dve z piatich samostatných častí tejto CHKO ležia na území hlavného mesta Bratislava, zvyšné tri vrátane Žitného ostrova, sú súčasťou TTSK. Smerom k Maďarskej hranici je CHKO ohraničená starým korytom Dunaja a prívodným kanálom vodného diela Gabčíkovo (ďalej len „VDG“), ktorého cieľom bolo zabrániť záplavám v tejto oblasti a zlepšiť splavovanie rieky. Výstavba VDG bola zásadným zásahom do hydrologického režimu Dunaja.

CHKO Dunajské luhy predstavuje jednu z najväčších vnútrozemských riečnych delt v Európe. Jedná sa o prevažne záplavové územia, mokrade a vodné plochy, akými sú jazerá, rybníky, bočné či slepé ramená. Vodné plochy obklopujú lužné lesy a lúky. Na pomerne malom území sa tu nachádzajú vodné, mokradné, lesné, lúčne a psamofilné spoločenstvá (t.j. viazané na piesčitú pôdu), ktoré sa vyznačujú vysokou druhovou diverzitou. V roku 1993 bolo celé územie CHKO zapísané na zoznam mokradí medzinárodného významu podľa Ramsarského dohovoru⁸⁶.

CHKO Malé Karpaty

CHKO Malé Karpaty je jediné chránené územie horského charakteru v skúmanej oblasti. Ide o najzápadnejšie pohorie karpatského oblúku, dlhé približne 100 kilometrov. Chránenou krajinou oblasťou je od roku 1976. Územie sa vyznačuje zachovanými lesnými spoločenstvami s prirodzeným druhovým zložením. Okrem nich sú tu zastúpené ďalšie spoločenstvá na rozhraní karpatského a panónskeho bioregiónu.

Aj napriek relatívne nízkej nadmorskej výške (najvyšší vrch dosahuje výšku 768 m n. m.) pôsobia Malé Karpaty mohutným dojmom a sú dobre

viditeľné z diaľky, keďže oddeľujú Podunajskú a Záhorskú nížinu. Okrem BSK sa rozprestierajú aj na území TTSK a Trenčianskeho samosprávneho kraja. Zároveň zasahujú do územia hlavného mesta Bratislavy, čím prispievajú k populárnemu rekreačnému zázemiu mesta. Okrem hlavného mesta zasahujú do katastra šiestich ďalších miest a 46 obcí.

CHKO Malé Karpaty je jediné veľkoplošné chránené územie, na ktorom sú zachované zvyšky historickej vinohradníckej krajiny. Na ich juho-východných svahoch klimatické podmienky umožňujú pestovanie vinnej révy, čím sa preslávili viaceré mestá a obce v jej podhorí, napríklad Pezinok, Modra, či Rača. Ďalšou zvláštnosťou Malých Karpát sú ich krasové útvary, presnejšie 8 podzemných a povrchových krasových celkov a približne 320 neprístupných jaskýň. Malokarpatský kras zaberá plochu takmer 180 km² väčšina jaskýň sa ale nachádza v Trnavskom kraji⁸⁷.

CHKO Záhorie

CHKO Záhorie, vyhlásená v roku 1988, je prvá nížinná chránená krajinná oblasť na Slovensku. Zo severozápadu ju ohraničuje rieka Morava, ktorá tu súčasne tvorí aj štátnu hranicu s Českou republikou a Rakúskom. Severovýchodná časť je ohraničená vojenským obvodom Záhorie. Okrem BSK sa nachádza na území TTSK.

Záhorie môžeme podľa jeho charakteru rozdeliť na dve časti. Severovýchodná časť v okolí Malaciek je tvorená piesočnými valmi a zvlhnenými dunami. V tejto časti prevláda výskyt borovice lesnej, ktorej výsadba mala zabrániť rozširovaniu piesočnatých pôd. Podobne ako ďalšie oblasti v analyzovanom území je Záhorie dôležitou migračnou trasou pre sezonne sťahovanie vtákov. Oblasť je špecifická teplotnými kontrastmi medzi studenými, medzidunovými nížinami a vyhriatymi pieskovými nánosmi, vďaka čomu sa tu nachádzajú horské rastliny, ale aj rastliny typické pre teplé a suché oblasti. Vďaka tomu je Záhorská nížina najviac zalesnenou nížinou Slovenska. Charakter druhej časti územia výrazne ovplyvňuje činnosť rieky Morava. Rozsiahle

zaplavované lúky s veľkou diverzitou rastlinných druhov nemajú na Slovensku obdobu. Lúky sa tu striedajú s lužnými lesmi a sú husto popretkávané sieťou starých ramien, riečnych jazier a sezonných mokradí⁸⁸.

Dolné Rakúsko

Dolné Rakúsko je spolkovou krajinou na severovýchode Rakúska, ktorá obklopuje územie Viedne. Susedí s Českou republikou a Slovenskom, kde hranicu tvorí rieka Morava. V rámci Rakúska ďalej hraničí so spolkovými krajinami Viedeň, na západe s Horným Rakúskom, na juhu so Štajerskom a na juhovýchode s Burgenlandom. Od západu na východ preteká Dolným Rakúskom rieka Dunaj. V blízkosti Dunaja a Moravy prevažujú nížiny a lužné lesy. Severovýchod krajiny tvoria prevažne pahorkatiny a nížiny, zatiaľ čo na severozápade prevažujú vrchoviny. Na juhu Dolného Rakúska sa zdvíhajú Alpy, ktoré na hranici so Štajerskom dosahujú nadmorskú výšku nad 2000 metrov.

Územie Dolného Rakúska susediace so Slovenskom má výrazný poľnohospodársky charakter. Oblasť Weinviertel je najväčším vinárskym regiónom Rakúska. Súčasťou tejto oblasti je región Marchfeld, ktorý je vďaka ideálnym podmienkam pre pestovanie zeleniny a obilia jedným z hlavných centier poľnohospodárskej výroby v Rakúsku. Intenzívna poľnohospodárska výroba ovplyvňuje celkový manažment krajiny a biologickú rozmanitosť, preto je jednou z priorit spolkovej krajiny udržateľné hospodárenie na pôde, zosúladené s princípmi ochrany prírody.

Národný park Donau-Auen

Na území Dolného Rakúska sa rozprestiera Národný park Donau-Auen. Nachádza sa v dobre zachovanej záplavovej oblasti Dunaja dlhej 36 kilometrov. Národný park ohraničujú dve hlavné mestá – Viedeň a Bratislava a ich mestské aglomerácie doň priamo zasahujú, takže národný park je pre ne dôležitou rekreačnou a oddychovou oblasťou. Aj napriek tomu je Donau-Auen jednou z najzachovalejších záplavových oblastí v strednej Európe.

Na pobreží sa nachádzajú cenné biotopy plytčín a štrkových pláží. Bočné ramená Dunaja vytvárajú dynamické biotopy, pre ktoré sú charakteristické veľké výkyvy vodnej hladiny (niekedy až so sedemmetrovými záplavami). Mŕtve ramená, odrezané od hlavného toku, sa zmenili na stojaté vody pokryté bujnou vegetáciou zloženou z vodných a bahenných rastlín. V iných častiach národného parku sa nachádzajú stepné biotopy podobné savanám a protipovodňová hrádza vybudovaná v 70. rokoch 19. storočia, ktorá vytvára suché a teplé biotopy, kde sa darí teplomilnej flóre a faune. V národnom parku postupne dochádza k obnove prirodzených brehov a obnove lužných lesov ako aj k rozširovaniu bezzásahových území⁸⁹.

Burgenland

Burgenland je najvýchodnejšou a tretou najmenšou rakúskou spolkovou krajinou. Leží pozdĺž hranice s Maďarskom a na úseku 26 km zdieľa hranice so Slovenskom. Krajina má podlhovastý tvar, Šopronským výbežkom je takmer rozdelená a v najužšom mieste má šírku len 5 km. Na juhu susedí so Slovinskom. Vnútroštátnu hranicu má na severozápade s Dolným Rakúskom a na západe so Štajerskom. Územie Burgenlandu svojim klinovitým tvarom zasahuje do rôznych krajinných celkov. Na severovýchode sa rozprestiera Malá dunajská kotlina, plochá nížina, ktorej dominuje Neziderské jazero, najväčšia vodná plocha v Rakúsku.

Východne od nej sa v oblasti Seewinkel nachádza najnižší bod Rakúska (114 m n. m.). Severozápadne nad jazerom sa dvíhajú Litavské vrchy, ktorých svahy sú pokryté vinicami. Do strednej časti Burgenlandu zasahuje podhorie Álp, ktoré smerom na východ klesá do Maďarska a je rozbrázdnené mnohými údoliami. V pohorí Günser Gebirge leží vo výške 884 m n.m. najvyšší bod Burgenlandu, pohraničný kopec Geschriebenstein (po maďarsky Irottkő). Južnú časť krajiny pokrýva zvlnená pahorkatina na hornom povodí rieky Rába, ktorá prechádza plynule medzi Štajerskom a Zadunajskom.

Národný park Neusiedler See-Seewinkel

Národný park Neusiedler See-Seewinkel sa nachádza pri Neziderskom jazere a zahŕňa tiež oblasť Seewinkel ležiacu na východ od jazera. Národný park bol vyhlásený v roku 1993. V roku 1994 bol spojený s maďarským národným parkom Ferto-Hanság, čím vytvorili cezhraničný národný park Neusiedler See-Seewinkel & Fertő-Hanság. Jeho celková rozloha je približne 300 km², z toho asi 100 km² sa nachádza na území Rakúska. Časť tejto oblasti je zapísaná na zozname svetového kultúrneho dedičstva pod názvom „Kultúrna krajina Neziderského jazera“. Príroda v oblasti Neziderského jazera je v mnohých ohľadoch jedinečná, pretože sa tu stretáva alpská hornatá krajina s panónskou nížinnou. Územie národného parku pôsobí ako mozaika mokradí, pastvín, lúk, suchých trávnatých porastov, piesočných stepí a slanísk.

Neziderské jazero je len 1,5 metra hlboké stepné jazero a jeho brehy s typickým porastom trstiny sú domovom pre množstvo druhov rastlín i živočíchov. Vďaka unikátnemu prepojeniu alpskej, stredomorskej a ázijskej prírody a dlhému vegetačnému obdobiu je miesto známe neobyčajnou druhovou rozmanitosťou fauny i flóry. Okolo Neziderského jazera sa nachádza rozsiahly pás trstiny, ktorý je svojou rozlohou druhým najväčším v Európe (najrozsiahlejším je pás trstiny v delte Dunaja v Rumunsku). Predstavuje významnú hniezdnu lokalitu a zastávku na migračnej trase sťahovavých vtákov. Neziderské jazero je najzápadnejšie položené stepné jazero v Eurázii⁹⁰.

2.3 Analýza legislatívneho rámca a manažmentu chránených území na Slovensku a v Rakúsku

Slovensko

Základnými legislatívnymi nástrojmi ochrany prírody a inštitucionalizácie tejto ochrany na Slovensku sú Zákon č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny v znení neskorších predpisov (ďalej len „Zákon“) a Vyhláška ministerstva životného prostredia (MŽP SR) č. 24/2003, ktorou sa Zákon vykonáva. Zákon upravuje pôsobnosť orgánov štátnej správy a obcí, ako aj práva a povinnosti právnických a fyzických osôb pri ochrane prírody a krajiny. Zákon definuje princípy územnej ochrany prírody na území Slovenskej republiky. Jedným z nástrojov územnej ochrany prírody je CHKO. V zmysle zákona je CHKO definované ako „rozsiahlejšie územie, spravidla s výmerou nad 1000 ha, s rozptýlenými ekosystémami, významnými pre zachovanie biologickej rozmanitosti a ekologickej stability, s charakteristickým vzhľadom krajiny alebo so špecifickými formami historického osídlenia.“

Vyhlásenie špecifického územia za CHKO, rovnako ako podrobnosti o územnej ochrane CHKO a vymedzenie jej hraníc, stanovuje vláda nariadením. Na území CHKO, ak Zákon nestanoví inak, platí druhý stupeň ochrany podľa §13 Zákona. Podrobnosti stanovené nariadením vlády upravujú tiež územný a časový rozsah ochrany.

Zdroje MŽP SR	6,4 mil. EUR
Vlastné zdroje	4,93 mil. EUR
Vlastné zdroje (dofinancovanie miezd nad kontrakt)	4,26 mil. EUR
LIFE+	1,27 mil. EUR
Operačný program kvalita životného prostredia	21,73 mil. EUR
INTERREG	0,24 mil. EUR
Iné projekty	20,42 mil. EUR
Podnikateľská činnosť	0,34 mil. EUR
Ministerstvo – účelovo viazané financie mimo príspevku (kofinancovanie)	4,33 mil. EUR
Spolu	63,92 mil. EUR

Tabuľka 1: Zdroje financovania ŠOP SR pre rok 2022 (zdroj: ŠOP SR, PHÚ 2022)

Ústredným orgánom štátnej správy vo veci ochrany prírody a krajiny je Ministerstvo životného prostredia Slovenskej republiky (ďalej len „MŽP SR“). MŽP SR podľa Zákona riadi a kontroluje výkon štátnej správy vo veciach ochrany prírody a krajiny a určuje základné smerovanie tejto činnosti. Vo vzťahu k CHKO špecificky obstaráva programy starostlivosti o CHKO a projekty ochrany CHKO.

Podľa Zákona zároveň MŽP SR zriaďuje a riadi organizácie ochrany prírody. Obdobnú právomoc poskytuje MŽP SR i Zákon o štátnej správe starostlivosti o životné prostredie č. 525/2003 Z.z., podľa ktorého sú zriaďované osobitné odborné organizácie okrem iných aj Štátna ochrana prírody Slovenskej republiky (ďalej len „ŠOP SR“). Na základe rozhodnutí Ministra životného prostredia sa vydáva štatút ŠOP SR, ktorý taxatívne vymenováva Ministerstvom zverené úlohy a kompetencie, podľa ktorých sa riadia aj vymenúva správy CHKO.

ŠOP SR je príspevkovou organizáciou MŽP SR, ktorú MŽP SR riadi skrz tzv. Plán hlavných úloh (ďalej len „PHÚ“), ktorý na každoročnej báze definuje činnosti v rámci štatútom zverených úloh. Na základe spracovaného PHÚ uzatvára MŽP SR so ŠOP SR tzv. kontrakt, na základe ktorého poskytuje MŽP SR finančné prostriedky na financovanie činností definovaných v PHÚ. Pre rok 2022 táto čiastka činila 6 406 034 EUR. Celkové finančné zdroje ŠOP SR pre rok 2022 boli 63 921 088 EUR⁹¹.

Jednotlivé správy CHKO sú organizačnými útvarmi ŠOP SR a ich riaditelia sú na úrovni tretieho stupňa riadenia ŠOP SR spoločne s vedúcimi odborov, riaditeľom správy slovenských jaskýň, riaditeľmi národných parkov a riaditeľom regionálneho centra ochrany prírody (1. stupňom je generálny riaditeľ, 2. stupňom sú zástupcovia generálneho riaditeľa, sekční riaditelia a riaditeľ kancelárie generálneho riaditeľa).

Práva a povinnosti subjektov riadenia, hlavné činnosti organizačných útvarov a ich vzájomné vzťahy, spoluprácu s inými právnickými osobami tak, ako otázku riadenia a hospodárenia ŠOP SR upravuje jej organizačný poriadok (ďalej len „OP“), ktorý vydáva generálny riaditeľ ŠOP SR. Jednotlivé správy CHKO sú organizačnými útvarmi ŠOP SR. Podľa OP sa jednotlivé správy CHKO okrem funkcie riaditeľa a technicko-administratívneho zamestnanca členia na úsek chránených častí prírody, úsek ochrany krajiny a úsek strážnej služby.

Na úseku strážnej služby pôsobí koordinátor dobrovoľnej stráže prírody. V pôsobnosti CHKO nachádzajúcich sa území Bratislavského kraja je 73 dobrovoľných strážcov prírody. Za činnosť a hospodárenie s majetkom správy CHKO zodpovedá riaditeľ, ktorý zabezpečuje výkon činností ŠOP SR na území pôsobnosti správy. Riaditeľ ďalej zodpovedá za plnenie dotknutých úloh podľa PHÚ ŠOP SR a za plnenie a čerpanie projektov v rámci správy CHKO podľa pokynov Riaditeľstva ŠOP SR (projektové riadenie, rovnako tak ako väčšina prevádzkových, plánovacích a odborných činností, mimo iné i medzinárodné spolupráce, je centralizované pre všetky CHKO). Riaditeľ je zároveň aj odborným zamestnancom.

Objem financií, s ktorými jednotlivé správy CHKO disponujú, sa nedá z verejných zdrojov identifikovať, resp. v dôsledku centralizácie ŠOP a tvorby PHÚ podľa jednotlivých súborných činností sa nedá presne určiť čiastka pre jednotlivé CHKO. Podľa počtu zamestnancov a delegovaných zodpovedností podľa OP je možné odhadnúť, že sa jedná rádovo o státisíce EUR ročne (okrem špecifických projektov).

Názov	Zriadenie	Rozloha	Počet zamestnancov (k 11/2022)
CHKO Dunajské luhy	Vyhláška MŽP SR č. 81/1998 Zb.	12 284 ha	21
CHKO Malé Karpaty	Vyhláška MK SSR č. 64/1976 Zb., Vyhláška 138/2001	65 504 ha	14
CHKO Záhorie	Vyhláška MK SSR č. 220/1988 Zb.	27 522 ha	10

Tabuľka 2: Základné údaje o zriadení, rozlohe a počte zamestnancov dotknutých CHKO (Poznámka: okrem kmeňových zamestnancov jednotlivých správ CHKO sa počítajú aj zamestnanci, ktorí sú zamestnaní v rámci projektov, vrátane Interreg či LIFE. Zdroj: ŠOP SR, 2022, Kontakt, Vyhľadávanie zamestnancov)

Rakúsko

Ochrana prírody v Rakúsku je v gescii jednotlivých deviatich spolkových krajín. Vychádza to z ústavného postavenia týchto krajín, ktoré si tvoria vlastné zákony a môžu uzatvárať medzinárodné zmluvy. Tvorba legislatívy je tak veľmi decentralizovaná, čo sa prejavuje v rozdielnych systémoch ochrany prírody v jednotlivých spolkových krajinách a v rozdielnych postaveniach jednotlivých správ národných parkov (6 národných parkov má 8 správ, Národný park Vysoké Tauern/Hohe Tauern má 3 správy podľa 3 spolkových krajín, na ktorých území sa nachádza). Správa Národného parku Neusiedler See-Seewinkel spadá pod spolkovú krajinu Burgenland. Národný park Donau-Auen je verejne prospešnou spoločnosťou, ktorá rovným dielom spadá pod Spolkové ministerstvo pre klímu a pod spolkové krajiny Dolné Rakúsko a Viedeň.

Spolkové ministerstvo pre klímu založilo v roku 2011 značku National Parks Austria, zastrešujú všetky národné parky tak, aby spolupracovali na relevantných témach a propagovali rakúske národné parky. Stratégia rakúskych národných parkov 2020+ stanovuje spoločné zásady v oblasti správy prírodných oblastí a biologickej diverzity, ako aj v ďalších oblastiach. Spolupráca na rôznych úrovniach zahrňuje všetkých relevantných partnerov a zaisťuje, aby rakúske národné parky chránili všetky relevantné druhy a ekosystémy.

Národný park Neusiedler See-Seewinkel

Národný park Neusiedler See-Seewinkel bol založený v roku 1993 rozhodnutím štátneho parlamentu Burgenlandu. V júni 1993 bola oblasť národného parku rozšírená integráciou oblastí Lange Lacke a jej okolia. Podľa rozdelenia kompetencií v rámci rakúskej federálnej ústavy je príroda a ochrana krajiny vecou spolkových krajín, tým pádom aj zriadenie a chod národných parkov spadá pod ich kompetenciu. Na národnej úrovni sú dôležité nasledujúce právne základy pre Národný park Neusiedler See-Seewinkel:

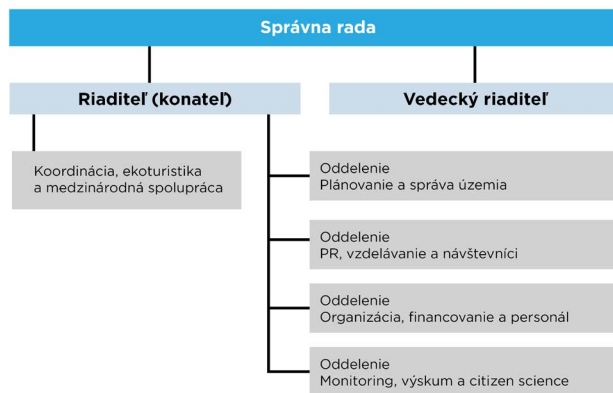
- Zákon o národnom parku Neusiedler See-Seewinkel a
- Dohoda medzi federálnou vládou a štátom Burgenlandu o zachovaní a ďalšom rozvoji Národného parku Neusiedler See-Seewinkel (na základe dohody podľa článku 15a B-VG, Ústavy Rakúskej republiky).

Rozloha parku je 9 673 ha. Väčšina financií na jeho správu pochádza z prostriedkov Rakúskej republiky a spolkovej krajiny Burgenland⁹².

Príspevok zo štátneho rozpočtu	2,86 mil. EUR
Príspevok zo spolkového rozpočtu – Burgenland	3,07 mil. EUR
Financovanie EÚ	0,66 mil. EUR
Príjmy z prebiehajúcich operácií	0,24 mil. EUR
Spolu	6,83 mil. EUR

Tabuľka 3: Zdroje financovania NP Neusiedler See-Seewinkel v roku 2018 (zdroj: RECHNUNGSHOF ÖSTERREICH, 2020)

Za účelom dosahovania cieľov a úloh uvedených v zákone o národnom parku založila spolková krajina Burgenland verejnoprávnu spoločnosť Národného parku Neusiedler See-Seewinkel (ďalej len „Spoločnosť NP NS-S“). Orgánmi Spoločnosti NP NS-S sú správna rada, riaditeľ (konateľ Spoločnosti NP NS-S) a vedecký riaditeľ. V roku 2018 mala Spoločnosť 29 zamestnancov.



Obrázok 2: Organizačná štruktúra Národného parku Neusiedler See-Seewinkel, stav v roku 2018 (zdroj: RECHNUNGSHOF ÖSTERREICH, 2020)

Správna rada je rozhodovacím a kontrolným orgánom Spoločnosti NP NS-S. Skladá sa z predsedu, jeho zástupcu a piatich ďalších členov, ktorých menuje spolková krajina Burgenland. Jedno miesto je vyhradené zástupcovi spolkovej vlády. Spoločnosti NP NS-S boli zverené hlavné nasledovné úlohy:

- plánovanie, zriaďovanie, údržba, starostlivosť, rozširovanie a prevádzka národného parku v súlade so smernicami Svetovej únie ochrany prírody IUCN a aktuálnou legislatívou,
- riadenie ľudských a finančných zdrojov,
- vytváranie a realizácia plánov starostlivosti (prírode blízky manažment), vedecký výskum, priebežná kontrola a monitoring vrátane archivácie dôkazov, týkajúcich sa regiónu národného parku,
- informačná činnosť a styk s verejnosťou, predovšetkým vzdelávacia a prírodovedná činnosť, ako aj školenie návštevníkov,
- riešenie záležitostí súvisiacich s ďalším rozvojom cezhraničného národného parku s Maďarskou republikou a
- riadenie administratívnej činnosti Fóra národného parku a Vedeckého poradného zboru.

Zákon o Národnom parku Neusiedler See-Seewinkel definuje ďalšie orgány Spoločnosti NP NS-S:

- Výbor regiónu národného parku (členstvo všetkých obcí pre koordináciu a podporu rozvoja regiónu národného parku),
- Komisia národného parku (kontrolná komisia činnosti Spoločnosti, 3 členovia menovaní spolkovou vládou a vládou spolkovej krajiny),
- Fórum národného parku (platforma pre zastupovanie záujmov verejnosti a kľúčových zainteresovaných strán, rozhodnutia majú formu odporúčaní pre Spoločnosť NP NS-S),

- Vedecký poradný zbor (expertný poradný orgán Spoločnosti NP NS-S, Komisie národného parku a Fóra národného parku, 6 členov vymenuje vláda spolkovej krajiny po dohode so zodpovedným spolkovým ministrom) a
- Rakúsko-maďarská komisia národného parku Neusiedler See.

Národný park Neusiedler See-Seewinkel nemá aktualizovaný plán starostlivosti, ktorý definuje konkrétne činnosti pre určité obdobie. Spoločnosť ho síce v roku 2006 vypracovala, nespĺňal však požiadavky komplexného plánu hospodárenia. O návrhu tým pádom nerozhodla správna rada a nestal sa tak záväzným. Spoločnosť NP NS-S to zdôvodnila tým, že súčasťou spracovania boli aj opatrenia pre vodnú bilanciu. Predpokladom realizácie týchto opatrení je existencia národného plánu hospodárenia s podzemnými vodami, ktorý doteraz chýba. V hodnotiacej a účtovnej správe národného parku z roku 2015 bolo Spoločnosti NP NS-S doporučené dopracovať plán starostlivosti, prípadne vynechať časť týkajúcu sa vodného hospodárstva. Toto odporúčanie malo priradenú najvyššiu prioritu, podľa dostupných informácií však nebolo zatiaľ vykonané⁹³.

Práce na novom pláne starostlivosti v súlade so smernicami IUCN a v súlade so smernicami prijatými zastrešujúcou organizáciou National Parks Austria započali v roku 2018. V rámci týchto príprav bolo avizované vyhodnotenie posledných 25 rokov činnosti národného parku, spolu s vypracovaním plánu starostlivosti s jasne definovanými úlohami, cieľmi a realizačnými opatreniami na desať rokov (2021 až 2030). Plán nebol k novembru 2022 dokončený. Na konci roka 2021 bolo vyhlásené vytvorenie spoločného cezhraničného plánu riadenia lokality svetového dedičstva Fertő-Neusiedler See.

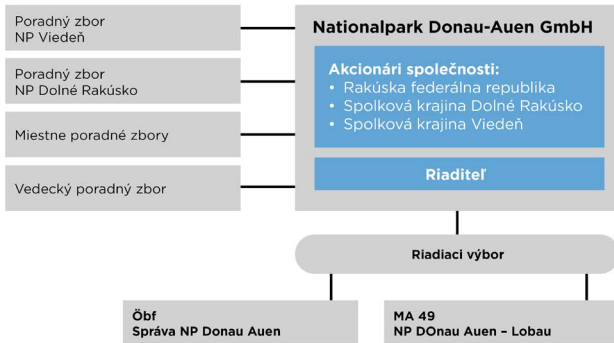
Národný park Donau-Auen

Národný park je zriadený na základe dohody medzi štátom a spolkovými krajinami Dolné Rakúsko a Viedeň podľa článku 15a B-VG spolkovej ústavy na základe Dohody o zriadení a údržbe Národného parku Donau-Auen, BGBl.I č. 17/1997 a Spolkového zákona o založení a spoluúčasti Nationalparkgesellschaft Donau-Auen GmbH, BGBl. Nr. 653/1996 (podľa spolkového práva) a súvisiacich zákonov spolkových krajín Viedeň a Dolné Rakúsko. Jeho rozloha činí 9.615 ha a plánuje sa ďalšie rozšírenie. Väčšina financií pochádza z prostriedkov Rakúskej republiky a spolkových krajín Dolné Rakúsko a Viedeň, čiastkovým spôsobom sa na financovanie využívajú zdroje EÚ a príjmy z vlastnej činnosti⁹⁴.

Príspevok zo štátneho rozpočtu	1,25 mil. EUR
Príspevok zo spolkového rozpočtu – Dolné Rakúsko	0,89 mil. EUR
Príspevok zo spolkového rozpočtu – Viedeň	0,63 mil. EUR
Príjmy z vlastnej činnosti	0,57 mil. EUR
Financovanie projektov	0,81 mil. EUR
Spolu	4,15 mil. EUR

Tabuľka 4: Zdroje financovania NP Donau-Auen v roku 2021
(zdroj: NP DONAU-AUEN, 2022, Výročná správa 2017-21)

Národný park Donau-Auen GmbH (t.j. Gesellschaft mit beschränkter Haftung, obdoba slovenskej právnickej osoby spoločnosti s ručením obmedzeným, ďalej len „Spoločnosť NP D-A“) je verejne prospešná spoločnosť, ktorej nadriadeným orgánom je Správa Národného parku Donau-Auen (ďalej len „Správa“). Hlavnými útvarmi správy národného parku sú Rakúske spolkové lesy (ÖBf) v Národnom parku Donau-Auen v Eckartsau a Oddelenie 49 Magistrátu mesta Viedeň (Lesnícky úrad a mestské poľnohospodárstvo) na Správe národného parku v Lobau. Tieto útvary sú zodpovedné za vykonávanie činností správy na plochách národného parku vo vlastníctve Rakúskej republiky. Vedúcim Spoločnosti NP D-A je riaditeľ⁹⁵.



Obrázok 3: Organizačná štruktúra Národného parku Donau-Auen (zdroj: NP DONAU-AUEN, Manažmentový plán 2019-2028, vlastný preklad)

Spoločnosť NP D-A sa organizuje v troch oblastiach: organizácia, návštevníci a región, príroda a veda. Externe je zapojených asi 30 range-rov (sprievodcov), ktorí sprevádzajú turistov po národnom parku a venujú sa vzdelávaniu. Národný park ďalej zriaďuje poradné rady pre zastupovanie záujmov rôznych zainteresovaných strán v oblasti údržby a monitorovania parku a pre vzdelávanie a podporu občanov:

- Poradný zbor dolnorakúskeho národného parku (zriadený Dolným Rakúskom na zabezpečenie regionálnych záujmov),
- Poradný zbor národného parku Viedeň (zriadený Viedňou na zabezpečenie regionálnych záujmov),
- Miestne poradné zbory (účasť jednotlivých obcí národného parku),
- Vedecký poradný zbor (odborníci z oblasti zoológie, botaniky, limnológie, poľnohospodárstva, lesníctva, urbanizmu, kraj. architektúry a vodného hospodárstva sú menovaní a odvolávaní na základe odporúčaní Národného parku Donau-Auen GmbH).

Správa národného parku sa má venovať svojim úlohám ustanoveným v pláne starostlivosti. Plán starostlivosti bol vypracovaný za účasti zainteresovaných strán ako celkový hlavný plán v súlade s článkom V, oddielom I Dohody o zriadení a údržbe národného parku Donau-Auen. Ide o súhrnný strategický dokument aplikovaný na celé územie národného parku a na plánovacie obdobie desiatich rokov. Aktuálny plán je pripravený na obdobie rokov 2019 až 2028 a jeho strategické ciele sú rozdelené do piatich oblastí:

- Príroda a divočina,
- Návštevníci, vzdelávanie a komunikácia,
- Výskum a monitoring,
- Okolie nár. parku a regionálnej spolupráce a
- Národná a medzinárodná spolupráca.

2.4 Aktuálny stav infraštruktúry a poskytovanie služieb v oblasti ochrany prírody, podpory biodiverzity, ekoturizmu a environmentálnej výchovy

Partneri projektu

Projekt Ecoregion SKAT sa realizuje v konzorciu aktérov, ktorí majú rôznorodé expertízy, skúsenosti a organizačné štruktúry. Je to kombinácia samosprávneho kraja, miestnej akčnej skupiny, príspevkovej organizácie ústredného orgánu štátnej správy, národných parkov a mimovládneho sektora. Práve takáto typologická diverzita sa javí byť jedným z predpokladov úspešných cezhraničných spoluprác.

Kompetencie BSK, ako vyššieho územného celku, určuje Zákon č. 302/2001 o samospráve vyšších územných celkov. Medzi jeho mnohé kompetencie patria plánovacie činnosti, tvorba a ochrana životného prostredia, účelné využívanie lokálnych ľudských, prírodných a iných zdrojov, tvorba podmienok na rozvoj vzdelávania, cestovného ruchu a taktiež rozvoj spoluprác s územnými celkami a orgánmi iných štátov. Nový program hospodárskeho a sociálneho rozvoja BSK na roky 2021–2027 (s výhľadom do 2030) bol schválený Zastupiteľstvom BSK v roku 2021 a poukazuje na možnosti smerovania environmentálnych aktivít.

Región Marchfeld je lokálnou akčnou skupinou, ktorú od roku 2007 tvorí 23 miest a obcí v spolkovej krajine Dolné Rakúsko. Majú vlastnú rozvojovú stratégiu, ktorej ústredným cieľom je zvyšovanie kvality života v regióne. Zameriavajú sa na tri hlavné oblasti: vytváranie pridanej hodnoty v regióne, starostlivosť a rozvoj kultúrneho a prírodného dedičstva a posilňovanie fungovania samospráv.

Účel a úlohy **národných parkov Donau-Auen a Neusiedler See – Seewinkel**, opísané v predchádzajúcej kapitole, by sme mohli zhrnúť

v štyroch bodoch: územná a druhová ochrana, environmentálne vzdelávanie, výskum a prírode blízka rekreácia. Kompetencie správ chránených krajinných oblastí na Slovensku sú podobné. Zaisťujú predovšetkým plnenie úloh centrál **ŠOP SR**, ktorej sú organizačnými zložkami. Podieľajú sa na tvorbe odborných stanovísk a podkladov pre podporu rozhodovacej činnosti ŠOP. Zaisťujú odbornú starostlivosť o chránené územia vo svojej správe, realizujú výskum, monitoring a strážnu službu a medzi ich úlohy patrí aj sprievodcovská a vzdelávacia činnosť.

DAPHNE je mimovládnu organizáciou, ktorá sa venuje ochrane prírody a aplikovanému výskumu so zameraním na nelesné ekosystémy – lúky, mokrade, rašeliniská, slaniská či piesky. Ponúka vzdelávacie programy pre materské, základné a stredné školy, nielen na území Bratislavského samosprávneho kraja. DAPHNE má bohaté skúsenosti s účasťou na a realizáciou medzinárodných ochranárskych, výskumných a vzdelávacích projektov.

Kľúčoví aktéri v ochrane prírody a biodiverzity

V tejto časti uvádzame organizácie, ktoré poskytujú služby v oblasti ochrany prírody, podpory biodiverzity, ekoturizmu a environmentálnej výchovy v cezhraničnom regióne. Boli sem zaradení aktéri, ktorých projektoví partneri označili za svojich najbližších spolupracovníkov a organizácie, ktoré majú preukázateľné skúsenosti s cezhraničnými projektami (prehľad kľúčových aktérov poskytuje aj Príloha 1 k elektronickej verzii Koncepcie).

Riečna krajina je ústredným menovateľom územia a preto sú neopomenuteľnými aktérmi aj organizácie, ktoré sa venujú ochrane a výskumu vôd a vodnému hospodárstvu. Na Slovensku je správcom vodných tokov **Slovenský vodohospodársky podnik** (SVP), ktorý je štátnym podnikom s celoslovenskou pôsobnosťou. Jeho odštepny závod v Bratislave je zodpovedný za manažment povodia Dunaja. Jeho súčasťou je Správa povodia Moravy. Medzi kompetencie

SVP patrí aj účinná ochrana vôd, vodných tokov a vodohospodárskych diel. Vďaka finančným prostriedkom z Plánu obnovy a odolnosti SR bude SVP do roku 2026 realizovať revitalizáciu takmer 100 kilometrov slovenských riek. Pilotnou revitalizáciou prejde 17 km povodia rieky Morava. Na tomto projekte spolupracujú slovenské a rakúske rezorty životného prostredia⁹⁶.

V Rakúsku je za rozvoj infraštruktúry, protipovodňovej ochrany, usmerňovanie dopravy a ochranu povodia Dunaja zodpovedná spoločnosť **via donau – Österreichische Wasserstraßen-Gesellschaft mbH**. via donau je rezortnou organizáciou rakúskeho ministerstva dopravy, inovácií a technológií. SVP a via donau spolupracujú na mnohých medzinárodných projektoch. Ďalšou významnou verejnou vodohospodárskou organizáciou je **Betriebsgesellschaft Marchfeldkanal**, ktorá sa zaoberá manažmentom Marchfeldskej sústavy kanálov, ktoré odvádzajú vodu z Dunaja do regiónu Marchfeld.

Komplexný vedecký vodohospodársky výskum zabezpečuje na Slovensku **Výskumný ústav vodného hospodárstva**, ktorý je rezortnou organizáciou ministerstva životného prostredia. Na mnohých projektoch spolupracuje s medzinárodnými partnermi. Na rakúskej strane sa obdobným úlohám venuje Národná agentúra pre manažment vôd – **Bundesamt für Wasserwirtschaft**, ktorá spadá pod rakúske Ministerstvo poľnohospodárstva, lesníctva, životného prostredia a manažmentu vôd. Spolupracuje s európskymi výskumnými organizáciami a svojimi znalosťami podporuje tvorbu dôkazmi podložených politík a stratégií.

Mestské lesy Bratislava sú príspevkovou organizáciu Bratislavy. Ich úlohou je správa lesov vo vlastníctve hlavného mesta za účelom poskytnutia kvalitného prostredia pre rekreáciu obyvateľov. Na Viedenskom magistráte sa starostlivosti o lesy hlavného mesta stará odbor **MA 49 – Forst und Landwirtschaftsbetrieb**, t. j. lesný úrad a poľnohospodársky podnik mesta Viedeň, ktorý spolu s **Öbf** vlastní väčšinu pozemkov na území Národného parku Donau-Auen.

Okrem verejných inštitúcií nepochybne patria medzi kľúčových aktérov v cezhraničnom území aj mimovládne organizácie, ktoré sa venujú advokačnej činnosti (t. j. presadzovaniu záujmov ochrany prírody a krajiny), výskumu, monitoringu a realizácii praktických ochranárskych opatrení. Rakúski podporovatelia ochrany prírody sa združujú v Rakúskom zväze ochrany prírody – **Naturschutzbund Österreich**, ktorý má 80-tisíc členov a odnože má v jednotlivých spolkových krajinách. V NÖ sa starajú o 75 hektárov pozemkov, o ktoré sa starajú⁹⁷, v BGL sa okrem iného venujú inventarizácii prírodných lesov⁹⁸.

Rakúska pobočka Svetového fondu na ochranu divočiny, **World Wildlife Fund Austria**, sa venuje praktickej ochrane prírody vo významných územiach Rakúska. Pozemok v Moravských luhoch, ktorý v roku 1970 WWF kúpil, je dnes prírodnou rezerváciou WWF Auenreservat. WWF Austria od 70 rokov 20. storočia transformuje územie útlmom lesníctva a poľnohospodárstva a realizuje projekty sprietočnenia bočných ramien a obnovy pastvy. Revitalizačným projektom sa venujú aj v oblasti Neziderského jazera a Dunajských luhov. V rámci projektu LIFE Wild Island, ktorého partnermi sú aj via donau a BROZ, sa plánujú revitalizačné opatrenia na rakúskom úseku Dunaja, na ramene Spittelauer Arm a na bočnom ramene Haslau-Regelsbrunn.

Slovenská pobočka Svetového fondu na ochranu divočiny, **World Wildlife Fund Slovakia**, realizuje programy zamerané na záchranu prirodzených starých lesov a pralesov a podporu prírode blízkeho lesného hospodárstva. Presadzuje ochranu vôd a zelených vodohospodárskych opatrení, zavádzanie opatrení na zmiernenie konfliktov veľkých šeliem s človekom a budovanie migračných koridorov zvierat. Je súčasťou tímu Dunajsko-karpatského programu WWF, v rámci ktorého spolupracujú s medzinárodnými pobočkami WWF. Organizácia v rámci Partnerstva pre živý Dunaj (Living Danube Partnership), avizovala obnovu Ovsíštského ramena Dunaja v Bratislave-Petržalke a Biskupického ramena Dunaja⁹⁹. Partnerstvo pre živý Dunaj vzniklo v spolupráci kancelárie WWF pre strednú Euró-

pu, nadácie Coca-Cola a Medzinárodnej komisie pre ochranu Dunaja.

Rakúske združenie **AURING** tvorí a udržiava miesta pre pozorovanie vtáctva a podporuje vedecké aktivity v nivách Moravy a Dyje, ako napríklad výskum sťahovavého vtáctva. Významnou súčasťou ich aktivít je krúžkovacia stanica, ktorá je otvorená aj pre verejnosť. Krúžkovanie je metódou výskumu, ktorá umožňuje identifikovať trasy vtáctva počas migrácie.

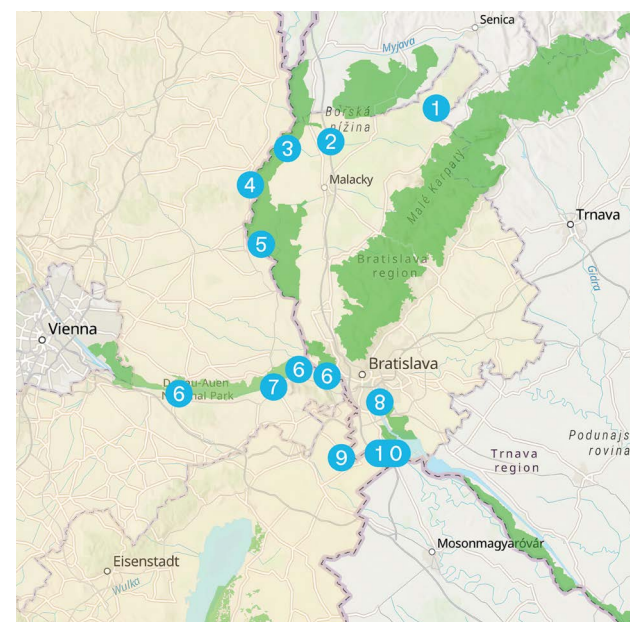
Bratislavské regionálne ochránarske združenie (BROZ) sa venuje praktickým opatreniam v územiach Natura 2000. Od roku 2012 sa združeniu, v spolupráci s VÚVH a Vodohospodárskou výstavbou, podarilo zrevitalizovať viacero riečnych ramien Dunaja¹⁰⁰. Starostlivosti o krajinu sa venujú aj podporou tradičných, prírode blízkych foriem hospodárenia. V rámci aktuálnych projektov sa na Záhorí venujú revitalizácii 2,2 km rieky Rudava a obnove mokradí v alúviu Moravy.

Nadácia Green Foundation sa v spolupráci s BROZ venuje obnove 210 000 m² ramsarskej lokality v alúviu rieky Moravy pri Veľkých Levároch v rámci nórskeho projektu ACC04 Mokrade pre život. Súčasťou projektu je vybudovanie 3 km

dlhého náučného chodníka priateľského k ľuďom s poruchami autistického spektra.

Ochrana dravcov na Slovensku je občianske združenie, ktoré sa venuje výskumu a ochrane voľne žijúcich dravých vtákov a sov vo voľnej prírode na celom území Slovenska. Združenie sa venuje pravidelnému monitoringu a kontrole a riešeniam najzávažnejších problémov a negatívnych antropických faktorov ohrozujúcich populácie dravcov a sov. Na území BSK, konkrétne v CHVÚ Sysľovské polia, sa v rámci projektu LIFE STEPPE BORDER združenie v spolupráci s BA a SOS/Birdlife venuje zmene spôsobu využívania pôdy za účelom stabilizácie populácie dropa veľkého a sokola červenonohého.

Slovenská ornitologická spoločnosť/BirdLife Slovensko je občianske združenie s celoslovenskou pôsobnosťou so sídlom v Bratislave. Jeho poslaním je ochrana a výskum prírody, najmä vtáctva a jeho biotopov na Slovensku. Venujú sa krúžkovaniu a monitoringu vtáctva, konkrétne napríklad sčítaniu bežných druhov a vodného vtáctva či zberu údajov o zimnom hniezdení. Vo svojom portfóliu majú okrem výskumných a vzdelávacích projektov aj projekty na rozvoj ekoturizmu.



Obrázok 4: Mapové zobrazenie vybraných praktických ochránarských projektov v prihraničnom území (zdroj: vlastné spracovanie. Podrobnejší prehľad realizovaných projektov je súčasťou Prílohy 2 k elektronickej verzii dokumentu)

- 1 **Obnova rašeliniska Hanšpíle**, ACC04
Ekohydrologická obnova rašelinísk v Karpatoch
- 2 **Rezervácia toku Rudava**, interreg SKAT
Alpsko-Karpatský riečny koridor
- 3 **Obnova mokradí**, ACC04 Mokrade
- 4 **Rezervácia Brehu**, LIFE IP NATURA
- 5 **Obnova ramena**, LIFE IP NATURA
- 6 **Revitalizačné opatrenia na bočných ramenách Dunaja**,
Dynamic LIFE lines
- 7 **Obnova dunajského ostrova**, LIFE Danube Wild islands
- 8 **Obnova ramien Dunaja**, Living Danube Partnership
- 9 **Zmena spôsobu využívania pôdy pre druhovú ochranu**,
LIFE STEPPE BORDER
- 10 **Manažamnet orcídeových lúk v SKÚEV Ostrovné lúčky**,
Ecoregion SKAT

Okrem vyššie zmienených sa témam ochrany prírody a biodiverzity a cezhraničnej spolupráci venujú aj univerzity a výskumné a akademické pracoviská, ako napríklad **Forschung Burgenland, Gesellschaft für Forschungs Förderung Niederösterreich**, unikátne laboratórium hydraulického inžinierstva **BOKU Wasserbaulabor, Prírodovedecká fakulta Univerzity Komenského** či inštitúcie Slovenskej akadémie vied ako **Ústav krajinej ekológie, Geografický ústav** a **Centrum biológie rastlín a biodiverzity**.

Kľúčoví aktéri a infraštruktúra v environmentálnej výchove

Rozvoju EVVO sa v oboch krajinách venujú predovšetkým verejné inštitúcie, školy, mimovládne organizácie a platformy zastrešujúce poskytovateľov environmentálnej výchovy. Na národnej úrovni koordinujú EVVO rezorty životného prostredia a školstva. MŽP SR poskytuje EVVO prostredníctvom svojich rezortných organizácií, predovšetkým **SAŽP**. Tá rozvíja vzdelávacie programy a prevádzkuje webovú stránku **Ewo-box**, ktorá zhromažďuje informácie a metodické materiály k EVVO. V roku 2023 plánuje spustiť certifikačný mechanizmus pre poskytovateľov environmentálnej výchovy.

Pre posilnenie koncepčného prístupu v rozvoji EVVO zriadil BSK pozíciu **regionálneho koordinátora EVVO**. BSK pravidelne organizuje pre žiakov a učiteľov Eko-fórum s cieľom priblížiť aktuálne témy a výzvy v oblasti EVVO. Koncom roka 2022 plánuje vydať Brožúru o environmentálnych programoch v BSK pre základné a stredné školy. Poskytovateľov environmentálnej výchovy z rád mimovládnych organizácií združuje **Špirála – sieť environmentálno-vzdelávacích organizácií**.

BMK a Ministerstvo vzdelávania, vedy a výskumu AT iniciovalo v roku 2022 Fórum environmentálnej výchovy – **Forum Umweltbildung**, online portál pre podporu vzdelávania pre udržateľný rozvoj. V NÖ je kľúčovým hráčom Dolnorakúska environmentálna a energetická agentúra – **Energie- und Umweltagentur des Landes**

NÖ (enu), ktorá stojí za iniciatívou **Naturland Niederösterreich**. Táto platforma zvyšuje osvetu o chránených oblastiach NÖ. Ďalším z ich počínov je platforma **Umwelt Bildung** so vzdelávacími príležitosťami pre deti a mládež. Vláda NÖ iniciovala vznik siete **Umwelt.Wissen.Netzwerk**, ktorá združuje 73 dolnorakúskych organizácií, ktoré sa venujú EVVO a vzdelávaniu pre udržateľný rozvoj. Rakúska platforma **Naturvermittlung** združuje 18 organizácií, ktoré spolupracujú na kvalitatívnom a tematickom rozvoji mediácie, resp. interpretácie prírody, teda tomu, ako čo najefektívnejšie komunikovať tak širokú tému ako príroda.

Školy oboch krajín sa môžu dobrovoľne zapojiť do rôznorodých dlhodobých environmentálno-vzdelávacích programov. Medzi najpopulárnejšie na Slovensku patrí program **Zelená škola**, ktorú realizuje CEEV Živica. V NÖ a BGL je viacero škôl zapojených do podobného programu s názvom **ÖKOLOG**, ktorý iniciovalo AT ministerstvo školstva, vedy a výskumu. Rakúske školy a škôlky môžu zintenzívniť spoluprácu na environmentálnej výchove s prírodnými parkmi vo svojom okolí a zapojiť sa do programu **Naturpark-Schulen** a **Naturpark-Kindergärten**.

Nadácia Green Foundation školám program komunitného a projektového vzdelávania pre udržateľný rozvoj s názvom **Roots and Shoots Slovakia**, ktorý je inšpirovaný globálnym vzdelávacím programom Jane Goodall Institute. Nadácia Green Foundation spolupracuje s rakúskou pobočkou **Jane Goodall Institute** na ďalších vzdelávacích projektoch, napríklad v projekte Erasmus+ Together4Climate, ktorý je zameraný na rozvoj klimatickej angažovanosti mladých ľudí.

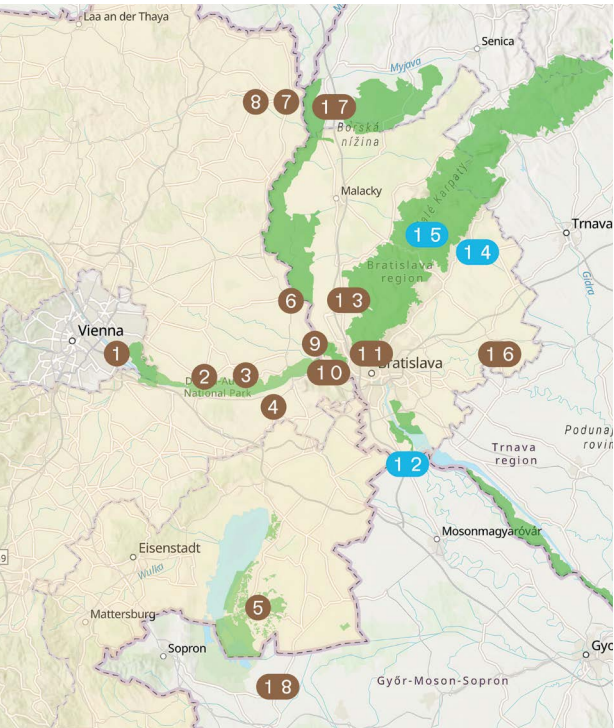
Stav infraštruktúry a poskytovania služieb v EVVO

V cezhraničnom území sa nachádzajú dlhodobo etablované, ale aj novovybudované ekocentrá, ktoré ponúkajú, resp. práve pripravujú vzdelávacie programy pre predškolákov a žiakov základných a stredných škôl či pre rodiny s deťmi. Často zároveň slúžia ako návštevnícke centrá, ktoré ponúkajú informácie o možnostiach eko- a re-

gionálneho turizmu a slúžia ako vstupné brány poznávacích exkurzií v chránených územiach.

V Národnom parku Donau-Auen plní túto funkciu **Centrum národného parku na zámku Orth a Dom národného parku v Lobau**, ktorý spadá pod organizáciu MA 49 – Lesný úrad a poľnohospodársky podnik mesta Viedeň. V oboch centrách sa nachádzajú interaktívne vzdelávacie expozície. V Lobau sa rozvoju EVVO venuje združenie **UmweltBuldingAustria – Grüne Insel**. Národný park má infocentrá aj na zámku v **Eckartsau** a v **Stopfenreuth**. V blízkosti sa nachádza **Inštitút národného parku v Petronell**, ktorý je pobočkou Viedenského múzea prírodných dejín. Taktiež poskytuje vzdelávacie programy a exkurzie.

Centrum Národného parku Neusiedler See-Seewinkel sa nachádza v meste Illmitz. Podobne ako vyššie zmienené ekocentrá aj ekocentrum v Illmitz disponuje interaktívnou, multimediálnou výstavou a je štartovacím bodom skupinových, alebo individuálnych exkurzií. Na maďarskej strane národného parku sídli návštevnícke centrum a ekocentrum **Kócsagvár**, ktoré slúži aj vzdelávacím programom a táborom.



Ďalším rakúskym ekocentrom je **Centrum Moravy a Dyje v Hohenau an der March**, ktoré ponúka stálu interaktívnu expozíciu o unikátnej ramsarskej lokalite sútoku riek Moravy a Dyje a vzdelávacie aktivity pre deti a mládež. Je východiskovým bodom poznávacích exkurzií. Centrum bolo oficiálne inaugurované v júni 2022. V Hohenau an der March sa zážitkovému environmentálnemu vzdelávaniu venuje združenie AURING, ktoré poskytuje programy v teréne alebo v rámci ich krúžkovacej stanice.

Bocianí dom – **Storchenhaus** v Zámku Marchegg je informačným centrom prírodného turizmu v regióne, ktoré vzniklo v spolupráci WWF Austria so samosprávami Marchegg a Weiden. V spolupráci so združením **March.Raum.Ökotourismus und Förderung regionaler nachhaltiger Produkte in den March-Auen und im Marchfeld** (March. Raum. Ekoturizmus a podpora udržateľných regionálnych produktov z Moravských luhov a Marchfeldu) poskytuje vzdelávacie programy a exkurzie, ktoré sa venujú bocianom a Moravským luhom. Ponúkajú regionálne produkty a poskytujú informácie o možnostiach cestovného ruchu v regióne. V roku 2022 bol **Zámok Marchegg** domovom Dolnorakúskej krajinskej výstavy, v rámci ktorej sa organizovali viaceré rodinné a školské aktivity približujúce prírodné bohatstvo Moravského poľa.

Obrázok 5: Prehľad existujúcich a plánovaných ekocentier v prihraničnom území (Poznámka: Hnedou farbou sú označené existujúce funkčné ekocentrá a modrou farbou plánované ekocentrá. Zdroj: vlastné spracovanie)

- | | |
|----|--|
| 1 | Dom NP Donau-Auen, Viedeň |
| 2 | Centrum NP Donau Auen, Orth an der Donau |
| 3 | Infocentrum NP Donau-Auen a Camp Meierhof, Eckartsau |
| 4 | Inštitút Národného parku, Petronell-Carnuntum |
| 5 | Centrum NP Neusiedler See – Seewinkel, Illmitz |
| 6 | Bocianí Dom, Marchegg |
| 7 | Centrum Moravy a Dyje, Hohenau an der March |
| 8 | Biologická stanica a krúžkovacie centrum AURING, Hohenau an der March |
| 9 | Ekocentrum – TIK, Devínska Nová Ves |
| 10 | Komunitné vzdelávacie centrum pre klímu a biodiverzitu, BA-Karlova Ves |
| 11 | Infocentrum Kamzík, BA-Vinohrady |
| 12 | Ekocentrum Čunovo |
| 13 | Ekocentrum Stupava |
| 14 | Zámer ekocentra, Modra-Piesok |
| 15 | Zámer ekocentra, Modra-Kráľová |
| 16 | Ekocentrum ArTur, Hrubý Šúr |
| 17 | Ekocentrum Piesočná, Moravský Svätý Ján (TTSK) |
| 18 | Kócsagvár, Sarród (HU) |

BSK pristupuje k rozvoju ekocentier systematicky, podľa cieľov vytýčených vo svojej koncepcii budovania siete environmentálne-vzdelávacích centier. **Ekocentrum v Devínskej Novej Vsi** ponúka programy pre deti materských a základných škôl Bratislavy a jej širšieho okolia. Pre predškolákov a žiakov 1.–8. triedy základných škôl majú vypracovaný celoročný environmentálno-vzdelávací cyklus. Ich ponuka obsahuje prednášky v interiéri a exteriéri, ako aj exkurzie, ktoré sa venujú územiám nivy rieky Moravy a Devínskej Kobyly či konkrétnym druhom živočíchov.

V BSK sa v rokoch 2022–2023 plánuje otvoriť viacero ďalších centier environmentálnej výchovy. **Ekocentrum v Čunove** plánuje zahájiť svoje aktivity v roku 2023. Štátna ochrana prírody v spolupráci s DAPHNE pre ňu pripravujú expozície, zážitkové vzdelávacie programy a exkurzie s tematikou Dunajských luhov pre rôzne cieľové skupiny. DAPHNE zároveň spolupracuje s Mestskými lesmi Bratislava na tvorbe vzdelávacích programov v novo-vybudovanom **Infocentre Kamzík**.

V septembri 2022 otvorilo svoje dvere **Ekocentrum v Stupave**, ktoré je otvorené dva dni v týždni. V októbri 2022 sa v mestskej časti Karlova Ves otvorilo **Komunitné vzdelávacie centrum pre klímu a biodiverzitu**. Zámer vytvoriť ekocentrum je živý aj v Modre-Piesku, Modra-Kráľová sa zas počíta s obnovou stodôl a založením ovocného sadu s tradičnými odrodami. Súčasťou tohto projektu by mali byť environmentálne-vzdelávacie aktivity. Za zmienku stojí aj pripravované **Ekocentrum v Hrubom Šúri**, ktoré rozvíja združenie ArTUR. Táto organizácia sa venuje vzdelávaniu v oblasti prírodného a udržateľného staviteľstva.

Prehľad relevantných stratégií zhrnutých v kapitole 2.1 a aktivity zainteresovaných strán, zapojených, alebo inak dotknutých projektom Ecoregion SKAT akcentujú mnohé spoločné zámery a ciele. Súčasne sú zrejmé aj rozdiely v lokálnych prístupoch v dosahovaní týchto cieľov. Tie vznikajú napríklad v dôsledku odlišných legislatívnych rámcov, expertízy, infraštruktúry a disponibilných zdrojov.

Prvým príkladom je dostupnosť a kvalita informácií o jednotlivých územiach vrátane informácií o ekoturistickej a environmentálno-výchovnej ponuke. Webové stránky chránených krajinných oblastí, ktoré sú dostupné len v slovenskej jazykovej mutácii, majú podobnú štruktúru, ale líšia sa rozsahom informácií. Zo záložiek mienených pre návštevníkov sa turista o ekoturistických možnostiach dozvie len málo, dotknuté CHKO však aktívne komunikujú a zvyšujú osvetu o svojom území a aktivitách na sociálnych sieťach. Jednou z úloh CHKO je aj poskytovanie environmentálnej výchovy. Ich webové stránky však neposkytujú konkrétnu environmentálne výchovnú ponuku, ktorá by približovala vzdelávacie ciele, formu, trvanie, adekvátnosť pre jednotlivé cieľové skupiny (t. j. akým vekovým skupinám sú jednotlivé aktivity určené, či sú bezbariérové a pod.). S výnimkou CHKO Dunajské luhy nemajú správy CHKO zamestnanca, ktorého náplňou práce je poskytovanie EVVO.

Komunikácia národných parkov v Rakúsku je silno orientovaná na návštevníkov a účastníkov vzdelávacích programov v súlade s veľkým dôrazom na osvetu a vzdelávanie v stratégiách a pozíčných dokumentoch národných parkov. Ponúkajú rôzne formy zážitkov z prírody, štandardizované vzdelávacie programy, ako aj možnosť pripraviť exkurziu na mieru, pričom explicitne uvádzajú, že programy môžu prispôsobiť aj účastníkom s rôznymi formami znevýhodnenia. Príkladom je národný park Neusiedler See – Seewinkel, ktorý informuje o možnosti modifikovať vzdelávacie aktivity podľa špecifických potrieb návštevníkov s duševnými chorobami, poruchami učenia alebo so zrakovým alebo sluchovým postihnutím. Vybrané turistické trasy sú sprístupnené návštevníkom s obmedzenou mobilitou. Aj niektoré slovenské chránené územia umožňujú nízko-bariérovú EVVO, ako napríklad Náučný chodník Nivou (alúviom) Moravy, ktorý môžu využívať vozíčkari.

Národný park Neusiedler See-Seewinkel komunikuje v nemeckom jazyku. Národný park Donau-Auen, aj vzhľadom na geografickú blízkosť Slovenska, komunikuje okrem nemčiny a angličtiny aj v slovenskom jazyku, v ktorom vie zabezpečiť aj vzdelávacie programy. Tieto zabezpečujú slovenskí rangeri. Vďaka projektu Ecoregion SKAT prebehol v roku 2021 spoločný kurz pre budúcich slovenských a rakúskych rangerov, ponúkol priestor aj lektorom, ktorí plánujú v budúcnosti sprevádzať návštevníkov na slovenskej strane.

Na území BSK ponúka vzdelávacie programy v nemeckom jazyku jedine DAPHNE-Inštitút aplikovanej ekológie. DAPHNE je profesionálnym poskytovateľom EVVO a vzdelávajú nielen deti, ale aj učiteľov a verejnosť a plánujú v EVVO vzdelávať aj zamestnancov ŠOP SR. Personálne zabezpečenie novovzniknutých ekocentier je v porovnaní s rakúskymi ekocentrami nižšie. Ekocentrum v Devínskej Novej Vsi má len jednu lektorku a Ekocentrum v Stupave zamestnávalo ku koncu roka 2022 jednu osobu na polovičný úväzok a ďalšie štyri osoby na dohody o vykonávaní práce. Envirovýchovné organizácie na Slovensku majú často problém nachádzať na EVVO programy metodikov a lektorov.

Rakúsky systém EVVO je pomerne rozvinutejší. Pedagógovia a pracovníci s mládežou majú prístup k pestrej ponuke pregraduálneho aj kontinuálneho profesionálneho vzdelávania. Profesia v environmentálnej výchove, alebo v mediácii prírody, je populárna, čomu svedčí aj dlhá čakacia listina ľudí, ktorí by sa chceli stať rangerom v Národnom parku Donau-Auen.

Kľúčoví aktéri v turizme a regionálnom rozvoji

Väčšinu aktérov vymenovaných v predchádzajúcej časti môžeme považovať aj za poskytovateľov ekoturistických služieb. Okrem nich zohrávajú mimoriadne významnú úlohu samosprávy v okolí chránených území a organizácie, ktoré sa venujú destinačnému manažmentu a strategickému rozvoju cestovného ruchu v územiach cezhraničného regiónu.

Rakúske národné parky intenzívne spolupracujú so samosprávami, ktoré sú v ich bezprostrednom okolí, berú ich ako súčasť svojej komunity, bez ktorej efektívna ochrana prírody nie je možná. Okrem prepájania jednotlivých miest a obcí má v cezhraničnej spolupráci veľký potenciál aj sieťovanie miestnych akčných skupín (MAS).

MAS vznikajú v rámci iniciatívy EÚ s názvom LEADER za účelom hospodárskeho rozvoja vidieka. Predstavujú partnerstvá verejného a súkromného sektora, ktoré pôsobia v určitom území¹⁰¹. V NÖ sa jedná o **Region Weinviertel Ost, Region Marchfeld a Römerland Carnuntum**, v Burgenlande predovšetkým **Region Nordburgenland plus**. V BSK nimi sú **MAS Dolné Záhorie, MAS Malokarpatský región, MAS Podhoran a MAS Podunajsko**. Aktivitám v oblasti udržateľného rozvoja sa venuje združenie obcí **EnviroPark Pomoravie**.

Stratégie rozvoja cestovného ruchu sú, ako sme si ukázali v kapitole 2.1, úzko späté so stratégiami regionálneho rozvoja. V Dolnom Rakúsku sa mu venuje **NÖ.Regional GmbH**, ktorá je spojkou medzi obcami a spolkovou krajinou Dolné Rakúsko. Napĺňa úlohu konzultantov, vyhľadávajú projektové príležitosti pre rozvoj obcí a vhodných projektových partnerov.

Cestovnému ruchu v cezhraničnom regióne sa venuje turistická agentúra regiónu Weinviertel – **Weinviertel Tourismus GmbH**, a spoločnosť **Donau Niederösterreich Tourismus GmbH**. Tá rozvíja dovolenkové ponuky dolnorakúskeho podunajského regiónu.

V Burgenlande zastrešuje agendu regionálneho rozvoja agentúra spolkovej krajiny pre rozvoj obchodu **Wirtschaftsagentur des Burgenlands**. Od začiatku roku 2022 je jej súčasťou aj bývalá regionálna rozvojová agentúra **Regionalmanagement Burgenland**, ktorá v minulosti participovala na viacerých cezhraničných projektoch so slovenskými partnermi. Rozvoju cestovného ruchu v regióne Národného parku Neusiedler See-Seewinkel sa venuje spoločnosť **Neusiedler See Tourismus GmbH**.

Na území BSK je v oblasti rozvoja cestovného ruchu kľúčovým hráčom krajská organizácia cestového ruchu **Turizmus regiónu Bratislava**, ktorá hospodári ako nezisková organizácia. Jej členmi sú štyri oblastné organizácie cestovného ruchu (OOCR) menovite **OOCR Bratislava Tourist Board**, ktorý zastrešuje územie hl. mesta Bratislava, regionálne **OOCR Malé Karpaty**, **OOCR Senec** a **OOCR Záhorie**, ktoré zastupuje členov aj v TTSK. Účelom týchto organizácií je podpora a vytváranie podmienok na rozvoj cestovného ruchu a zastupovanie svojich členov, medzi ktorých patria obce, mimovládne organizácie a firmy.

Dôležitým aktérom pri rozvoji rakúsko-slovenských vzťahov je **rakúsko-slovenská kancelária BAUM** (projekt baum_cityregion), ktorého partnermi sú hl. mesto Bratislava a vyššie zmienené spoločnosti NÖ.Regional a Wirtschaftsagentur Burgenland. Ich zdieľaným cieľom je koordinácia aktivít, ktoré vyplývajú z potrieb cezhraničného funkčného mestského regiónu Bratislavy a jej rakúskeho okolia. Funkčnému regiónu Viedne a okolitých dolnorakúskych obcí sa venuje organizácia **Stadt-Umland Management Vienna/Niederösterreich**, ktorá na stretnutiach k novému programu Interreg VI Slovenská republika – Rakúsku 2021–2027 vyjadrila potrebu najšť vhodnú úroveň inštitucionálnej spolupráce.

V Rakúsku nájdeme okrem 6 národných parkov aj 48 tzv. **prírodných parkov**, z toho 6 v Burgenlande a 20 v Dolnom Rakúsku, ktoré sú taktiež významnými centrami udržateľného cestovného ruchu a environmentálnej výchovy. Kým národné parky sa venujú ochrane prírody a prinavráteniu divočiny, v prírodných parkoch je skôr dôraz na udržateľné využívanie krajiny. Koncept ochrany prírody sa tu pritom využíva s ekonomickými a sociálnymi aspektami. Prírodnými parkami sa tým pádom neoznačuje stupeň ochrany územia, ale skôr snaha o zachovanie rozmanitých kultúrno-krajinných štruktúr.

O rozvoj cezhraničnej spolupráce sa zaujíma aj iniciatíva **Geoparku Malé Karpaty**, ktorá bola zaradená do siete geoparkov SR v roku 2021. Spoločne so SAŽP sa zaujímajú o nadviazanie kontaktu s organizáciami v území Hainburských vrchov pre plynulé rozšírenie geoparku, prenos vzdelávacích aktivít vrátane geoturizmu.

Poskytovaniu ekoturistických služieb na Slovensku sa venuje cestovná kancelária **watching.sk**, ktorá je zameraná na pozorovanie vtáctva a divokej slovenskej prírody a realizuje prednášky a vzdelávacie aktivity pre deti, zamerané na zvyšovanie povedomia o vtáctve.

V neposlednom rade medzi zainteresovaných aktérov zaraďujeme **Metropolitný inštitút Bratislava** (MIB), príspevkovú organizáciu hlavného mesta SR Bratislava, ktorý je koncepčným inštitútom v oblasti architektúry, územného plánovania, participácie a plánovania. MIB v roku 2022 publikoval urbanisticko-krajinársku štúdiu **Bratislavského Dunajského parku**, ktorej cieľom je koncepčne rozvinúť oblasť rieky Dunaj od Devína po Čunovo z pohľadu ochrany prírody, revitalizácie vybraných lokalít a sprístupnenia oblasti verejnosti za účelom rekreácie a športu¹⁰².

Stav infraštruktúry v ekoturizme

Vo všetkých oblastiach sa nachádzajú ubytovacie a stravovacie zariadenia, o ktorých prehľadne informujú webové stránky turistických agentúr zmienených v predchádzajúcej kapitole. Výnimkou je CHKO Záhorie, územie ktorého zasahuje do menej obcí v porovnaní s ostatnými CHKO. Základným princípom ekoturizmu je snaha znižovať vplyv cestovného ruchu na životné prostredie a je otázne, nakoľko sa tieto ubytovacie a stravovacie zariadenia usilujú o dosahovanie ekologických štandardov.

Ekologickú značku pre hotely a kempingy EÚ neдрží na Slovensku ani jeden subjekt, v Rakúsku je ich 80. Okrem toho má Rakúsko vlastnú, etablovanú ekoznačku pre rozličné produkty a služby ako napríklad hotely, kempingy, eventy, múzeá, či vzdelávacie zariadenia. Ekoznačku môžu získať organizácie za predpokladu preukázateľného dodržania vybraných environmentálnych kritérií.¹⁰³

V cezhraničnom regióne je populárna cykloturistika, ktorej ďalší rozvoj je vyzdvihovaný vo všetkých stratégiách udržateľného turizmu. Na zlepšenie podmienok najmä cyklistickej dopravy bola spracovaná už 2. aktualizácia **Koncepcie územného rozvoja cyklotrás BSK vo vzťahu k integrovanému dopravnému systému a významným bodom**. Tá sa okrem iného zaoberá aj otázkou ďalších možností prepojenia slovenského a rakúskeho brehu rieky Moravy prostredníctvom cyklomostov. V čase príprav Koncepcie môžu cyklisti využívať Cyklomost slobody, sprístupnený v roku 2012, ktorý spája Devínsku Novú Ves s obcou Schlosshof. Od mája 2022 spája Vysokú pri Morave a Marchegg cyklomost VysoMarch. Ďalšia cyklolávka sa plánuje v lokalite Dürnkrot-Gajary.

V BSK sa nachádza 1190 km legálne vyznačených cykloturistických a cyklodopravných trás, prevažne v lesnom prostredí CHKO Malé Karpaty. Pozdĺž západnej hranice s Rakúskom vedie medzinárodná cyklotrasa Eurovelo 13 – Cesta železnej opony. Od hraničného priechodu Petržalka/Berg cez CHKO Dunajské luhy až do Gabčíkova vedie Eurovelo 6 – Dunajská cyklistická cesta. Záhorím

prechádzajú 2 národné cyklotrasy: Malokarpatská a Záhorácka cyklomagistrála. Hrebeňom Malých Karpát je vedená Štefánikova cyklomagistrála pre vyznávačov horskej cyklistiky.

Možnosti cyklistickej dopravy v Dolnom Rakúsku sú zhrnuté v Cyklomape Dolného Rakúska¹⁰⁴. Región Weinviertel ponúka 2000 km cyklotrás vrátane viacerých „vinárskych“ cyklotrás. V regióne sa nachádza viac než 100 ubytovacích a stravovacích zariadení s označením RADfreundliche Betriebe (podniky priateľské k cyklistom). Na Slovensku sa zariadenia, ktoré sú prispôsobené potrebám turistov, môže certifikovať v rámci schémy Vitajte cyklisti z dielne Nadácie Ekopolis¹⁰⁵. Ďalším užitočným zdrojom informácií o cyklistike v oblasti národného parku Donau Auen mapa Dunajskej cyklotrasy v úseku od Passau do Bratislavy¹⁰⁶. V regióne Neziderského jazera sa nachádza 1000 km dlhá sieť cyklotrás vrátane 15 tematických trás¹⁰⁷. Údaje o cykloturistike v prihraničnom regióne nie sú integrované do jedného zdroja, je nutné ich vyhľadávať na viacerých stránkach turistických agentúr a záujmových združení.

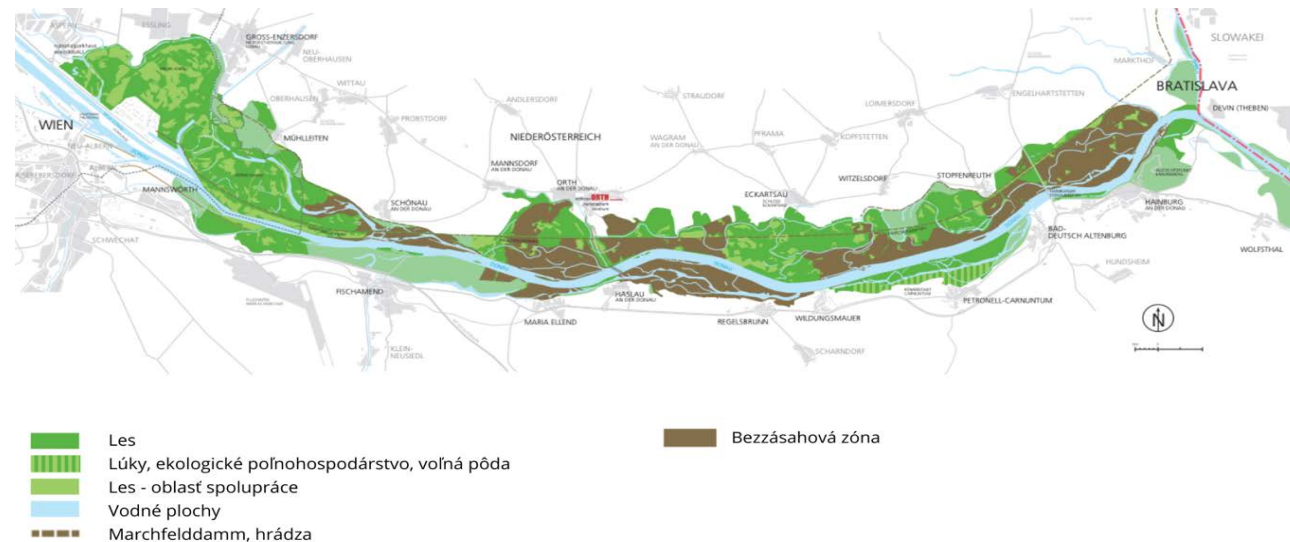
Názov	Gescia	Stručný opis	Jazyk
Cykloportál BSK ¹⁰⁸	BSK	Poskytuje mapy, popisy cyklotrás v BSK spoločne s fotografiami a charakteristikou jednotlivých trás.	SK
Tipy na cyklovýlety ¹⁰⁹	BSK	Podrobný popis výletov, fotografie, mapka, import gpx.	SK
Parkovanie pre bicykle v Bratislave ¹¹⁰	Cyklokoalícia	Mapa bicyklových stojanov pre bezpečné uzamknutie bicykla.	SK
Cyklovýlety v BSK a prihraničnom území ¹¹¹	Bratislava Region Tourism	Prehľadne usporiadané námety na cyklovýlety v BSK a prihraničnom území vrátane predstavenia charakteristik a máp jednotlivých trás.	SK, EN, DE
Turistické a cyklomapy ¹¹²	Mapy.cz	Poskytuje mapu Slovenska a okolitých štátov, kde sú vyznačené cyklotrasy, plánovanie výletov, fotografie, ubytovanie a iné služby.	CZ, UA, SK, DE, EN, PL,
Cykloserver.cz ¹¹³	Cykloserver.cz	Poskytuje mapu Slovenska a okolitých štátov, kde sú vyznačené cyklotrasy, plánovanie výletov, import gpx, vyhľadávanie.	CZ
Cyklovýlety v NÖ ¹¹⁴	Dolné Rakúsko	Mapový portál s prehľadom cyklistických a peších trás. Portál obsahuje aj plánovač výletov.	DE, SK, CZ, EN, HU, PL
Cyklistika vo Weinviertel ¹¹⁵	Weinviertel Tourismus	Prehľadne usporiadané námety na cyklovýlety v regiónu Weinviertel a prihraničnom území vrátane predstavenia charakteristik a máp jednotlivých trás.	DE, SK
Cyklovýlety v BGL ¹¹⁶	Burgenland Tourismus	Mapový portál s prehľadom cyklistických a peších trás. Portál obsahuje aj plánovač výletov.	DE, EN
Cyklistika v oblasti Neziderského jazera ¹¹⁷	Neusiedler See Tourismus	Prehľadne usporiadané námety na cyklovýlety v regiónu Weinviertel a prihraničnom území vrátane predstavenia charakteristik a máp trás.	DE, EN

Tabuľka 5 : Prehľad mapových portálov poskytujúcich informácie o cyklistike a cykloturizme v prihraničnom území (zdroj: vlastné spracovanie)

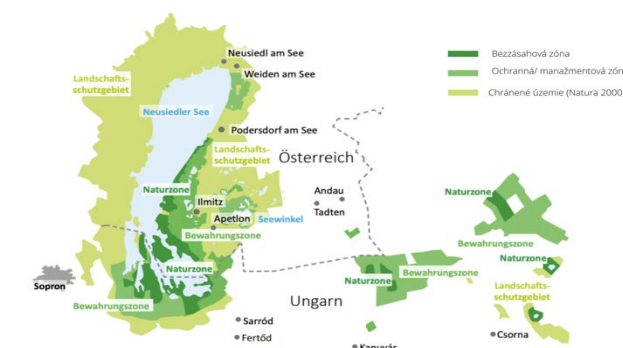
2.5 Stručný opis prírodného prostredia, stupňa a typu ochrany územia

Na ponuku cestovného ruchu majú vplyv aj odlišnosti v územnej ochrane prírody. Rakúske národné parky sú zaradené do manažmentovej kategórie chránených území II podľa IUCN. Veľká časť Národného parku Donau-Auen je v bezzásahovom režime, ktorý bude v nasledujúcej

dekáde rozširovaný. V týchto tzv. prírodných zónach sa nerealizuje hospodárska činnosť a prírodu ovplyvňujú len krátkodobé a časovo-ohraničené manažmentové aktivity, ktoré urýchľujú návrat k divočine. Do ochranného pásma sa zasahuje tiež minimálne, realizujú sa manažmentové aktivity pre naplňovanie cieľov ochrany prírody, akým je napríklad kosenie lúk. Podobne fungujú aj zóny Národného parku Neusiedler See – Seewinkel. Približne polovica jeho územia je v bezzásahovom režime.



Obrázok 6: Zóny Národného parku Donau-Auen
(zdroj: NP DONAU-AUEN, Manažmentový plán 2019-2028, vlastný preklad)



Obrázok 7: Zóny Národného parku Neusiedler See – Seewinkel
(zdroj: RECHNUNGSHOF ÖSTERREICH, 2020)

Okrem národných parkov sa v územiach NÖ a BGL nachádzajú aj iné kategórie chránených území, ako napríklad územia divočiny, biosférické rezervácie, prírodné rezervácie a prírodné parky či chránené krajinné oblasti. Prihraničné územie

je súčasťou európskej sústavy chránených oblastí Natura 200 a nachádzajú sa v ňom aj viaceré ramsarské lokality (podrobný prehľad rôznych kategórií územnej ochrany prírody v prihraničnom regióne je v Prílohe 3).

Na Slovensku rozlišujeme 5 stupňov územnej ochrany. Prvý stupeň platí na celom území krajiny, pokiaľ nie je stanovený vyšší stupeň ochrany. S pribúdajúcim stupňom ochrany sa rozsah obmedzení zvyšuje a uplatňujú sa špecifické požiadavky na činnosti, ktoré sú buď v danom stupni výslovne zakázané, alebo podliehajú súhlasu orgánu ochrany prírody (podrobnosti špecifikuje Zákon).

Národnú sústavu chránených území na Slovensku tvoria veľkoplošné chránené územia (VCHÚ), kam sa zaraďujú národné parky a chránené krajinné oblasti, a maloplošné chránené územia (MCHÚ), kam patria chránené areály, prírodné rezervácie, prírodné pamiatky, chránené krajinné prvky, obecné chránené územia ako aj jaskyne a prírodné vodopády. Na území CHKO, ak v Zákone nie je ustanovené inak, platí druhý stupeň ochrany. VCHÚ aj MCHÚ je možné rozčleniť na viacero zón, podľa povahy prírodných hodnôt v nich, pôvodnosti ekosystémov, miery zásahu ľudskou činnosťou a využívania územia človekom¹¹⁸.

2.6 Príklady dobrej praxe cezhraničnej spolupráce v oblasti ochrany prírody a krajiny

Cezhraničný národný park Neusiedler See-Seewinkel a Fertő-Hanság

Potreba cezhraničnej spolupráce v oblasti ochrany prírody a hospodárenia s vodou vyplynula z prirodzenej dynamiky stepného jazera. V roku 1956 Rakúsko a Maďarsko vytvorilo bilaterálnu komisiu za účelom prevencie povodní, rozvoja poľnohospodárstva a rozvoja turizmu. Ďalším krokom oficiálnej spolupráce bola organizácia pravidelných stretnutí vedcov a odborníkov v oblasti ochrany prírody, ktoré sa konali každé dva roky striedavo v Burgenlande a v západnom Maďarsku. Obe strany sa stretávali s podobnými výzvami medzi ktoré patrili napríklad zmeny vo využívaní pôdy. Odborné konferencie, ktoré sa realizujú od 60. rokov prispievajú k výmene výsledkov výskumov, ktoré prinášajú náhľad do potrieb aktívnej ochrany a regenerácie prírody a spoločného nachádzania metód riešenia¹²⁰.

Aj napriek blízkej spolupráci v minulosti (a čiastočne aj súčasnosti) existujú logistické, legislatívne a štrukturálne rozdiely v oblasti ochrany prírody. Rakúsko a Maďarsko si prešli vlastným procesom ustanovovania chránených území. Neusiedler See-Seewinkel sa stal chránenou

Maloplošné chránené územia (MCHÚ) môžu mať 5 stupňov ochrany, pričom pre MCHÚ, ktoré sa nachádzajú na území CHKO, platí 3.–5. stupeň ochrany. Informácie o stupňoch ochrany v jednotlivých MCHÚ, ako aj ich mapové zobrazenie je súčasťou plánov starostlivosti pre dané územie, avšak plány starostlivosti nie sú spracované pre všetky dotknuté územia. Podrobnú analýzu legislatívnych rozdielov medzi Slovenskou republikou a Rakúskom vrátane rozdielov v ochrane prírody spracoval Interreg SK-AT projekt RegioCoop¹¹⁹.

oblasťou v roku 1959 a národným parkom v roku 1993. Oblasť Fertő bola v Maďarsku vyhlásená za chránenú oblasť v roku 1977, Hanság v roku 1976. Titul národného parku Fertő-Hanság získali spoločne v roku 1991¹²¹.

Idea spoločného plánovania a správy oblasti vznikla na konci 70. rokov. V roku 1988 vlády Maďarska a Rakúska vytvorili bilaterálnu plánovaciu komisiu s účasťou expertov z vládneho a mimovládneho sektora a miestnych aktérov. Komisia mala za úlohu koordinovať spoluprácu na plánovaní dôležitých krokov postupnej realizácie cezhraničného národného parku. Výsledkom dekád cezhraničnej spolupráce bolo oficiálne otvorenie cezhraničného národného parku 24. apríla 1994, čím sa začal proces spoločnej správy.

Plánovacia komisia bola rozpustená a jej úlohu prevzala nadväzujúca „riadiaca“ bilaterálna komisia, ktorá má na starosti vedenie diskusií o dôležitých rozvojových krokoch, hľadani súčinnosti vo výskume, riadení, správe parku a podpore ekoturizmu. Na jej čele stoja riaditelia oboch národných parkov a členmi sú zástupcovia príslušných ministerstiev na Slovensku a v Rakúsku, zástupcovia spolkovej krajiny Burgenland a zástupcovia vedecko-výskumného sektora z oboch krajín¹²².

Od roku 2001 je kultúrna krajina Fertő/Neusiedlersee zaradená na zoznam svetového dedičstva UNESCO¹²³. V roku 2003 boli národné parky Neusiedler See-Seewinkel a Fertő-Hanság medzi prvými, ktoré organizácia EUROPARC¹²⁴, ktorá zastrešuje sieť európskych chránených území, certifikovala v rámci programu Transboundary Parks – Following Nature’s Design¹²⁵. Cezhraničný národný park opätovne obhájil svoje pôsobenie v tomto programe v októbri 2022.

Obe správy parku sú proaktívne vo vyhľadávaní a riadení spoločných projektov kofinancovaných z európskych fondov zameraných na rozvoj infraštruktúry, vzdelávania a publikačnú činnosť. Správy národných parkov na dennodennej báze zdieľajú znalosti a čiastočne aj infraštruktúru, napríklad prvky návštevníckych a vzdelávacích programov sú vytvárané oboma stranami spoločne.

Globálny geopark UNESCO Novohrad-Nógrád

Geopark Novohrad-Nógrád sa nachádza na území Maďarska a Slovenska a je prvým UNESCO globálnym geoparkom na svete, ktorý prekračuje hranice¹²⁶. Prihraničná regionálna spolupráca tu zahŕňa 5 mikroregiónov a 65 sídiel na maďarskej strane, a 3 mikroregióny a 30 sídiel na slovenskej strane hranice. Na území tohto geoparku sa nachádzajú 2 chránené oblasti, CHKO Cerová vrchovina (Slovensko) a Národný park Bükk (Maďarsko). Celková rozloha geoparku je 1578 km² z toho 336 km² na Slovensku a 1251 km² v Maďarsku.

Idea zriadenia spoločného geoparku vznikla u odborníkov z Národného parku Bükk a CHKO

Cerová vrchovina na konci 90. rokov. Od začiatku išlo o iniciatívu miestnych aktérov s podporou projektov cezhraničnej spolupráce, nie však štátnych orgánov. Prvým spoločným projektom (financovaným zo zdrojov EÚ) bolo v roku 2001 plánovanie tematického geologického chodníka. Vzájomná spolupráca na príprave geoparku začala roku 2003. V roku 2005 začali prípravy Maďarského geoparku Nógrád (projekt Phare CBC Príprava geoparku Nógrád). V roku 2008 maďarská geologická spoločnosť v spolupráci so slovenskými partnerskými organizáciami dokončila podrobný súpis hodnotných lokalít a pripravila územnú a rozvojovú koncepciu.

Správcom slovenskej časti geoparku sa stalo Záujmové združenie právnických osôb Geopark Novohrad-Nógrád, registrované v roku 2008. Jeho zakladateľmi boli mesto Filákov a Mikroregión Obručná. V tom istom roku podpísali jej zástupcovia s maďarskými partnermi memorandum o spolupráci a začali spolupracovať na správe územia. Vďaka tejto niekoľkoročnej koordinovanej expertnej činnosti sa stal Geopark Novohrad-Nógrád v roku 2010 členom Európskej¹²⁷ a Globálnej siete geoparkov¹²⁸. Roku 2014 došlo k preskúmaniu činnosti Geoparku Novohrad-Nógrád a členstvo bolo úspešne obhájené. V roku 2015 bol Geopark Novohrad-Nógrád zapísaný na zoznam UNESCO Global Geopark¹²⁹.

V riadiacej štruktúre Geoparku¹³⁰ sú zastúpení zriaďovatelia územia z oboch krajín, ako aj zástupcovia CHKO Cerová vrchovina a národného parku Bükk a odborníci (geológovia a biológ), ktorí môžu zastupovať geopark pri miestnych a medzinárodných konzultáciách.



Obrázok 8: Riadiaca štruktúra Geoparku Novohrad-Nógrád
(zdroj: GLOBÁLNY GEOPARK NOVOHRAD-NÓGRÁD, vlastné spracovanie)

Tento maďarsko-slovenský operatívny výbor prijíma spoločné rozhodnutia o rozvojových úlohách. Okrem výboru existujú na oboch stranách ďalšie organizácie. Na Slovensku je to Turistické informačné centrum Novohrad, ktoré sídli vo Filákov (Fülek) a je riadené obcou, ktorá do výboru deleguje jedného člena, a samostatná organizácia Združenia Geopark Novohrad-Nógrád, ktorá je nezávislá na štátnych inštitúciách a do výboru deleguje troch členov. Jej cieľom je podporovať spoluprácu medzi rôznymi partnermi v oblasti geoturizmu.

V Maďarsku sú zriadené dve organizácie, z ktorých jedna, Nógrád Geopark so sídlom v Salgótarjáne, bola založená za účelom podpory činnosti súkromných investorov a kontroly administratívnej činnosti geoparku. Do jej výboru je delegovaný jej riaditeľ. Druhá, Asociácia geoparku Nógrád, zastupuje štátnych úradníkov (napr. riaditeľstvo národného parku Bükk), štátne a súkromné organizácie cestovného ruchu, mimovládne organizácie, univerzity a jednotlivcov, ktorí chcú pracovať v prospech geoparku. Do výboru deleguje troch členov. Združenie udržiava

úzke väzby so svojim slovenským partnerom a vedie konzultácie medzi štátnymi i súkromnými subjektmi. Spoločné aktivity všetkých organizácií zahŕňajú aktivity zamerané najmä na zlepšenie informovanosti o geoparku. Bola vytvorená jednotná image, ktorá zahŕňa trojjazyčné webové stránky, informačné tabule, letáky a brožúry.

Pre zvýšenie návštevnosti boli na oboch stranách založené organizácie pre riadenie cestovného ruchu, ktoré pripravujú a realizujú cezhraničné projekty. Medzi konkrétne aktivity patrí napríklad: Týždeň európskych geoparkov či Letný tábor geoparku. Oficiálne centrum geoparku sa nachádza na fosílnom nálezisku Ipolytarnóc, kde bola postavená budova návštevníckeho a vzdelávacieho centra s výstavnou sieňou, posluchárňou a kinom. Tieto zaujímavosti dopĺňa sieť študijných chodníkov, ktorú tvorí päť trás. Geologický študijný chodník, vzhľadom na jeho prísnu ochranu, možno navštíviť iba v rámci tlmočených prehliadok so sprievodcom. Ďalšie spoločné aktivity zahŕňajú organizáciu konferencií a seminárov a správu infraštruktúry.

3 NÁVRHOVÁ ČÁST

3.1 Existujúce platformy spolupráce

Inštitucionalizácia cezhraničnej spolupráce v oblasti ochrany prírody nevzniká na zelenej lúke, ale v prostredí s mnohoročnými skúsenosťami s bilaterálnou rakúsko-slovenskou spoluprácou a inými multilaterálnymi štruktúrami, v ktorých sa zástupcovia Slovenska a Rakúska stretávajú so zástupcami tretích krajín. Platformy na rozvoj spolupráce vznikali aj vďaka viac než dvom dekádam skúseností s programom Interreg a s jeho predchodcom, programom PHARE. Novovznikajúca inštitúcia by sa mala oboznámiť s ich aktivitami, vyhľadávať synergie a predchádzať duplikovaniu existujúcich štruktúr.

Vodohospodárskymi otázkami sa zaoberá **Slovensko-rakúska komisia pre hraničné vody** (ďalej len „Komisia“), ktorej pôvod siaha do konca 60. rokov minulého storočia, keď bola vo Viedni podpísaná Zmluva medzi Československou socialistickou republikou a Rakúskou republikou o úprave vodohospodárskych otázok na hraničných vodách, ktorá bola po rozdelení Československa zmluvnými stranami vzájomne sukcesovaná. Komisia sa stretáva pravidelne každý rok za účelom prerokovania témy vodného hospodárstva na hraničných vodách. Vedúcimi Komisie sú splnomocnenci vlád, za Slovensko ním je zástupca MŽP SR, za rakúsku stranu zástupca Spolkového ministerstva pre ochranu klímy, životného prostredia, energie, mobility, inovácií a technológií (BMK). Okrem nich sú zastúpení odborníci z ďalších dotknutých rezortov. V máji 2022 sa konalo v poradí už 30. zasadnutie Komisie. Komisia zriadila v roku 2009 päť odborných pracovných skupín, ktoré sa venujú technickým a plavebným otázkam, kvalite vôd, právnym otázkam, ekológiou, protipovodňovou ochranou a zosúladením Plánu manažmentu povodí SR a rakúskeho Národného vodohospodárskeho plánu.

V nadväznosti na Dohovor o spolupráci pri ochrane a trvalom využívaní Dunaja vznikla koncom 90-tych rokov minulého storočia **Medzinárodná komisia pre ochranu riek Dunaj (ICDPR)**. Sídli

vo Viedni, jej členmi sú delegácie 15 krajín a viacerí pozorovatelia. Táto platforma je v povodí Dunaja zodpovedná za koordináciu cezhraničných aspektov WFD a Smernice o hodnotení a manažmente povodňových rizík.

Veľmi aktívnym hráčom je platforma **DANU-BEPARKS**, ktorá od roku 2014 prepája správy chránených území pozdĺž Dunaja naprieč deviatimi krajinami. V tejto sieti zohráva aktívnu rolu Národný park Donau-Auen, členmi sú aj BROZ, CHKO Záhorie aj CHKO Dunajské luhy.

Vznik **Trilaterálnej ramsarskej platformy „Niva Moravy a Dyje“** iniciovali mimovládne organizácie, ktoré sa po páde železnej opony podieľali na viacerých cezhraničných projektoch. Ich úsilie dostalo po niekoľkých rokoch oficiálne kontúry v podobe vytvorenia Trilaterálnej ramsarskej platformy, v ktorej sú zastúpené ministerstvá a ich inštitúcie zodpovedné za ochranu prírody a za správu tokov, regionálne úrady, samosprávy a mimovládne organizácie¹³¹. Platforma bola formálne ustanovená v roku 2002, nasledujúc podpis Memoranda o porozumení pre trilaterálnu ramsarskú lokalitu z roku 2001 príslušnými ministerstvami životného prostredia¹³². Na základe neho dodnes prebieha stála výmena informácií a minimálne raz za rok sa konajú zasadnutia. Jednotlivé štáty platformy požiadali 30. júna 2004 o zaradenie svojich ramsarských lokalít do jednej, spoločnej Trilaterálnej ramsarskej lokality „Niva na sútoku riek Morava-Dyje-Dunaj“ v roku 2004¹³³.

Partneri projektu LIFE WILDisland od roku 2022 spolupracujú na vzniku regionálnej iniciatívy na Dunaji s názvom WILDisland Ramsar Regional Initiative, zameranej na ochranu a obnovu prírodných dunajských ostrovov¹³⁴. Podporu tejto iniciatívy vyjadrili veľvyslanci ôsmich podunajských krajín, BMK a rakúskeho ministerstva pre poľnohospodárstvo, regióny a turizmus v **Komuniké o podunajskej spolupráci**¹³⁵.

Rakúski a slovenskí aktéri sa stretávajú aj v rámci **European Green Belt Initiative**, ktorá sa venuje ochrane zeleného pásu pozdĺž územia bývalej

železnej opony, keďže predstavuje dôležitý ekologický koridor a pamiatkovú lokalitu. Medzi ďalšie ciele iniciatívy patrí rozvoj cezhraničnej spolupráce a podpora udržateľného regionálneho rozvoja¹³⁶.

Expertí z oboch krajín sú ďalej prítomní vo viacerých medzinárodných odborných organizáciách, akými sú napríklad **Infrastructure & Ecology Network Europe**, sieť odborníkov, ktorý sa venujú doprave, infraštruktúre a ekológii, alebo **Medzinárodná rangerská organizácia**. Vzhľadom na to, že sa oblasť prihraničného regiónu nachádza v Alpsko-Karpatskom koridore, Slovensko a Rakúsko sú zastúpené v mnohých ďalších medzinárodných iniciatívach, ktoré sa vzťahujú na Karpatský región, kam patrí Slovensko a na Alpský región, do ktorého sa zaraďuje Rakúsko.

Projekt **Bratislava územný manažment** (baum) rozvíja slovensko-rakúske iniciatívy v cezhraničnom funkčnom mestskom regióne Bratislava a okolie. Od prvej polovice roku 2021 sa spolupráca realizuje v rámci Interreg V-A SK-AT projektu „baum_cityregion“, vychádzajúc z **Memoranda**

o spolupráci, na základe ktorého BA, a spolkové krajiny NÖ a BGL plánujú prehĺbovanie doterajšej spolupráce. Dlhodobým cieľom je založenie právnickej osoby, ako je napr. Európske zoskupenie územnej spolupráce¹³⁷.

Mnohé spolupráce v regióne vznikli vďaka programu Interreg, ktorý podporuje spoluprácu v prihraničnom regióne už viac než dve dekády. Od roku 2000 bolo na spoluprácu v rakúsko-slovenskom prihraničnom území alokovaných viac než 170 miliónov EUR z prostriedkov Európskeho fondu pre regionálny rozvoj. Z toho 65 miliónov EUR bolo rozdelených v rámci prioritných osí venovaných environmentálnym témam. Témy ochrany prírody a biodiverzity boli dominantné aj v poslednom programovom období. Podporeným bol aj projekt Ecoregion SKAT, v rámci ktorého sa táto koncepcia pripravuje. Okrem tohto projektu získali podporu projekty so zameraním na budovania siete ekocentier v prihraničnom území, na ochranu a rozvoj riečnych biotopov, na rozširovanie kvetnatých lúk pre opeľovače, projekt zameraný na predchádzanie chorobám viniča a viaceré ďalšie.

3.2 Modely spolupráce v prihraničnom regióne

Iniciatíva Európskeho zeleného pásu má chytľavé motto: „Hranice rozdeľujú, príroda spája“. Rozvoj inštitucionálnej cezhraničnej spolupráce v ochrane prírody sleduje podobný účel, no existuje viacero ciest ako sa k nemu priblížiť. IUCN vo svojich odporúčaniach k riadeniu cezhraničnej ochrany prírody pripomína, že takáto cezhraničná spolupráca je najefektívnejšia vtedy, keď sú zadefinované nasledovné spoločné charakteristiky¹³⁸:

Vedenie

Nositelia inštitucionalizácie by mali prejavovať ochotu a schopnosť zdieľať moc, mobilizovať ľudí, syntetizovať myšlienky a zhromažďovať zdroje. Dôležitým atribútom vedenia sú taktiež schopnosť vytvárať spojenectvá s ľuďmi, ktorí majú rôzne záujmy, názory, mandáty a kompetencie a nachádzať s nimi spoločnú víziu, za ktorú účastníci prevezmú zodpovednosť. Pridanou hodnotou môže byť prítomnosť rôznych typov lídrov, ktorí budú motivovať, umožňovať a udržiavať dlhodobú spoluprácu.

Reprezentácia

Inštitúcia by mala reprezentovať relevantných aktérov, odborníkov a organizácie, ktorí sú potrební pre dosiahnutie požadovaných výsledkov a výstupov. Je kľúčové jasne zadefinovať akú úlohu títo reprezentanti zohrávajú a zároveň zabezpečiť rovnováhu v rozdelení moci.

Participácia

Reprezentácia ide ruka v ruke s participáciou. Súčasťou inštitucionalizácie by preto mala byť aj tvorba adekvátnych stratégií pre zapájanie aktérov, ktorí sú aktivitami inštitúcie dotknutí, napríklad lokálne komunity, mimovládne organizácie či vlastníci pôdy.

Účel inštitúcie a rozsah jej pôsobnosti

Základom úspešnej inštitucionalizácie je pomenovanie účelu inštitucionalizácie a vyčlenenie geografickej pôsobnosti. Rovnako dôležité je vyjasnenie vzťahu novovznikajúcej inštitúcie k ostatným spoločenským a politickým aktérom v regióne.

Autorita, legitimita a zodpovednosť

Ďalším dôležitým aspektom je určiť úroveň právnej autority, s ktorou bude inštitúcia fungovať, spoločne so zadefinovaním formátu inštitucionalizácie (t. j. či sa jedná o neformálne alebo formálne zoskupenie).

Rozhodovanie

Pri zadefinovaní formátu inštitucionalizácie je kľúčové stanoviť aj pravidlá rozhodovania v rámci inštitúcie ako aj to, v akých prípadoch budú jednotlivé rozhodnutia záväzné a kedy zostanú v rovine odporúčaní.

Riešenie konfliktov

V procese inštitucionalizácie by sa nemalo zabudnúť ani na vypracovanie postupov na predchádzanie, riadenie a riešenie konfliktov.

Učenie sa

Inštitucionálna spolupráca zo sebou prináša nové vzdelávacie príležitosti, ktoré majú potenciál vznikať medzi spolupracujúcimi partnermi, ale aj medzi inštitúciou a dotknutými aktérmi. Z toho dôvodu je potrebné adresovať, prípadne cielene facilitovať proces verejného či vedeckeho učenia sa.

Adaptívne riadenie

Vzhľadom na meniace sa spoločenské, politické, hospodárske a environmentálne okolnosti je potrebné kultivovať schopnosť inštitúcie prispôbiť sa zmenám. Jeho dôležitou súčasťou je kontinuálne monitorovanie a meranie pokroku, podľa ktorého je možné cielenejšie prispôbiť aktivity inštitúcie meniacim sa podmienkam.

Financovanie

V neposlednom rade je kľúčové zabezpečiť podporu z verejných, súkromných alebo mimovládnych zdrojov, ktoré umožňujú udržateľné financovanie dlhodobej cezhraničnej spolupráce. Alternatívou môže byť tvorba nových zdrojov príjmu vyplývajúcich z hodnoty cezhraničnej spolupráce.

Základné aspekty týchto charakteristík sú rozpracované v nasledovných kapitolách. Nejde však o ich definitívnu podobu vhodnú pre spustenie cezhraničnej spolupráce. Tá, ako autori vyzdvihujú v záverečnej kapitole, si vyžaduje intenzívne zapojenie všetkých zainteresovaných strán a dlhodobý dialóg, s cieľom zadefinovania spoločných cieľov.

Modely spoluprác cezhraničnej spolupráce na ochranu prírody sa pohybujú na spektre od neformálneho po formálne usporiadanie. Formálne spolupráce sú rámcované právnymi mechanizmami, ktoré môžu byť záväzné (napr. bilaterálne zmluvy) alebo nezáväzné (napr. memorandá o porozumení, spoločné deklarácie). Neformálne spolupráce si väčšinou nevyžadujú formálnu ratifikáciu alebo oficiálne súhlasy.

V nasledujúcej časti vychádzame z typológie Svetovej komisie chránených území IUCN, ktorá identifikuje 4 základné modely cezhraničnej spolupráce. Usporiadanie týchto modelov neimplikuje, že je niektorý z nich výhodnejší než druhý. Ich vhodnosť závisí od socio-ekonomického a politického kontextu, kapacít a pripravenosti cezhraničných aktérov spolupracovať. Modely sa môžu podľa potrieb regiónu aj kombinovať.

Model 1: Komunikácia a zdieľanie informácií

Cezhraničná spolupráca vyžaduje minimálne komunikáciu a zdieľanie informácií. To zahŕňa komunikáciu o akciách, problémoch, príležitostiach alebo iných relevantných otázkach. Môže tiež zahŕňať pravidelné zdieľanie informácií, ako je upozorňovanie na aktivity realizované v danej lokalite.

Komunikáciu môžu uľahčiť moderné technológie. Príprava takého modelu spolupráce je pomerne jednoduchá a finančne nenáročná. Okrem zabezpečenia základnej digitálnej infraštruktúry je kľúčové nájsť koordinátorov spolupráce, určiť ich zodpovednosti a zabezpečiť ich kapacity pre kontinuálnu údržbu, moderáciu a aktualizáciu informácií a zdrojov.

Príklad: Zainteresovaní aktéri si vytvoria vlastnú sociálnu sieť (napr. cez Teams, Mighty Networks či Notion), ktorá umožňuje notifikácie o nových udalostiach, obsahuje špecifické diskusné fóra, úložiská relevantných materiálov (stratégie a politiky v dotknutom regióne, turistické a informačné publikácie, výstupy projektov spolupráce, apod.). Súčasťou takéhoto modelu môžu byť burzy projektových zámerov pre hľadanie partnerov, ako aj spoločné semináre a inspiračné fóra, ktoré prinášajú novinky z oblasti ochrany prírody, ekoturizmu a environmentálnej výchovy.

Model 2: Konzultácia

Zainteresovaní aktéri okrem zdieľania informácií aktívne vyhľadávajú názory kolegov a konzultujú s nimi prítomné problémy, napríklad v oblasti zlepšenia správy územia. Celkovým cieľom tohto kooperatívneho procesu je harmonizácia riadenia.

Príklad: Vytvorenie tematických pracovných skupín alebo komisií s pravidelnou frekvenciou stretávania pre zdieľanie aktuálneho stavu riadenia v jednotlivých častiach cezhraničného regiónu, zdieľanie a transfer know-how a vlastných plánov do budúcnosti či organizácie výmenných stáží.

Model 3: Koordinovaná akcia

Kým v predchádzajúcom modeli sa aktéri stretávajú za účelom konzultácií, tretí model sa zameriava na spoločne koordinované aktivity. Aktivity sú realizované v suverénnej oblasti každej strany, čo znamená, že slovenskí aktéri vykonávajú aktivitu na slovenskej strane v koordinácii s rakúskymi aktérmi, ktorí svoje aktivity realizujú v Rakúsku. Tieto koordinované aktivity by mali smerovať k spoločne definovaným cieľom ochrany celého cezhraničného ekosystému. Príkladom môže byť monitorovanie druhov a ekologických procesov, ktoré sa pravidelne koná v oboch krajinách, výsledky sa však môžu spoločne vyhodnocovať a na základe nich sa môžu realizovať aktivity, ktoré prispievajú k ochrane druhov alebo ekosystémov v celom zdieľanom ekosystéme. Koordinovaná aktivita sa považuje za základnú formu kooperatívneho riadenia.

Príklad: Vytvorenie spoločnej strategicko-plánovacej a výskumnej kapacity napr. v oblasti lužných ekosystémov okolo rieky Moravy. Na základe zdieľaných analytických aktivít je vytvorený spoločný strategický plán pre rozvoj oblasti a spoločné akčné plány pre jednotlivé obdobia. Jednotliví aktéri tohto modelu spolupráce dislokujú vlastné (najmä) personálne a (čiastočne i) finančné kapacity, ktoré podliehajú spoločnému riadeniu. To je zabezpečené novou cezhraničnou riadiacou štruktúrou (napr. správna rada zložená zo zástupcov kľúčových aktérov). Hoci aj implementácia je koordinovaná, jej výkon je v plne v rézii jednotlivých subjektov v rámci ich územnej pôsobnosti.

Model 4: Spoločné vykonávanie rozhodnutí

Štvrtý model spolupráce zahŕňa spoločne vykonávané riadiace aktivity realizované naprieč suverénnymi hranicami za účelom plnenia cieľov ochrany celého cezhraničného ekosystému. Tento model sa považuje za ambicióznou formu kooperatívneho riadenia, z pohľadu ochrany prírody sa často považuje za ideálny variant.

Príklad: Vytvorenie spoločnej rozhodovacej platformy riaditeľov chránených území v prihraničnom území. Tento model zároveň umožňuje zdieľanie kapacít naprieč krajinami. Príkladom môže byť fungovanie spoločného tímu strážcov prírody, ktorý operuje napr. v oblasti Národného parku Donau-Auen a pripravovaného Bratislavského dunajského parku. Ďalším príkladom môže byť jednotný fundraising a manažment pre údržbu a rozvoj ekoturistickej infraštruktúry v cezhraničnom regióne BAUM. V nadväzujúcej časti je popísané overenie preferencií týchto modelov u projektových partnerov Ecoregion SKAT a v analytickej časti identifikovaných, projektom dotknutých subjektov v cezhraničnom regióne.

3.3 Potreby a očakávania partnerov a dotknutých aktérov

Základný kontext a preferencie projektových partnerov a ďalších kľúčových aktérov sa zisťoval prostredníctvom dvoch dotazníkov, jeden pre projektových partnerov Ecoregion SKAT a jeden pre kľúčových aktérov v prihraničnom území, ktorí nie sú partnermi predmetného projektu. Dotazník bol odoslaný každému oficiálnemu partnerovi projektu Ecoregion SKAT, dokopy 6 subjektom:

- 1. BSK
- 2. Región Marchfeld
- 3. Národný park Donau-Auen
- 4. Národný park Neusiedler See-Seewinkel
- 5. ŠOP SR
- 6. DAPHNE

Okrem Národného parku Neusiedler See-Seewinkel vyplnil dotazník každý projektový partner. Za partnera ŠOP SR boli obdržané 3 odpovede, v súlade s troma správami CHKO, ktoré pôsobia v prihraničnom území.

Dotazník pre dotknuté subjekty bol odoslaný 38 dotknutým subjektom, ktoré boli identifikované v kapitole 2.4. Oslovení mohli indikovať aj to, že nevnímajú potrebu inštitucionálnej spolupráce. V takomto prípade nemuseli ďalej vyplňovať dotazník. Na dotazník reagovali tieto organizácie:

- Stadt Wien, Forst- und Landwirtschaftsbetrieb (nevníma potrebu inštitucionalizovanej spolupráce)
- Mestské Lesy Bratislava (nevníma potrebu inštitucionalizovanej spolupráce)
- WWF Slovakia (nevníma potrebu inštitucionalizovanej spolupráce, nevyplnilo dotazník)

- Verein AURING
- Regionalentwicklungsverein Römerland Carnuntum
- Strom života
- Ústav krajiny ekológie SAV, v.v.o.
- MAS Dolné Záhorie
- OZ Malokarpatský región
- Stredisko environmentálnej výchovy Slovenskej agentúry životného prostredia Dropie
- BROZ – Bratislavské regionálne ochrannárske združenie
- Metropolitný inštitút Bratislavy
- Watching.sk
- Projekt baum_cityregion

Dotazníky obsahovali viaceré identické otázky, ale dotazník pre partnerov, ktorí iniciovali proces inštitucionálnej spolupráce v rámci projektu Ecoregion SKAT, šiel v otázkach dostupných kapacít a inštitucionálneho zastrešenia viac do detailu. Nasleduje zhrnutie hlavných zistení.

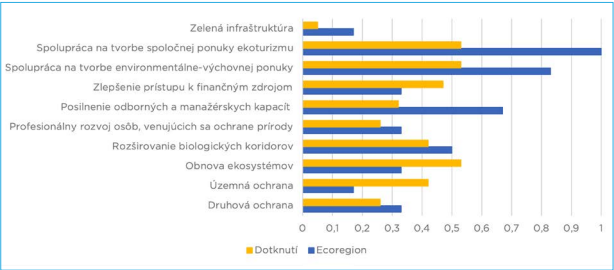
3.3.1 Účel inštitucionálnej spolupráce podľa partnerov projektu Ecoregion SKAT

Partneri projektu Ecoregion SKAT, teda iniciátori procesu inštitucionalizácie, vnímajú účel spolupráce vo viacerých rovinách, ktoré sa na vzájom dopĺňajú. Prvou je vidina systematickej, koordinovanej a dlhodobej výmeny skúseností, poznatkov a poradenstva. Koordinovaná spolupráca by ďalej mohla prepojiť a posilniť mnohé čiastkové iniciatívy v regióne a umožniť koncepčný postup v naplňovaní spoločných cieľov. Spoločnými témami sú zlepšenie „visitor experience“ – zážitku návštevníkov z oboch krajín, zvyšovanie povedomia o ochrane prírody a budovanie zelenej infraštruktúry.

3.3.2 Rozdielne vnímanie priorít cezhraničnej spolupráce

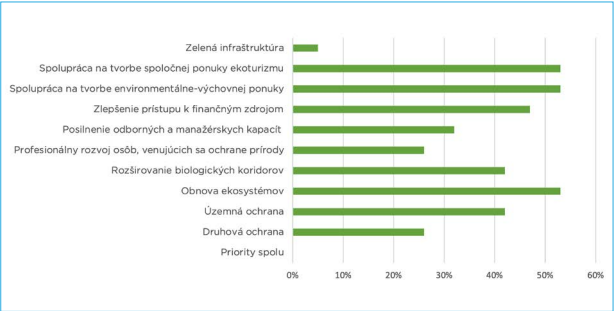
Prioritou cezhraničnej spolupráce by podľa partnerov projektu Ecoregion SKAT mala byť predovšetkým spolupráca na tvorbe spoločnej ponuky ekoturizmu, environmentálnej výchovy ako aj posilnenie odborných a manažérskych kapacít.

Dotknutí aktéri, ktorí neboli partnermi projektu Ecoregion SKAT (ďalej len „dotknutí aktéri“), vnímajú priority v obnove ekosystémov, územnej ochrane, či v zlepšení prístupu k finančným zdrojom. Viacerí zmienili aj spoluprácu na tvorbe envirovýchovnej a ekoturistickej ponuky, ale aj potrebu rozširovania biologických koridorov. Za zmienku stojí, že výber priorít dotknutých subjektov sa mierne líši od priorít, ktoré uviedli projektoví partneri (viď graf 1).



Graf 1: Priority cezhraničnej spolupráce podľa partnerov Ecoregion SKAT a dotknutých aktérov zobrazené zvlášť (zdroj: vlastné spracovanie)

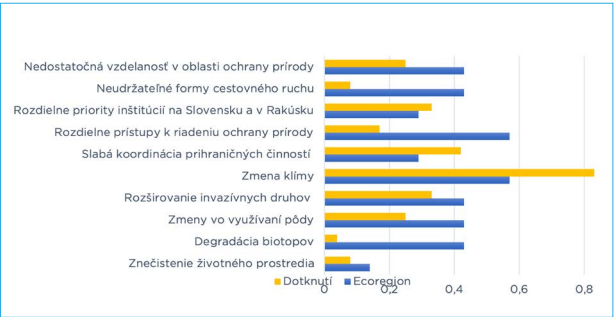
Najčastejšie zmienenými prioritami všetkých respondentov, partnerov a dotknutých aktérov spoločne, sú spolupráca na environmentálnej a ekoturistickej ponuke a obnova ekosystémov. Po nich nasleduje zlepšenie prístupu k finančným zdrojom (viď graf 2).



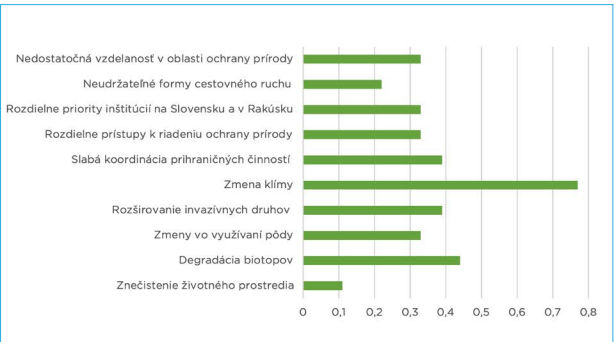
Graf 2: Priority cezhraničnej spolupráce podľa partnerov Ecoregion SKAT a dotknutých aktérov zobrazené spoločne (zdroj: vlastné spracovanie)

3.3.3 Rozdielne vnímanie hrozieb pre ochranu prírody v prihraničnom regióne

Partneri projektu Ecoregion SKAT vnímajú viaceré faktory, ktoré ohrozujú ochranu prírody v prihraničnom regióne. Dominantnými sú zmena klímy a rozdielne prístupy k riadeniu ochrany prírody na Slovensku a v Rakúsku. Najväčšou hrozbou ochrany prírody je podľa dotknutých partnerov zmena klímy. Viackrát zmienené bola slabá koordinácia prihraničných činností, rozdielne priority inštitúcií na Slovensku a v Rakúsku, ale aj degradácia biotopov či rozširovanie inváznych druhov (viď graf 3). Zmena klímy je jedinou hrozbou, na ktorej sa zhodne nadpolovičná väčšina všetkých respondentov (viď graf 4).



Graf 3: Vnímanie najväčších hrozieb pre ochranu prírody v prihraničnom regióne podľa partnerov projektu Ecoregion SKAT a dotknutých aktérov zobrazené zvlášť (zdroj: vlastné spracovanie)



Graf 4: Vnímanie najväčších hrozieb pre ochranu prírody v prihraničnom regióne podľa partnerov projektu Ecoregion SKAT a dotknutých aktérov zobrazené spoločne (zdroj: vlastné spracovanie)

3.3.4 Aktuálna podoba spolupráce v prihraničnom regióne

Väčšina projektových partnerov (BSK, DAPHNE, CHKO Záhorie, Region Marchfeld, Národný park Donau-Auen) spolupracuje aktívne. Zástupcovia správ CHKO Dunajské luhy a CHKO Malé Karpaty, ktoré zdieľajú len malú časť hranice, indikovali marginálnu, alebo žiadnu spoluprácu s rakúskymi aktérmi. Najčastejšie zmienenými predmetmi spolupráce sú envirovýchova, turizmus, ochrana biodiverzity a obnova ekosystémov, či rozvoj udržateľnej mobility, napríklad prostredníctvom budovania cyklotrás.

Väčšina dotknutých aktérov spolupracuje príležitostne či okrajovo. Dva subjekty uviedli aktívnu spoluprácu, ďalší dvaja vyjadrili záujem spolupracovať v budúcnosti. Subjekty uviedli rôzne dôvody spolupráce, medzi ktoré najčastejšie patria:

- exkurzie do územia spojené so zážitkovými vzdelávacími aktivitami vrátane ekoturizmu či za inšpiratívnymi príkladmi dobrej praxe (slovenskí aktéri do Rakúska),
- spoločné workshopy, konzultácie či iné formy výmeny skúseností – napríklad zdieľanie s vedcami a odborníkmi v oblasti ochrany vtákov,
- v oblasti tvorby ekologických sietí a vodných revitalizácií,
- čiastkové spolupráce v rámci iniciatívy BAUM a interregových projektov,
- ale aj na rozvoji konkrétnych aktivít – udržateľná rekreačná plavba na rieke Morava, Dunaj a Litava, či zasieťovania zelených území a stratégií pre adaptáciu na zmenu klímy.

3.3.5 Uprednostňovaný model cezhraničnej spolupráce

Pozitívnym zistením je, že ani jeden respondent sa neprikláňa k takej verzii spolupráce, ktorá by stála len na zdieľaní informácií. Väčšina partnerov

by sa chcela usilovať o rozvoj inštitucionalizovanej spolupráce, ktorá má podobu koordinácie spoločných aktivít. Model konzultácií uprednostnil jeden partner (BSK). Dotknuté subjekty si vedia predstaviť rôzne úrovne spolupráce, pričom rovnaký počet respondentov (4) by uvítali model koordinácie alebo model spoločnej akcie. Nadpolovičná väčšina všetkých respondentov uprednostňuje model koordinácie.

3.3.6 Očakávané benefity cezhraničnej spolupráce

Očakávané benefity inštitucionalizovanej spolupráce sú v súlade s účelom, ktorý si projektoví partneri vytýčili. Projektoví partneri by konkrétne uvítali:

- Zlepšenie poznatkov, výmena skúseností či posun v odbornej práci (napr. nové riešenia v ochrane prírody).
- Priebežná informovanosť o aktivitách a plánoch na druhej strane hranice a pravidelná koordinácia rakúskych aktérov so zástupcami funkčného mestského regiónu Bratislavy a BSK.
- Celkové zefektívnenie procesu ochrany prírody, unifikovaný prístup k riešeniu problémov a efektívnejší spôsob presadzovania stanovených cieľov.
- Rozvoj spoločných aktivít EVVO či prepojenie infraštruktúry a ponuky v oblasti turizmu.
- A v neposlednom rade aj zefektívnenie projektovej spolupráce, napríklad jednoduchším výberom projektových partnerov a zvýhodnením vyjednávacej pozície pre lepšiu dostupnosť financií.

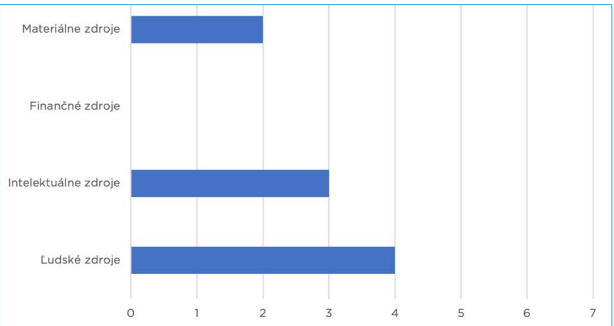
Partneri zdieľajú s dotknutými aktérmi mnohé očakávania. Dotknutí aktéri sa chcú tiež vyvarovať pro-forma aktivitám a spoločne s partnermi vyzdvihujú nevyhnutnosť reálnych výstupov, ktoré sú nielen užitočné pre obe krajiny, ale ktoré, ako vyzdvihol jeden z rakúskych partnerov projektu, vedú k „ochrane prírody bez hraníc“. V podobnom zmysle sa vyjadril aj jeden slovenský

dotknutý aktér: „nechceme však ukazovať len príklady dobrej praxe na rakúskej strane, ktoré sa u nás z rôznych dôvodov neimplementujú. Chceme, aby účastníci vzdelávacích podujatí mali pocit, že ochrana prírody má prednosť pred geografickými hranicami a je realizovaná v spolupráci.“ Dotknutí aktéri by konkrétne uvítali:

- **Vzájomné inšpirovanie, vzdelávanie a odborný rast v oblasti zážitkového vzdelávania a ochrany prírody.**
- **Spoločne nastavené ciele, ktoré sa najskoršie pretavia v realizácie. Niektorí vyzdvihujú potrebu pravidelnej spolupráce a koordinácie turizmu a rozvojových plánov, ako aj koordináciu riešenia envirokriminality.**
- Niektorí vidia príležitosť v príprave spoločných projektových aktivít a lepšom prístupe k finančným zdrojom, či už k zdrojom EÚ alebo potenciálnu tvorbu fondu pre podnikateľov.

3.3.7 Akú úlohu by chceli dotazované organizácie zohrávať v procese príprav inštitucionalizovanej spolupráce?

Väčšina projektových partnerov by naďalej chcela zastávať aktívnu úlohu pri etablovaní inštitucionalizovanej spolupráce. Dva subjekty, správy CHKO, uprednostňujú pasívnu účasť alebo informovanosť o procese. Ani jeden z projektových partnerov v tejto chvíli nemôže poskytnúť finančné zdroje, pričom práve udržateľnosť financovania bola viackrát vyzdvihnutá v dodatočných komentároch. Napriek tomu ale môžu poskytnúť ľudské zdroje a v menšej miere aj intelektuálne a materiálne zdroje.



Graf 5: Dostupnosť zdrojov, ktoré môžu partneri projektu Ecoregion SKAT venovať rozvoju inštitucionálnej spolupráce (zdroj: vlastné spracovanie)

V súvislosti s dostupnými kapacitami partnerov je dôležité vyzdvihnúť odpoveď správy CHKO Záhorie. „Spolupráca sa však dá realizovať, ak budú podmienky porovnateľné s rakúskou stranou.“ Správa CHKO Záhorie zdôrazňuje, že nedisponujú zamestnancami s náplňou práce zameranej na envirovýchovu, ekoturizmus a podobne. „Pracujeme iba obmedzene v rámci svojich možností.“ Ďalej upozorňujú, že nemajú vybudované vlastné priestory určené pre envirovýchovu a sídlia v prenajatých priestoroch.

Dotknuté subjekty, ktoré vyplnili dotazník, vnímajú rôzne úlohy pre svoje organizácie v procese príprav inštitucionalizovanej spolupráce. Nájdú sa medzi nimi takí, ktorí sa chcú aktívne spolupodieľať na príprave inštitucionalizácie (SAV-Ústav krajinskej ekológie, BROZ, MIB, Watching.sk), ktorí by chceli byť účastníkmi (Strom života, MAS Malokarpatský región, BAUM_cityregion, Verein AURING), ale aj takí, ktorí by len o procese radi zostali informovanými (MAS Dolné Záhorie, SAŽP SEV Dropie, Wien, Forst- und Landwirtschafsbetrieb).

3.3.8 Nositelia inštitucionalizácie

Podľa projektových partnerov by nositeľmi inštitucionalizácie mali byť viaceré subjekty. Zmienili nasledovné organizácie:

- Samosprávne kraje
- Región Marchfeld
- Región Römerland-Carnuntum
- Partneri projektu BAUM
- Národný park Donau-Auen
- Vládne inštitúcie a ministerstvá, konkrétne MŽP a ŠOP SR
- Ekocentrá v prihraničnom území.

3.3.9 Osvedčená prax v medzidisciplinárnej spolupráci v prihraničnom území

Ako dobrú prax medzidisciplinárnej spolupráce vyzdvihovali partneri najčastejšie Bratislavské regionálne a ochranárske združenie či Národný park Donau-Auen. Okrem nich zmienili aj aktivity DAPHNE – Inštitútu aplikovanej ekológie,

novovytvorenú sieť ekocentier v prihraničnom regióne (vytvorené v rámci Interreg Morava 3E Nature), či medzinárodnú sieť chránených území DANUBEPARKS. Pozitívnym zistením je skutočnosť, že zmienené príklady dobrej praxe (NP Donau-Auen, BROZ a DAPHNE) vyjadrili záujem byť aktívnymi spoluprotvorcami inštitucionalizovanej spolupráce.

3.4 Možnosti financovania

Nové programové obdobie Interreg VI-A Slovenská republika – Rakúsko 2021–2027

Európska komisia by mala schváliť návrh nového programového obdobia v jesenných mesiacoch 2022. Prvé výzvy nového programového obdobia Interreg Slovensko-Rakúsko sa plánujú vyhlásiť koncom roka 2022. Tri zo štyroch navrhovaných prioritných osí a viaceré špecifické ciele nového programového obdobia sa prelínajú s účelom a očakávanými benefitmi predmetnej inštitucionalizovanej spolupráce. Na nové programové obdobie sú alokované finančné prostriedky vo výške 55,5 miliona EUR. Tabuľka 5 prezentuje výber prioritných osí, ich ciele a typológiu oprávnených aktivít, ktoré môžu podporiť účel inštitucionalizovanej spolupráce.

Malé projekty v rámci Interreg Slovensko-Rakúsko

Z prieskumu Mecca consulting v rámci projektu RegioCoop vyplýva, že v prihraničnom regióne existuje veľký záujem o cezhraničnú spoluprácu formou malých projektov¹³⁹. Na takzvané malé projekty bude vyčlenených 3,2 miliona EUR. Jedná sa o projekty, ktoré sú byrokraticky menej náročné, s ročnou implementáciou, pričom celkové náklady za projekt nesmú presiahnuť (spolu s 20% kofinancovaním) 50 000 EUR. Tieto malé projekty musia mať aspoň 1 jedného partnera z oboch krajín, maximálny počet partnerov je 3. Z týchto projektov sa bude môcť čerpať od druhého kvartálu roku 2023.

Prioritná os 2: Zelenší slovensko-rakúsky prihraničný región	
Špecifický cieľ	Aktivity
Podporiť adaptáciu na zmenu klímy, predchádzať rizikám a zvyšovať odolnosť územia zohľadnením ekosystémových prístupov	Zber a analýza dát a rozvoj stratégií pre lepšiu koordináciu vedomostí a pripravenosť reagovať na dôsledky zmeny klímy na regionálnej a lokálnej úrovni.
	Implementácia spoločných (pilotných) aktivít vrátane menších investícií, ktoré podporia implementáciu inovatívnych riešení.
	Zvyšovanie povedomia a budovanie kapacít so zameraním na rozhodovacie orgány a širokú verejnosť.
Podporiť obnovu a ochranu prírody, biodiverzity a zelenej infraštruktúry vrátane mestských území a znížiť všetky formy znečistenia	Zber a analýza dát, výmena vedomostí a rozvoj stratégií za účelom zvyšovania environmentálnej kvality a znižovania hrozieb.
	Implementácia spoločných (pilotných) aktivít vrátane menších investícií, pre podporu biodiverzity, zelenej infraštruktúry, znižovania znečistenia a podpory obehového hospodárstva a využívania zelených technológií.
	Zvyšovanie povedomia a budovanie kapacít zameraných na ekosystémové služby a environmentálne výzvy so zameraním na zmenu správania a postojov.
Prioritná os 3: Spoločenský slovensko-rakúsky prihraničný región	
Špecifický cieľ	Aktivity
Zlepšiť prístup a inklúziu vo vzdelávaní prostredníctvom budovania dostupnej infraštruktúry a podporou diaľkového a online štúdia	Zber a analýza dát, výmena know-how a rozvoj stratégií, implementácia spoločných riešení a menších investícií na podporu vzdelávania. za účelom zvyšovania kvality vzdelávania a znižovaním hrozieb (vrátane environmentálneho vzdelávania).
	Výmena know-how a odborné vzdelávanie aktérov, ktorí sú aktívni vo vzdelávacom procese.
Podporiť úlohu kultúry a udržateľného turizmu v hospodárskom rozvoji, sociálnej inklúzii a sociálnej inovácii.	Rozvoj a implementácia cezhraničných stratégií a akčných plánov pre udržateľný turizmus.
	Implementácia spoločných riešení a menších investícií pre prírodné a kultúrne dedičstvo a spoločné služby v oblasti turizmu
	Investícia do infraštruktúry pre lepšiu dostupnosť prihraničného regiónu pre občanov a turistov
Priorita 4: Lepšie spolupracujúci slovensko-rakúsky prihraničný región	
Špecifický cieľ	Aktivity
Zlepšiť efektivitu verejnej správy podporou právnej a administratívnej spolupráce a spolupracou medzi občanmi, mimovládny sektorom a inštitúciami, s cieľom vyriešiť právne a iné bariéry v prihraničnom regióne.	Výmena know-how a dát pre lepšiu prípravu stratégií v prihraničnom regióne za účelom spoločných administratívnych a právnych aktivít, ktoré riešia rôzne typy bariér na hraniciach.
	Spoločné pilotné aktivity zamerané na odstránenie bariér na hraniciach.
	Posilnenie inštitucionálnej kapacity verejných inštitúcií.

Tabuľka 6: Prehľad návrhu priorit a oprávnených aktivít nového programového obdobia Interreg Slovensko – Rakúsko 2021–2027 (zdroj: SCHAFFER ET AL., 2022, Interreg SK-AT VI 2021-2027 Draft Chapters, vlastný preklad)

4 ZHRNUTIE A ODPORÚČANIE ĎALŠIEHO POSTUPU

4.1 SWOT analýza

Nižšie uvedená SWOT analýza obsahuje podľa autorov najpodstatnejšie závery obsiahnuté v analytickej časti Koncepcie a v predchádzajúcich kapitolách návrhovej časti. SWOT analýza

SILNÉ STRÁNKY	SLABÉ STRÁNKY
Existencia väčšieho množstva základných strategických dokumentov na globálnej, kontinentálnej, národnej i regionálnej úrovni vytvárajúca základné podmienky, rámce a ciele pre cezhraničnú spoluprácu (Parížska klimatická dohoda, Globálne ciele udržateľnosti OSN, Stratégia EÚ v oblasti biodiverzity do 2030 a ďalšie).	Neexistujú žiadne spoločné stratégie ani dostatočne fungujúce cezhraničné štruktúry, ako sú organizácie a inštitúcie.
Relatívne dlhodobé právne zakotvenie územnej ochrany prírody jednotlivých riešených územiach.	Veľmi skorá fáza procesu inštitucionalizácie spolupráce a absencia jednoznačných lídrov procesu napriek deklarovanej potrebe a ochote sa na inštitucionalizácii podieľať.
Vysoký podiel územnej ochrany (najmä na slovenskej strane) a vysoká pestrosť ekosystémov.	Medzi opýtanými účastníkmi nie sú k dispozícii finančné zdroje pre rozvoj inštitucionálnej spolupráce.
Dlhodobá spolupráca vo vodohospodárskej oblasti v cezhraničnej oblasti.	Projektový prístup k budovaniu infraštruktúry a spolupráce, napriek 20 rokom programu Interreg SK-AT relatívne málo projektov prežije obdobie podpory.
Takmer dobudovaná sieť ekocentier v prihraničnom území.	Nejasná inštitucionálna a finančná podpora existujúcich a vznikajúcich ekocentier.
Väčšie množstvo cezhraničných projektov zamienených na revitalizáciu vodných tokov a mokradí.	Výrazná prítomnosť intenzívneho poľnohospodárstva v území.
Medzi opýtanými sú k dispozícii personálne a iné kapacity.	Neriadená urbanizácia prímestských oblastí (najmä okolo hl. mesta Bratislavy) a všeobecne silnejúci tlak na využitie pôdy v Twin City regióne.
Dlhodobá skúsenosť rakúskej strany s rozvojom ekoturizmu, certifikáciou environmentálne šetrných a udržateľných činností a rozvojom systému EVVO, rovnako ako s jeho nízkobariérovosťou.	Umelo definované riešenie územia (absencia maďarskej a českej strany, resp. Trnavského samosprávneho kraja).
65 milionov EUR preinvestovaných od r. 2000 cez AT-SK Interreg v environmentálnych oblastiach.	Sezonna závislosť cestovného ruchu.
Väčšinová zhoda medzi partnermi projektu na potrebe vzniku inštitucionalizovanej spolupráce v území a jej účelu (systematická, dlhodobá a koordinovaná výmena skúseností a poznatkov, prepojenie čiastkových iniciatív v regióne a spolupráca na rozvoji ekoturizmu a envirovýchovnej ponuky.	Skorá fáza zavádzania ekoturizmu na slovenskej strane.
Všetci opýtaní účastníci (tj. partneri projektu SKAT a dotknuté subjekty) uprednostňujú hlbšie modely spolupráce nad rámec minimalistického zdieľania informácií.	Jazyková bariéra spojená s rozdielnou kvalitou v prístupe k informáciám a komunikácii jednotlivých subjektov.
Prítomnosť silných hráčov medzi opýtanými účastníkmi, ktorí prejavujú záujem sa aktívne spolupodieľať na príprave a etablovaní inštitucionalizovanej spolupráce.	Prítomnosť osobnej nedôvery medzi subjektmi v území, identifikované najmä na slovenskej strane.
	Výrazné rozdiely v miere financovania najmä inštitúcií územnej ochrany, ale aj všeobecne medzi rakúskou a slovenskou stranou, čo sa prejavuje najmä v investíciách, udržateľnosti projektov a ľudských zdrojov.
	Rozdielne modely zakladania a riadenia inštitúcií územnej ochrany prírody, dôraz na decentralizáciu a participáciu na rakúskej strane vs. silná etatizácia a centralizácia na slovenskej strane s porovnateľne nižším zapojením stakeholderov.
	Rozdielne postavenie a výkonnosť miestnych akčných skupín na oboch stranách hranice, na rakúskej ide často o hybné sily miestneho rozvoja, na slovenskej spravidla zoskupenias malými kapacitami.

PRÍLEŽITOSTI	HROZBY
Aktuálna tvorba kľúčových stratégií na globálnej, kontinentálnej a národnej úrovni, prehlbujúca ambície v jednotlivých oblastiach a zintenzívňujúca potrebu spolupráce (Globálny rámec pre biodiverzitu 2020+, legislatíva EÚ na obnovu prírody a z nej vyplývajúca povinnosť tvorby národných plánov obnovy ekosystémov, národná stratégia ochrany biodiverzity, stratégie rozvoja udržateľného turizmu a ďalšie). Posilnenie spolupráce hlavných miest SR a AT vďaka obojstrannej dostupnosti. Sieťovanie a tvorba spoločnej vzdelávacej ponuky ekocentier a ekoturistických atrakcií, rovnako tak ako ponuky spoločného destinačného manažmentu. Zhodnotenie rozsiahlych skúseností, poznatkov a know-how z viac ako 20 ročnej, finančne podporovanej projektovej spolupráce a existuje veľké množstvo neprebádaného „lessons learnt“. Priestor na zvyšovanie podielu bezzásahových území v chránených oblastiach. Väčšina respondentmi preferovaných aktivít inštitucionalizovanej spolupráce je potenciálne financovateľná zo zdrojov Interregu AT-SK v aktuálnom rozpočtovom období.	Nevyjasnený vzťah tejto iniciatívy k ostatným platformám spolupráce v regióne (napr. Trilaterálna ramsárska platforma a interregový projekt RegioCoop). Časová náročnosť procesu tvorby inštitucionalizácie spolupráce. Rozdielne vnímanie priorít cezhraničnej spolupráce medzi partnermi projektu a dotknutými aktérmi. Stredná citlivosť životného prostredia na zmenu klímy (očakáva sa, že obe strany hranice budú klimatickými zmenami ovplyvnené podobným spôsobom: zvýšenie oteplenia a teploty vody, zníženie letných zrážok, zvýšenie rizika lesných požiarov a zníženie ekonomickej hodnoty lesov). Skúsenosti s cezhraničnou spoluprácou väčšieho množstva subjektov (t.j. aktéri majú spoluprácu vyskúšanú). Celoživotné vzdelávanie je rozšírenejšie v Rakúsku ako na Slovensku (Slovensko je jednou z krajín s najnižším rozpočtom na vzdelávanie v EÚ, zatiaľ čo Rakúsko sa drží nad priemerom EÚ). Neriešené ekologické záťaže na slovenskej strane (najmä skládka vo Vrakuni). Nejasná inštitucionálna a finančná podpora existujúcich a vznikajúcich ekocentier.

Tabuľka 7: SWOT analýza východiskovej situácie pre inštitucionalizáciu cezhraničnej spolupráce v prihraničnom regióne
(zdroj: vlastné spracovanie)

4.2 Spoločné fázy procesu ustanovenia cezhraničnej spolupráce

Podľa odporúčaní IUCN by mal proces inštitucionalizácie cezhraničnej spolupráce viacero krokov, ktoré sa môžu všeobecne rozdeliť do štyroch fáz, menovite diagnostika, dizajn, opatrenia a hodnotenie. Prípravou koncepcie cezhraničnej spolupráce sa splnila prvá diagnostická fáza, na základe ktorej je možné poskytnúť

odporúčania pre ďalšie fázy procesu. Samotný dizajn spolupráce si však vyžaduje intenzívnu a dlhodobú participáciu zainteresovaných strán, ktorá ide vysoko nad rámec času dostupného pre tvorbu predmetného dokumentu (Príloha 4 obsahuje návrhy aktivít pre dizajnovú fázu inštitucionalizácie). Časová náročnosť etablovania cezhraničnej spolupráce je zjavná v príkladoch dobrej praxe predstavené v kapitole 2.6, ktoré zahŕňali oveľa menší počet spolupracujúcich aktérov, než táto Koncepcia.

Rámec WCPA	KONTEXT A PLÁNOVANIE		VSTUPY A PROCESY	VÝSTUPY A VÝSLEDKY
Úroveň	1-DIAGNOSTIKA	2-DIZAJN	3-OPATRENIA	4-HODNOTENIE
Cieľ	Určenie potreby cezhraničnej spolupráce	Zosúladenie procesu s daným kontextom	Zabezpečenie zdrojov a činností	Učiť sa a prispôbiť novým podmienkam
Krok 1	Identifikovať prítomnosť dostatočného dôvodu konať	Určiť lídra, resp. lídrov spoločného úsilia	Posúdiť kapacity pre realizáciu plánov	Zhodnotiť pokrok a výsledky
Krok 2	Overiť existenciu podpory pre inštitucionalizáciu	Mobilizovať a zapojiť kľúčových aktérov	Vytvoriť akčný plán	Overiť potrebu pokračovať proces
Krok 3	Zmapovať rozsah témy	Definovať geografickú oblasť	Zaistiť finančnú udržateľnosť	Prispôbiť riadenie a akčné plány
Krok 4	Zmapovať schopnosť pracovať naprieč hranicami	Vyjednať spoločnú víziu a zadefinovať ciele	Implementovať plán	Komunikovať pokrok

Tabuľka 8: Fázy procesu ustanovenia cezhraničnej spolupráce
(zdroj: VASILJEVIĆ ET AL.(eds), 2015, *Transboundary Conservation: A systemic and integrated approach*)

1.1 Identifikovať prítomnosť dostatočného dôvodu konať

Potreba spolupráce v prihraničnom území v oblasti ochrany prírody a biodiverzity, environmentálnej výchovy a ekoturizmu je zakotvená v strategických rámcov oboch krajín. Väčšina partnerov projektu Ecoregion SKAT, ako aj dotknutých aktérov, vníma potrebu užšie koordinovanej spolupráce v prihraničnom území. Výskum a praktické skúsenosti s cezhraničnou spoluprácou naznačujú, že väčšina takýchto spoluprác vzniká ako reakcia na jednu alebo

obe z týchto hybných síl: prvou je výrazný tlak alebo ohrozenie územia, druhou sú príležitosti a očakávané benefity.

Partneri a dotknutí aktéri majú síce rozličné názory na to, čo sú najvýznamnejšie hrozby ochrany prírody v prihraničnom regióne, nadpolovičná väčšina sa však obáva nepriaznivých dôsledkov zmeny klímy. Väčšina aktérov v prihraničnom regióne vníma benefity inštitucionalizovanej spolupráce v systematickej výmene skúseností, v prepájaní čiastkových iniciatív a v nastavení koordinovaného prístupu k ochrane prírody

a obnovy ekosystémov, ekoturizmu a environmentálnej výchovy. Významným motivátorom je zlepšenie prístupu k finančným prostriedkom. Bol identifikovaný dostatočný dôvod konať v prospech inštitucionalizácie cezhraničnej spolupráce.

1.2 Overiť existenciu podpory pre inštitucionalizáciu

V prihraničnom regióne bolo identifikovaných mnoho kľúčových aktérov. Väčšina respondentov, ako sa uvádza aj v predchádzajúcom bode, má záujem byť účastníkmi novej inštitúcie a formuje sa skupina skúsených subjektov z rad projektových partnerov a dotknutých aktérov, ktorí vyjadrili záujem sa aktívne spolupodieľať na etablovaní tejto spolupráce. Aktívnu účasť indikovali nasledovní aktéri: Bratislavský samosprávny kraj, Región Marchfeld, Národný park Donau-Auen, CHKO Záhorie, DAPHNE, SAV – Ústav krajinej ekológie, BROZ, MIB, cestovná spoločnosť Watching.sk.

V prospech užšej spolupráce na poli ekoturizmu sa vyjadrili aj zástupcovia organizácie Turizmus Regiónu Bratislava, ktorí by spoluprácu považovali za zmysluplnú za prítomnosti ostatných organizácií destinačného manažmentu (menovite Bratislava Tourist Board, Weinviertel Tourismus). Región Römerland-Carnuntum indikovali potenciál aktívnej spolupráce od druhého kvartálu roku 2023.

Autori považujú za pridanú hodnotu rozmanitosť vyššie zmienených aktérov, ktorí reprezentujú vyšší územný celok, miestne akčné skupiny, chránené územia, výskumné pracovisko, mimovládne organizácie a odborný inštitút hlavného mesta Bratislava. Zároveň však navrhujú na zváženie osloviť aj zástupcov vlastníkov pozemkov v prihraničnom území (napr. vojenské lesy)

1.3 Odhadnúť/zmapovať rozsah témy

Pre dobre zacielenú spoluprácu je potrebné vhodne zdefinovať rozsah tém, ktoré má inštitucionalizovaná spolupráca rozvíjať. Tematický

rozsah spolupráce sa v tejto diagnostickej fáze zameriava predovšetkým na koordinovaný prístup k ochrane a obnovy ekosystémov a spoločnej ponuke ekoturizmu a environmentálnej výchovy. Explicitné pomenovanie konkrétnych aktivít pre rozvoj týchto oblastí je v tejto fáze priskoré (akčné plánovanie je súčasťou kroku 3.2 nižšie).

1.4 Odhadnúť/zmapovať schopnosť pracovať naprieč hranicami

Projektoví partneri a dotknutí partneri majú rôznorodé skúsenosti s cezhraničnou spoluprácou. Niektorí aktívne spolupracujú niekoľko rokov, niektorí majú okrajové skúsenosti. Pozitívnym východiskovým bodom ale je, že drvivá väčšina aktérov vyjadruje ochotu spolupracovať. Väčšina projektových partnerov, t.j. iniciátorov spolupráce, môže pri prípravách inštitucionalizácie poskytnúť ľudské, intelektuálne alebo iné materiálne zdroje. Finančné zdroje zo svojich vlastných rozpočtov nemôže aktuálne poskytnúť žiaden partner. Tu je dôležité poznamenať, že s viacerými aktivitami druhej, dizajnovej fázy, je možné pokračovať bez investičných nákladov. Finančné prostriedky na podporu inštitucionalizácie a lepšieho cezhraničného riadenia bude možné čerpať z nového programu Interreg Slovensko-Rakúsko 2021-2027.

2.1 Určiť lídra, resp. lídrov spoločného úsilia

Dotazovaní aktéri preferujú model spolupráce založený na koordinácii prihraničných aktivít. Vzhľadom na tematickú rôznorodosť inštitucionalizovanej spolupráce (ochrana a obnova prírody, ekoturizmus, environmentálna výchova) a typológie aktérov, sa od vedenia procesu bude očakávať schopnosť spolupracovať nielen naprieč hranicami, ale aj naprieč disciplínami, s rôznymi záujmovými skupinami a aktérmi, ktorí majú rozdielnu mieru skúseností s cezhraničnou spoluprácou. Podľa partnerov projektu by mali byť hlavnými nositeľmi inštitucionalizácie tieto subjekty:

- Samosprávne kraje,
- Regióny Marchfeld a Römerland Carnuntum,
- Partneri projektu BAUM,
- Národný park Donau-Auen,
- Vláadne inštitúcie a ministerstvá, konkrétne MŽP SR a ŠOP SR,

Ekocentrá v prihraničnom území.

V oblasti ochrany prírody a biodiverzity je podľa autorov nutné zapojenie aj ochranárskych neziskových organizácií.

Zdieľané priority a koordinovaný postup v oblasti rozvoja ekoturistickej infraštruktúry a ponuky by mali predovšetkým definovať organizácie destinačného manažmentu, menovite:

- Turizmus regiónu Bratislava,
- Bratislava Tourist Board,
- Oblastná organizácia cestovného ruchu Záhorie,
- Weinviertel Tourismus,
- Neusiedler See Tourismus.

Zdieľané priority a koordinovaný postup v oblasti environmentálnej výchovy by mali podľa autorov byť definované v spolupráci so:

- Zástupcami identifikovaných ekocentier,
- Zástupcami neziskovými organizáciami, ktoré sa venujú environmentálnej výchove, prípadne ich zastrešujúcimi organizáciami,
- Zástupcami CHKO a národných parkov, ktorí majú vo svojich kompetenciách rozvoj environmentálnej výchovy a sprievodcovskú, resp. rangerskú, činnosť,
- Koordinátormi agendy environmentálnej výchovy vo verejných inštitúciách (napr. koordinátor environmentálnej výchovy BSK).

Autori v tejto počiatočnej fáze nemôžu navrhnúť konkrétny formát vedenia. Prax s etablovaním cezhraničných spoluprác ukazuje, že vyjasnenie otázok vedenia vrátane poskytnutia kapacít pre vedenie inštitucionalizovanej spolupráce, je výsledkom dlhodobého iteratívneho postupu.

2.2 Mobilizovať a zapojiť kľúčových aktérov

Efektívna cezhraničná spolupráca musí umožniť vysokú mieru participácie rôznorodých aktérov. Odporúča sa v čo najkratšom čase po schválení predmetnej koncepcie umožniť stretnutie aktérov, ktorí vyjadrili záujem aktívne sa spolupodieľať na etablovaní inštitúcie a transparentne o procese informovať ostatných aktérov identifikovaných v kapitole 2.4. Rovnako dôležité je nadviazať kontakt a overiť záujem o spoluprácu ohniskových bodov jestvujúcich bi- a multilaterálnych štruktúr. Organizačná štruktúra spolupráce by mala umožniť prijatie nových záujemcov o spoluprácu.

2.3 Definovať geografickú oblasť

Ďalším kľúčovým krokom je vyjasnenie geografickej pôsobnosti tvorenej inštitúcie. Zadaním pre prípravu koncepcie bolo sústrediť sa na prihraničné územie opísané v kapitole 2.2. Zohľadňujúc prítomnosť ďalších hraníc v dotknutom území a leitmotív „prírody bez hraníc“ navrhujú autori na zváženie prizvanie zástupcov Trnavského samosprávneho kraja, prípadne delegátov Maďarskej a Českej republiky.

2.4 Vyjednávať spoločnú víziu a zdefinovať ciele

Posledným krokom dizajnovej fázy je vyjednať spoločnú víziu cezhraničnej spolupráce a zdefinovať ciele, o ktoré sa má usilovať. Tie tvoria základ kooperatívneho manažmentu. Záujemcovia o inštitucionálnu spoluprácu sa k nim môžu dopracovať cez facilitované workshopy. IUCN odporúča na takéto workshopy vyčleniť tri a viac dní (viac ak bude program zahŕňať aj návštevu terénu). Výsledkom workshopu by malo byť zdieľané prehlásenie o vízii spolupráce, zoznam strategických cieľov spolupráce a časový rámec spolupráce.

3.1 Zabezpečiť kapacity a zdroje pre realizáciu spoločných plánov

Partneri síce indikovali, aké zdroje by mohli na vznik inštitucionalizovanej spolupráce poskytnúť, no vyjasnenie zodpovedností a kapacít na ich zabezpečenie sa bude odvíjať od predchádzajúcich krokov a bude si vyžadovať kontinuálny dialóg počas plánovacej fázy, budovanie dôvery v samotný proces, ako aj lepšiu predstavu o očakávaných benefitoch. Výška potrebného financovania sa bude odvíjať od nasledovného kroku, tvorby akčného plánu.

3.2 Vytvoriť akčný plán

Na spoločne zadefinované ciele by mala nadväzovať príprava spoločného akčného plánu, ktorá si vyžaduje identifikáciu tímu, ktorý bude zodpovedný za jej implementáciu, tvorbu SMART krátkodobých a strednodobých cieľov, ktoré sa odvíjajú od dlhodobých strategických cieľov a nastavenie procesu hodnotenia úspešnosti.

3.3 Posúdiť a zaistiť finančnú udržateľnosť

Nové programové obdobie Interreg-u je skvelou príležitosťou pre získavanie finančných prostriedkov, ale spolupracujúci aktéri by mali vyhľadávať príležitosti nad rámec tohto programu. Za zváženie stojí tvorba vlastných činností, ktoré môžu generovať zisk (napr. produkty cestovného ruchu) a alternatívne zdroje financovania (zahrnúť náklady do rozpočtu účastníkov, napr. do Plánu hlavných úloh ŠOP SR, vyhľadávanie nadačných príspevkov a iné).

3.4 Implementovať plán

Samotná implementácia spoločného plánu, ako vyplýva z prehľadu týchto krokov, nasleduje až po dôkladnej príprave, spoločnom nastavovaní cieľov a posudzovaní zdrojov.

4.1 Hodnotiť pokrok a výsledky

Monitoring a hodnotenie aktivít v cezhraničnom kontexte si vyžaduje nastavenie takých hodnotiacich mechanizmov, ktoré sú aplikovateľné v oboch krajinách. V oboch krajinách je potrebné overiť znalosti a skúsenosti osôb či tímov, ktoré budú mať túto aktivitu na starosti. IUCN vyzdvihuje ďalšiu bariéru, ktorá môže ovplyvniť úspešnosť hodnotiaceho procesu. Je ňou nechota zdieľať zlé správy alebo nežiadúce správy, napríklad v prípade, že jedna krajina dosahuje oveľa lepšie výsledky než druhá. Hodnotenie a monitoring tým pádom vyžadujú dobré uplatňovanie mäkkých zručností, ako napríklad komunikačné a medziľudské zručnosti a zároveň technické zručnosti v environmentálnom ako aj socio-ekonomickom hodnotení.

4.2 Overiť potrebu pokračovať

Výsledky hodnotenia pomôžu zodpovedať otázku, či je inštitucionalizovaná spolupráca úspešná alebo nie a či je v nej potrebné pokračovať. Keďže sa počas implementačného obdobia môžu objaviť nové skutočnosti alebo meniť podmienky, v ktorých prihraniční aktéri spolupracujú (napríklad nepredvídateľná pandemická udalosť), na základe hodnotenia je možné prehodnotiť pôvodné ciele.

4.3 Prispôsobiť riadenie a nové akčné plány

Monitoring a hodnotenie poskytuje príležitosť posúdiť meniace sa podmienky a podporiť prispôbenie príslušných plánov a cieľov. Toto takzvané adaptívne riadenie sa usiluje o neustále zlepšovanie procesu. V cezhraničnom kontexte to samozrejme bude vyžadovať silný záväzok spolupracovať a zdieľať rozhodnutia.

4.4 Komunikovať pokrok

Pravidelná a transparentná komunikácia o aktivitách a dosiahnutom pokroku je ďalšou dôležitou súčasťou procesu. Komunikácia je dôležitá jednak dovnútra, to znamená informovať všetky zainteresované strany o tom, či boli stanovené ciele dosiahnuté, ale aj smerom navonok, čo môže pomôcť získať novú vlnu podpory pre cezhraničnú spoluprácu. Zároveň to môže byť účinný spôsob pre zapojenie nových ľudí a získanie nových príležitostí pre financovanie.

ZOZNAM POUŽITÝCH ZDROJOV

1 BSK, 2020. Ecoregion SKAT – Posilnenie spolupráce v cezhraničnom regióne Slovenska a Rakúska. Centrálny register projektov. <https://www.crp.gov.sk/ecoregion-skat-posilnenie-spoluprace-v-oblasti-ekoturizmu-v-cezhranicnom-regione-slovenska-a-rakuska/>

2 IVANEGOVÁ, B., 2020. Sprievodca neformálnou environmentálnou výchovou a vzdelávaním pre udržateľný rozvoj: Inšpirácie pre učiteľov a pracovníkov s mládežou. Ministerstvo životného prostredia. <https://www.minzp.sk/files/sprievodca-neformalnou-environmentalnou-vychovou-slovensku.pdf>

3 THE INTERNATIONAL ECOTOURISM SOCIETY., n.d. What is Ecotourism? <https://ecotourism.org/what-is-ecotourism/>

4 Schaffer, H., Lichtblau, C., Plha, S., Obuch, M., Gál, M., Hamza, Ch., Resch, A., 2022. Interreg Programme SK-AT 2021–2027. Draft Programme Chapter 1–8. Interreg SK-AT. https://www.sk-at.eu/sk/?preview=1&option=com_dropfiles&format=&task=frontfile.download&catid=1025&id=2971&Itemid=10000000000000

5 UNEP, FAO., n.d. UN Decade on Ecosystem Restoration. <https://www.decadeonrestoration.org/>

6 EC, 2019. The European Green Deal. COM(2019) 640 final. https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/european-green-deal-communication_en.pdf

7 MŽP SR, IEP, 2019. Zelenšie Slovensko: Stratégia environmentálnej politiky do roku 2030. https://www.minzp.sk/files/iep/03_vlastny_material_en-virostrategia2030_povlade.pdf

8 UN, 1992. Convention on Biological Diversity. Dostupné na: <https://www.cbd.int/doc/legal/cbd-en.pdf>

9 CONVENTION ON BIOLOGICAL DIVERSITY, 2021. First draft of the post-2020 Global Biodiversity Framework. CBD/WG2020/3/3. <https://www.cbd.int/doc/c/abb5/591f/2e46096d-3f0330b08ce87a45/wg2020-03-03-en.pdf>

10 EC, 2020. EU Biodiversity Strategy for 2030. COM(2020) 380 final. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52020DC0380&qid=1669251215732>

11 EC, 2022. Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on nature restoration. COM(2022) 304 final, 2022/0195(COD). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52022PC0304>

12 Biodiversitäts Dialog 2030., 2021. Mögliche Elemente Einer Biodiversitäts-Strategie Österreich 2030. https://xn--biodiversittsdialog2030-57b.at/assets/documents/konsultation/Unterlage_OeffentlKonsultation_BiodivStrategie.pdf

13 THE RAMSAR CONVENTION SECRETARIAT, 1971. Convention on Wetlands of International Importance especially as Waterfowl Habitat. https://www.ramsar.org/sites/default/files/documents/library/scan_certified_e.pdf

14 MŽP SR, 2022. Od podpisu Memoranda o porozumení medzi Slovenskom, Českom a Rakúskom uplynulo 21 rokov. <https://www.minzp.sk/spravy/od-podpisu-memoranda-porozumeni-medzi-slovenskom-ceskom-rakuskom-uplynulo-21-rokov.html>

15 MŽP SR, 2021. Akčný plán pre mokrade na roky 2022–2024 v aktualizovanému Programu starostlivosti o mokrade Slovenska do roku 2024. https://www.minzp.sk/files/sekcia-ochranyprirodyakrajiny/dohovory/ramsar/04_ap-na-vrh_2022-2024_fin_clean.pdf

16 BUNDESMINISTERIUM LAND- UND FORSTWIRTSCHAFT, REGIONEN UND WASSERWIRTSCHAFT, 2015. Auenstrategie für Österreich 2020+. <https://info.bml.gv.at/service/publikationen/wasser/Auenstrategie-fuer-Oesterreich.html>

17 BUNDESMINISTERIUM LAND- UND FORSTWIRTSCHAFT, REGIONEN UND WASSERWIRTSCHAFT, 2022. Moorstrategie Österreich 2030+. <https://info.bml.gv.at/themen/wasser/wasser-eu-international/europaeische-und-internationale-wasserwirtschaft/feuchtgebiete/moorstrategie-oesterreich-2030plus.html>

18 BUNDESMINISTERIUM FÜR NACHHALTIGKEIT UND TOURISMUS, 2018. Österreichische Waldstrategie 2020+. <https://bfw.ac.at/050/pdf/Waldstrategie2020plus.pdf>

19 BAUMGARTNER, L., HOCHBICHLER, E., 2015. Waldbauliche Empfehlungen für die Waldbewirtschaftung in Niederösterreich. Niederösterreichischer Landesforstdienst; Universität für Bodenkultur Wien. <https://www.noef.gv.at/noef/Forstwirtschaft/Wb-Empfehlugen-17-11-2015.pdf>

20 NATURSCHUTZBUND BURGENLAND, LANDESREGIERUNG BURGENLAND, 2015. Waldumweltprogramm Burgenland. https://www.burgenland.at/fileadmin/user_upload/Bilder/Umwelt/20200520Waldumweltprogramm-Bgld.pdf

21 NÁRODNÉ LESNÍCKE CENTRUM., MINISTERSTVO PÔDOHOSPODÁRSTVA A ROZVOJA VIDIEKA SLOVENSKEJ REPUBLIKY, 2019. Konceptia prírody blízkeho hospodárenia v lesoch Slovenskej republiky. <https://www.mpsr.sk/resources/documents/19874.pdf>

22 MINISTERSTVO PÔDOHOSPODÁRSTVA A ROZVOJA VIDIEKA SR, 2020. Národný program ochrany lesných genetických zdrojov na roky 2020–2026. <https://www.mpsr.sk/narodny-program-ochrany-lesnych-genetickych-zdrojov-na-roky-2020-2026/52-37--15197>

23 ŽALMAN, P. & KOL., 2018. Konceptia rozvoja Mestských Lesov v Bratislave: 2. etapa – 2018. Mestské lesy v Bratislave. http://ba-lesy.sk/assets/File.ashx?id_or-g=451035&id_dokumenty=5587

24 MEMORANDUM O SPOLUPRÁCI A SPOLOČNOM POSTUPE PRI OCHRANE LESOV NA ÚZEMÍ BRATISLAVSKÉHO SAMOSPRÁVNEHO KRAJA. https://zmluvy.egov.sk/data/MediaLibrary/203/203532/Memorandum_Zml_888_Zverejnená.pdf

25 ŠÁLKA, J., SEDMÁK, R., SARVAŠOVÁ, Z., DOBŠINSKÁ, Z., BAHÝL, J., ČERŇAVA, J., JUŠKO, V., BÁLIKOVÁ, K., KROPIL, R., 2020. Akčný plán na presadzovanie ochrany lesov na území Bratislavského samosprávneho kraja v zmysle Memoranda o spolupráci a spoločnom postupe pri ochrane lesov – analytická časť. Technická univerzita Zvolen. <https://bratislavskykraj.sk/mdocs-posts/akcny-plan-na-presadzovanie-ochrany-lesov-na-uzemi-bratislavskeho-samospravneho-kraja-v-zmysle-memoranda-o-spolupraci-a-spolocnom-postupe-pri-ochrane-lesov-analyticka-cast/>

26 MEMORANDUM O PODPORE REKREAČNÝCH FUNKCIÍ LESOV V OKOLÍ BRATISLAVY, 2020. <https://www.tuzvo.sk/en/node/5183>

27 LESY SR, OZ MOJE SLOVENSKO, PEFC SLOVENSKO, 2021. Memorandum o spolupráci medzi OZ Moje Slovensko, štátnym podnikom LESY Slovenskej republiky a PEFC Slovensko pri realizácii aktivít procesu zlepšovania druhej biodiverzity lesných porastov za aktívnej účasti verejnosti. CRZ č.6554/2021/LSR. <https://crz.gov.sk/data/att/2868030.pdf>

28 EUROPEAN PARLIAMENT, EUROPEAN COUNCIL, 2009. Directive 2009/147/EC of the European Parliament and of the Council of 30 November 2009 on the conservation of wild birds. Official Journal of the European Union, L 20/7. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32009L0147&from=SK>

29 EUROPEAN COUNCIL, 1992. Council Directive 92/43/EEC of 21 May 1992 on the conservation of natural habitats and of wild fauna and flora. Official Journal of the European Commission 206/7. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:31992L0043&from=EN>

30 EC, 2022. Commission staff working document, Environmental Implementation Review, Country Report – Slovakia, SWD(2022) 252 final. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=com-nat%3ASWD_2022_0252_FIN

31 EC, 2022. Commission staff working document, Environmental Implementation Review 2022, Country Report – AUSTRIA. SWD(2022) 274 final. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=com-nat%3ASWD_2022_0274_FIN

32 MŽP SR, 2020. Prioritný akčný rámec (PAF) pre sústavu Natura 2000 v Slovenskej republike podľa článku 8 smernice Rady 92/43/EHS o ochrane prirodzených biotopov a voľne žijúcich živočíchov a rastlín (smernica o biotopoch) vo viacročnom finančnom rámci na roky 2021–2027. <https://www.minzp.sk/files/sekcia-ochranyprirodyakrajiny/paf2020/>

[paf_sk_2021-2027_aktualizacia_schvalena-maj_2021_na-web_21-6-2021.pdf](https://www.minzp.sk/files/sekcia-ochranyprirodyakrajiny/paf2020/paf_sk_2021-2027_aktualizacia_schvalena-maj_2021_na-web_21-6-2021.pdf)

33 OSN, 1993. **Dohovor o ochrane a využívaní hraničných tokov a medzinárodných jazier.** <https://www.enviroportal.sk/dokumenty/medzinarodne-dohovory/dohovor/182>

34 INTERNATIONAL COMMISSION FOR THE PROTECTION OF THE DANUBE RIVER, 1994. Convention on Cooperation for the Protection and Sustainable use of the Danube river. <https://www.icpdr.org/flowpaper/app/#page=1>

35 EUROPEAN PARLIAMENT, EUROPEAN COUNCIL, 2000. Directive 2000/60/EC of the European Parliament and of the Council of 23 October 2000 establishing a framework for Community action in the field of water policy. Official Journal of the European Union, „327, 22/12/2000 P.0001–0073. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32000L0060>

36 BUNDESMINISTERIUM FÜR NACHHALTIGKEIT UND TOURISMUS, 2021. Nationale Gewässerbewirtschaftungsplan 2022–2027. <https://info.bml.gv.at/themen/wasser/wisa/ngp/ngp-2021.html>

37 MŽP SR, 2021. Vodný plán Slovenska. <https://www.minzp.sk/voda/vodny-plan-slovenska/>

38 MŽP SR, 2022. Konceptia vodnej politiky SR do roku 2030 s výhľadom do roku 2050. <https://www.minzp.sk/voda/koncepcne-dokumenty/koncepcia-vodnej-politiky-roky-2021-2030-vyhľadom-do-roku-2050.html>

39 MŽP SR, 2018. Akčný plán na riešenie dôsledkov sucha a nedostatku vody – H2ODNOTA JE VODA. <https://www.minzp.sk/files/sekcia-vod/hodnota-je-voda/h2odnota-je-voda/h2odnota-je-voda.pdf>

40 FEDERAL MINISTRY OF AUSTRIA SUSTAINABILITY AND TOURISM, 2018. National Park Strategy Austria 2020+. https://www.nationalparksaustria.at/files/NPA_Download/English/NPA_strategy_English_2020.pdf

41 NÖ LANDESREGIERUNG, 2011. Naturschutz-Charta Niederösterreich. https://www.noegv.at/noe/Naturschutz/Naturschutzcharta_Datei_zum_Download.pdf

42 NÖ LANDESREGIERUNG, 2011. Konzept zum Schutz von Lebensräumen und Arten in Niederösterreich. https://www.noegv.at/noe/Naturschutz/Artenschutz_Kurzfassung.pdf

43 VEREIN NATURPARKS NIEDERÖSTERREICH. 2020. Strategie 2020 Naturparke Niederösterreich. <https://www.naturparke-niederoesterreich.at/strategie-2025-1>

44 BURGENLÄNDISCHEN LANDESREGIERUNG, n.d. Zukunftsstrategie 2030: Burgenländisches Programm für Umwelt, Naturschutz und ländlichen Raum. https://www.burgenland.at/fileadmin/user_upload/Downloads/Umwelt_und_Agrar/Naturschutz/Zukunftsstrategie_Burgenland_2030.pdf

45 BURGENLÄNDISCHE NATURPARKE, 2022. Naturpark management pläne Burgenland. <https://wirtschaftsagentur-burgenland.at/wp-content/uploads/2022/01/rahmenstrategie2030-naturparke-burgenland-191211.pdf>

46 UN, 2015. Paris Agreement. https://unfccc.int/sites/default/files/english_paris_agreement.pdf

47 EC, 2020. Stepping up Europe's 2030 climate ambition: Investing in a climate-neutral future for the benefit of our people. COM(2020) 562 final. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:52020DC0562&from=SK>

48 EUROPEAN PARLIAMENT, EUROPEAN COUNCIL, 2021. Regulation 2021/1119 of the European Parliament and of the Council of 30 June 2021 establishing the framework for achieving neutrality and amending Regulations (EC) No 401/2009 and (EU) 2018/1999 (European Climate Law). Official Journal of the European Union, L 243/1. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32021R1119>

49 EUROPEAN PARLIAMENT, 2022. Revision of the LULUCF Regulation: Strengthening the role of the land use, land-use change and forestry sector in climate action. EP Think Tank. [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI\(2021\)698843](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI(2021)698843)

50 EC, 2020. Forging a climate-resilient Europe – the new EU Strategy on Adaptation to Climate Change. COM(2021) 82 final. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:52021DC0082&from=SK>

51 FEDERAL MINISTRY REPUBLIC OF AUSTRIA SUSTAINABILITY AND TOURISM, 2019. Long-Term Strategy 2050 – Austria. https://unfccc.int/sites/default/files/resource/LTS1_Austria.pdf

52 BUNDESMINISTERIUM FÜR NACHHALTIGKEIT UND TOURISMUS, BUNDESMINISTERIUM FÜR VERKEHR, INNOVATION UND TECHNOLOGIE, 2018. Mission 2030: Die österreichische Klima- und Energiestrategie.

53 MŽP SR, Nízkouhlíková stratégia rozvoja Slovenskej republiky do roku 2030 s výhľadom do roku 2050. https://ec.europa.eu/clima/sites/lts/lts_sk_sk.pdf

54 MŽP SR, 2018. Stratégia adaptácie Slovenskej republiky na zmenu klímy (Aktualizácia 2018). <https://www.minzp.sk/files/odbor-politiky-zmeny-klimy/strategia-adaptacie-sr-zmenu-klimy-aktualizacia.pdf>

55 MŽP SR, 2021. Akčný plán pre implementáciu Stratégie adaptácie SR na zmenu klímy. <https://www.minzp.sk/files/odbor-politiky-zmeny-klimy/akcny-plan-implementaciu-nas.pdf>

56 NÖ LANDESREGIERUNG, 2020. NÖ Klima- und Energieprogramm 2030 2021 bis 2025: Massnahmenperiode 1. https://noe-landtag.gv.at/fileadmin/gegenstaende/19/14/1432/1432_Bericht.pdf

57 BURGENLÄNDISCHEN LANDESREGIERUNG, 2019. Burgenland 2050: Klima & Energiestrategie. https://www.wunderbar-erneuerbar.at/fileadmin/user_upload/Bilder/Umwelt/2050_Klima_Energie_Buch_OK_NEU_v2_low.pdf

58 ÚTVAR HLAVNEJ ARCHITEKTKY BA, PRIF UK, 2020. Atlas hodnotenia zraniteľnosti a rizík nepriaznivých dôsledkov zmeny klímy na území hlavného mesta SR Bratislavy. <https://bratislava.blob.core.windows.net/media/Default/Dokumenty/Atlas%20hodnotenia%20zranite%C4%BEnosti.pdf>

59 STADT WIEN, 2020. Wiener Stadtklimaanalyse als Grundlage für Planungsprojekte. <https://www.wien.gv.at/stadtentwicklung/grundlagen/stadtfor-schung/stadtklimaanalyse.html>

60 MČ BRATISLAVA-KARLOVA VES, 2020. Klimatický akčný plán BA Karlova Ves do 2030. <https://www.karlovaves.sk/wp-content/uploads/06-Klimaticky-akcny-plan-MC-BA-KV-2020-2030.pdf>

61 KARPATSKÝ ROZVOJOVÝ INŠTITÚT, 2016. Katalóg adaptačných opatrení miest a obcí Bratislavského samosprávneho kraja na nepriaznivé dôsledky zmeny klímy. <https://bratislavskykraj.sk/wp-content/uploads/2022/07/katalog-adaptacnych-opatreni-miest-a-obci-bsk-na-nepriaznive-dosledky-zmeny-klimy.pdf>

62 RADA EURÓPSKEJ ÚNIE, 2022. Z farmy na stôl: Zdravšie a udržateľnejšie európske potraviny. https://sk.euractiv.eu/wp-content/uploads/sites/8/special-report/S%CC%8Cpecia%C-C%81l_C%CC%8Co-slovenske%C-C%81mu-agrosektoru-predpoveda%CC%81-strategicky%CC%81-pla%CC%81n.pdf

63 RADA EURÓPSKEJ ÚNIE, 2022. Spoločná poľnohospodárska politika na roky 2023–2027. <https://www.consilium.europa.eu/sk/policies/cap-introduction/cap-future-2020-common-agricultural-policy-2023-2027/>

64 PÔDOHOSPODÁRSKA PLATOBNÁ AGENTÚRA, 2022. Eko-schémy. <https://www.apa.sk/aktuality/eko-schmy/11555>

65 ROVAŠ, M. 2022, Čo sú to Ekoschémy a na čo slúžia? Slovenská poľnohospodárska a potravinárska komora. <https://www.sppk.sk/clanok/4561>

66 EUROPEAN COMMISSION, 2022. At a glance: AUSTRIA's CAP Strategic Plan. https://agriculture.ec.europa.eu/cap-my-country/cap-strategic-plans_en

67 EUROPEAN COMMISSION, 2022. At a glance: Slovakia's CAP Strategic Plan. https://agriculture.ec.europa.eu/system/files/2022-11/csp-at-a-glance-slovakia_en.pdf

68 EUROPEAN PARLIAMENT, 2021. European Parliament resolution of 25 March 2021 on establishing an EU strategy for sustainable tourism, 2020/2038(INI). https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2021-0109_EN.html

69 FEDERAL MINISTRY REPUBLIC OF AUSTRIA FOR AGRICULTURE, FORESTRY, REGIONS AND WATER MANAGEMENT, 2019. Plan T – Master Plan for Tourism. <https://info.bml.gv.at/en/topics/tourism/plan-t-master-plan-for-tourism/plan-t-master-plan-for-tourism.html>

70 MIRRI, 2020. Vízia a stratégia rozvoja Slovenska do roku 2030. <https://www.mirri.gov.sk/wp-content/uploads/2021/01/Slovensko-2030.pdf>

71 NATIONAL PARKS AUSTRIA, 2019. Tourism in Austria's National Parks: Sustainability as an opportunity for successful nature conservation and development of regions. https://www.nationalparksaustria.at/files/Inhalte/downloads/20_02717_NPA_Positionspapier_A4_final_EN_barrierefrei.pdf

72 Burgenland Tourismus GmbH, 2018. Tourismusstrategie Burgenland 2022+. https://www.burgenland.at/fileadmin/user_upload/Downloads/Abt._4/26.04.2022/Tourismusstrategie-Burgenland-2022-.pdf

73 Niederösterreichischen Landesregierung, n.d. Tourismusstrategie Niederösterreich 2025. https://www.noel.gv.at/noe/Wirtschaft-Tourismus-Technologie/Tourismusstrategie_Niederoesterreich_2025_KURZVERSION.pdf

74 NÖ Regional, n.d. Hauptregionsstrategie 2024-Region Weinviertel. https://www.noeregional.at/fileadmin/root_noeregional/dokumente/weinviertel/PT-noer-170405-HR-Strategie-WEV.pdf

75 Region Marchfeld, 2017. Lokale Entwicklungsstrategie Marchfeld 2014–2020. https://www.regionmarchfeld.at/wp-content/uploads/2021/10/2_Lokale-Entwicklungsstrategie_Neu-1.pdf

76 BSK, 2021. Koncepcia rozvoja cestovného ruchu v Bratislavskom kraji do roku 2030. <https://bratislavskykraj.sk/wp-content/uploads/2022/03/19-priloha-2-strategicka-cast-koncepcie-rozvoja-cr.pdf>

77 VZN BSK č. 1/2013 zo dňa 20. 09. 2013 Záväzné regulatívy územného rozvoja BSK. https://bratislavskykraj.sk/wp-content/uploads/2020/03/vzn_priloha_1_upnr_bsk.pdf

78 TRANSDANUBE.PEARLS, 2018. Network for Sustainable Mobility along the Danube Regional Tourism and Mobility Plan Neusiedler See Region. https://www.interreg-danube.eu/uploads/media/approved_project_output/0001/32/c702645f2cb6467fe60c017d-662649f691a67523.pdf

79 TRANSDANUBE.PEARLS, 2018. Network for Sustainable Mobility along the Danube Regional Tourism and Mobility Plan Neusiedler See Region. https://www.interreg-danube.eu/uploads/media/approved_project_output/0001/32/c702645f2cb6467fe60c017d-662649f691a67523.pdf

80 UN, 2015. Transforming our world: The 2030 Agenda for Sustainable Development, A/RES/70/1. <https://sustainable-development.un.org/content/documents/21252030%20Agenda%20for%20Sustainable%20Development%20web.pdf>

81 UNECE, 2015. UNECE strategy for education for sustainable development. CEP/AC.13/2005/3/Rev.1. <https://unece.org/DAM/env/documents/2005/cep/ac.13/cep.ac.13.2005.3.rev.1.e.pdf>

82 MŽP SR, 2015. Rezortná koncepcia EVVO do roku 2015. <https://www.minzp.sk/files/dokumenty/strategicke-dokumenty/rezortna-koncepcia-evvao.pdf>

83 BSK, 2021. Program hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja BSK na roky 2021–2027 s výhľadom do roku 2030. <https://bratislavskykraj.sk/wp-content/uploads/2022/09/phrsr-bsk-2021-c-final.pdf>

84 ŠPIRÁLA, BSK, 2017. Koncepta budovania siete environmentálnovzdelávacích centier v BSK na obdobie 2018–2025. <https://bratislavskykraj.sk/wp-content/uploads/2022/10/konceptia-budovania-siete-environmentalno-vzdelavacich-centier-v-bsk.pdf>

85 BSK, n.d. Charakteristika – Geografia. <https://bratislavskykraj.sk/spoznajte-kraj/charakteristika/>

86 CHKO DUNAJSKÉ LUHY, n.d. Príroda. <https://chkodunajskeluhy.sopsr.sk/priroda/>

87 CHKO MALÉ KARPATY, <https://chkomalekarpaty.sopsr.sk/>

88 CHKO ZÁHORIE, <https://chkozahorie.sopsr.sk/>

89 NATIONAL PARK DONA-AUEN, <https://chkozahorie.sopsr.sk/>

90 NEUSIEDLER SEE – SEEWINKEL NATONAL PARK, <https://www.nationalparksaustria.at/en/national-park-neusiedler-see.html>

91 ŠOP SR, n.d. Základné dokumenty: PHÚ ŠOP SR 2022. <https://www.sopsr.sk/web/?cl=111>

92 Rechnungshof Österreich, 2020. Nationalpark Neusiedler See – Seewinkel, Bercht des Rechnungshofes. https://www.rechnungshof.gv.at/rh/home/home/Nationalpark_Neusiedler_See.pdf

93 Burgenland ORF.at, 2021. Neur Managementplan für Welterbestätte Fertő-Neusiedler See. <https://burgenland.orf.at/stories/3126303/>

94 NATIONALPARK DONAU-AUEN, 2022. Leistungsbericht 2017–2021. https://www.donauauen.at/assets/diverse_pdfs/folder/Nationalpark-Donau-Auen-Leistungsbericht-2017-_2021.pdf

95 NATIONALPARK DONAU-AUEN, 2019. Management Plan 2019–2028. <https://www.donauauen.at/en/about-us/organisation-engl/management-plan-2019-2028>

96 MŽP SR, 2022. Historicky prvá obnova prirodzeného tvaru rieky na Slovensku. <https://www.minzp.sk/spravy/historicky-prva-obnova-prirodzeneho-tvaru-rieky-slovensku.html>

97 NATURSCHUTZBUND, n.d. Schutzgebiete des naturschutzbund NÖ. <https://www.no-naturschutzbund.at/unsere-grundstuecke.html>

98 NATURSCHUTZBUND, n.d. Schutzgebiete des naturschutzbund NÖ. <https://www.no-naturschutzbund.at/unsere-grundstuecke.html>

99 WWF SLOVAKIA. 2022. Dunaj má 29. júna svoj medzinárodný deň. <https://slovakia.panda.org/?uNewsID=6954941>

100 BROZ, n.d. Ako Dunaju vraciame život. Dostupné na: <https://broz.sk/ako-dunaju-vraciame-zivot/>

101 KVASNOVÁ, D., 2018. Miestne akčné skupiny ako forma partnerstva v marketingovom manažmente cieľového územia. Scientia Iuventa, Medzinárodná doktorandská konferencia, 2018. <http://si.umb.sk/wp-content/uploads/2018/06/Kvasnova%CC%81.pdf>

102 MIB, 2022. Bratislavský dunajský park. <https://drive.google.com/file/d/1HBV2HC7N-5BBK1jIDDIbidq7TzE7P0pMg/view>

103 FEDERAL MINISTRY OF CLIMATE ACTION, ENVIRONMENT, ENERGY, MOBILITY, INNOVATION AND TECHNOLOGY OF THE REPUBLIC OF AUSTRIA., n.d., The Austria Ecolabel. <https://www.umweltzeichen.at/en/home/start>

104 Niederösterreich-Werbung GmbH, n.d. Cyklomapa Dolného Rakúska. <https://www.dolne-rakusko.info/cyklomapa-dolneho-rakuska>

105 NADÁCIA EKOPOLIS, n.d. Vitajte cyklisti: Certifikácia turistických služieb. <http://www.vitajtecyklisti.sk/index.html>

106 Danube Cycle Path, Dostupné z: <https://www.donauregion.at/en/danube-cycle-path-stages.html>

107 Neusiedler See Tourismus GmbH, n.d. Cycling: Routes, bike rentals & cyclist-friendly accomodations. <https://www.neusiedlersee.com/en/experience/sports-activities/cycling>

108 BSK, n.d. Cykloportál BSK. <https://ba.cykloportal.sk/>

109 BSK, n.d. Cyklovýlety. <https://bratislavskykraj.sk/tag/cyklovylety/>

110 Cyklokoalícia., n.d. Parkovanie pre bicykle v Bratislave. <https://mapa.cyklokoalicia.sk/stojany/>

111 BRATISLAVA REGION TOURISM, n.d. Cykloturistika. <https://sk.mapy.cz/turisticka>

112 MAPY.CZ, <https://sk.mapy.cz/turisticka>

113 CYKLOSERVER, <http://www.cykloserver.cz/cykloatlas/#pos=48.160478P17.060222P13@b=2>

114 NÖ, n.d. Interactive Map: <https://touren.niederoesterreich.at/sk/tours/#filter=r-fullyTranslatedLangus-,r-onlyOpened-,sb-sortedBy-0&zc=7,16.25977,47.62098>

115 WEINVIERTEL TOURISMUS GMBH, n.d. Cyklotrasy vo Weinviertel. Dostupné z: <https://www.weinviertel.at/sk/bicyklovanie>

116 BURGENLAND TOURISMUS GMBH, n.d. Interactive Map: <https://www.burgenland.info/en/experience/sporty-and-active/all-routes-tours#filter=r-fullyTranslatedLangus-,r-onlyOpened-,sb-sortedBy-0&zc=8,15.93292,47.48009>

117 NEUSIEDLER SEE TOURISMUS GMBH, n.d. Cycling: Routes, bike rentals & cyclist-friendly accomodations. <https://www.neusiedlersee.com/en/experience/sports-activities/cycling>

118 ŠOP SR, n.d. Chránené územia prírody Slovenskej republiky. <https://www.sopsr.sk/web/?cl=114>

119 REGIOCOOP. 2022. Analýza legislatívnych rozdielov medzi Slovenskou republikou a Rakúskom.

120 EUROPARC, n.d. Neusiedlersee-Seewinkel & Fertő-Hanság. <https://www.europarc.org/nature/transboundary-cooperation/discover-our-transboundary-areas/neusiedlersee-seewinkel-ferto-hansag/>

121 FERTŐ-HANSÁG NATIONAL PARK, n.d. Data sheet. Fertő-Hanság nemzeti park. <https://www.ferto-hansag.hu/en/conservation/protected-areas/national-park.html>

122 STANCIU, E., IONIȚĂ, A., 2014. Governance of Protected Areas in Eastern Europe: Overview of different governance types, case studies and lessons learned. The German Federal Agency for Nature Conservation. BfN-Skripten 360. <https://www.bfn.de/sites/default/files/BfN/service/Dokumente/skripten/skript360.pdf>

123 UNESCO World Heritage Convention, n.d. Fertő/ Neusiedlersee Cultural Landscape. <https://whc.unesco.org/en/list/772/>

124 EUROPARC FEDERATION, <https://www.europarc.org/>

125 EUROPARC, n.d. Transboundary Parks Programme. <https://>

www.europarc.org/nature/transboundary-cooperation/transboundary-parks-programme/

126 GLOBAL GEOPARKS, n.d. Novohrad-Nógrád UNESCO Global Geopark. <https://www.europeangeoparks.org/>

127 GLOBAL GEOPARKS NETWORK, <http://www.globalgeopark.org/>

128 UNESCO, n.d. Novohrad-Nógrád UNESCO Global Geopark (Hungary & Slovakia). Dostupné z: <https://en.unesco.org/global-geoparks/novohrad-nograd>

129 Geopark Novohrad-Nógrád. <https://www.nogradgeopark.eu/sk/index>

130 HORVÁTH, G., CSÜLLÖG, G., 2013. A new Slovakian-Hungarian cross-border geopark in Central Europe – Possibility for promoting better connections between the two countries. European Countryside. 2, pp. 146–162. <https://sciendo.com/abstract/journals/euco/5/2/article-p146.xml?rskey=ZwsE53&result=1>

131 KADLEČÍK, J., DURKOŠOVÁ, J., SIGMUND, G., VALACHOVIČ, D., VLASÁKOVÁ, L. 2010. Spoločná starostlivosť o cezhraničné mokrade – jeden z pilierov Ramsarského dohovoru. Enviro-magazín MČ2/2010. https://www.enviromagazin.sk/enviro2010/enviromc2/15_spolocna.pdf

132 Federálne ministerstvo poľnohospodárstva, životného prostredia a vodohospodárstva Rakúskej republiky, Ministerstvo životného prostredia Českej republiky, Ministerstvo životného prostredia Slovenskej republiky, 2001. Memorandum o porozumení. https://www.sopsr.sk/news/file/trp___memorandum_of_understanding.pdf

133 MŽP SR, 2022. Od podpisu Memoranda o porozumení medzi Slovenskom, Českom a Rakúskom uplynulo 21 rokov. <https://www.>

minzp.sk/spravy/od-podpisu-memoranda-porozumeni-medzi-slovenskom-ceskom-rakuskom-uplynulo-21-rokov.html

134 THE RAMSAR CONVENTION SECRETARIAT. 2022. LIFE WILDisland Project marks new commitment to protect wetlands along the Danube. <https://www.ramsar.org/news/life-wildisland-project-marks-new-commitment-to-protect-wetlands-along-the-danube>

135 DANUBEPARKS WILD ISLANDS, 2022. Protecting the „last wild ones“. Kick-off for the LIFE WILDisland project. https://wildisland.danubeparks.org/news-media/detail/news/life-kickoff/?tx_news_pi1%5Bcontroller%5D=News&tx_news_pi1%5Baction%5D=detail&cHash=Id-7bb0cd6e2410bd29549c1d-2528cab5

136 EUROPEAN GREEN BELT INITIATIVE, Dostupné z: <https://www.europeangreenbelt.org/initiative/>

137 HLAVNÉ MESTO SR BRATISLAVA, SPOLKOVÁ KRAJINA DOLNÉ RAKÚSKO, SPOLKOVÁ KRAJINA BURGENLAND., 2021. Memorandum o spolupráci. https://baumregion.eu/wp-content/uploads/2022/04/Memorandum_baum_210713_SK_AT_END.pdf

138 VASILJEVIĆ, M., ZUNCKEL, K., MCKINNEY, M., ERG, B., SCHOON, M., ROSEN MICHEL, T., GROVES, C., PHILIPS, A. (eds.), 2015. Transboundary Conservation: A systemic and integrated approach. IUCN, Best Practice Protected Area Guideline Series No. 23. <https://portals.iucn.org/library/sites/library/files/documents/PAG-023.pdf>

139 SCHAFFER, H., 2021. Online dotazníkový prieskum Regiocoop: Malé Projekty Interreg SK-AT 2021–2027. mecca consulting. https://www.noeregional.at/ileadmin/user_upload/Auswertung_kleine_Projekte_SK.pdf



📍 Bratislavský samosprávny kraj
Sabinovská 16, P. O. BOX 106
820 05 Bratislava 25

📘 @bratislavskykraj.sk
📷 bratislavsky_kraj
📺 BratislavskyKraj

✉️ podatelna@region-bsk.sk
☎️ 02/4826 4111
🌐 www.bratislavskykraj.sk

Vydal Bratislavský samosprávny kraj, 2022